

STATISTIKAAMET
STATISTICS ESTONIA

1996-2006

KUTSEHARIDUS
VOCATIONAL EDUCATION

TALLINN 2007

Kogumik kirjeldab ja analüüsib kutseharidussüsteemi ja kutseharidusega rahvastikku viimasel kümnel aastal. Kajastatakse kutseharidussüsteemi muutusi, kutseõppeasutuste, kutseharidust omandavate õpilaste, vastuvõtu ja lõpetanute statistikat, kutseharidusega inimeste olukorda ja palka tööturul.

Koostanud Statistikaameti rahvastiku- ja sotsiaalstatistika osakond (Tiiu-Liisa Rummo, tel 625 9334).

The publication describes and analyses the patterns that emerged in the last ten years in the system of vocational education and the population of people who have attained vocational education. The changes in the system of vocational education, statistics of vocational institutions, students, admittance and graduates, the situation and earnings of the people with vocational education in the labour market have been reflected.

Compiled by the Population and Social Statistics Department of Statistics Estonia (Tiiu-Liisa Rummo, tel +372 625 9334).

MÄRKIDE SELETUS **EXPLANATION OF SYMBOLS**

-	nähtust ei esinenud <i>magnitude nil</i>
..	mõiste ei ole rakendatav <i>category not applicable</i>
...	andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad <i>data not available or too uncertain for publication</i>
0,0	näitaja väärtus väiksem kui pool kasutatud mõõtühikust <i>magnitude less than half of the unit employed</i>
( )	väheusaldusväärsed andmed (põhinevad valimi 20–39 isikul) <i>unreliable data (based on 20–39 persons of the sample)</i>

Toimetanud Liis Haugas
Inglise keel: Elina Härsing
Küljendus: Indrek Tammeste

*Edited by Liis Haugas
English by Elina Härsing
Layout by Indrek Tammeste*

Kirjastanud Statistikaamet,
Endla 15, 15174 Tallinn
Trükkinud Ofset OÜ,
Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn
Märts 2007

*Published by Statistics Estonia,
15 Endla Str, 15174 Tallinn
Printed by Ofset Ltd,
25 Paldiski Rd, 10612 Tallinn
March 2007*

ISBN 978-9985-74-409-3

Autoriõigus/copyright Statistikaamet, 2007
Kaanefoto / Cover photograph: Bulls

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale
When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source

SISUKORD

Kutseharidus Eestis — muutused ja arengutendentsid. Meelis Aunap.....	4
Seadused	4
Kutseharidusreform	5
Kutsehariduse maine	6
Kutseharidus kui ressurss	7
Kutsehariduse finantseerimine.....	7
Kutseõppeasutused. Anu Külaviir.....	9
Kutseõppeasutused maakonniti.....	9
Kutseõppeasutused omandivormi ja õppekeele järgi	10
Kutseõppeasutuste õppevaldkonnad	11
Kutseõppeasutuste õpilased. Tiiu-Liisa Rummo.....	12
Vastuvõtt kutsehariduses.....	12
Õppimine kutsehariduses.....	17
Kutsehariduse lõpetamine.....	21
Kutseõppeasutuste õpetajad. Tiiu-Liisa Rummo.....	25
Kutseharidusega inimesed tööturul. Tiiu-Liisa Rummo.....	27
Kutseharidusega inimeste palk. Piia-Piret Eomois.....	38
Kutseharidus rahvusvahelises võrdluses. Tiiu-Liisa Rummo.....	44
Tabelid	77
Kirjandus	82
Lisa	83
Kutseõppeasutused õppevaldkonna ja omandivormi järgi.....	83
Eesti õppekavade liigitus.....	87
Koolitusosalad.....	88

CONTENTS

Vocational education in Estonia — changes and trends. Meelis Aunap.....	48
<i>Legislation</i>	48
<i>Vocational education reform</i>	49
<i>Reputation of vocational education</i>	51
<i>Vocational education as a resource</i>	51
<i>Financing of vocational education</i>	52
Vocational education institutions. Anu Külaviir.....	53
<i>Location of vocational education institutions by counties</i>	53
<i>Vocational education institutions by form of ownership and language of instruction</i>	53
<i>Fields of studies in vocational education institutions</i>	54
Students of vocational education institutions. Tiiu-Liisa Rummo.....	55
<i>Admittance to vocational education</i>	55
<i>Enrolment in vocational education</i>	58
<i>Graduates of vocational education</i>	60
Pedagogues of vocational education institutions. Tiiu-Liisa Rummo.....	62
People with vocational education in the labour market. Tiiu-Liisa Rummo.....	64
Earnings of people with vocational education. Piia-Piret Eomois.....	72
Vocational education in international comparison. Tiiu-Liisa Rummo.....	75
Tables	77
Literature	82
Appendices	83
<i>Vocational education institutions by field of study and form of ownership</i>	83
<i>Estonian classification of education</i>	87
<i>Fields of study</i>	88

KUTSEHARIDUS EESTIS — MUUTUSED JA ARENGUTENDENTSID

Meelis Aunap
Haridus- ja Teadusministeerium

Kutseharidussüsteem ja selle kujundamise poliitika on nii Eestis kui ka teistes ülemineku-riikides viimase kümnendi jooksul kahtlemata väga palju muutunud: alates kutsehariduse üldise korraldamise seaduslikest alustest, finantseerimispõhimõtetest ja koolide ümberkorraldustest ning lõpetades kutseõppe igapäevaste korralduslike küsimustega, nagu õppevormid ja -tasemed, praktikakorraldus jne. Kõige selle keskmes on alati olnud õpilane, keda riigi ja teiste institutsioonide otsused kutsehariduse korraldamisel rohkem või vähem mõjutavad.

Sellest, kuidas riik on oma kutseharidussüsteemi üles ehitanud ja toimima pannud, sõltub suuresti elanike konkurentsivõime rahvusvahelisel tööturul nii praegu kui ka tulevikus.

Nii nagu mujal, on Eestiski kutsehariduse, kitsamalt teise taseme kutseõppe (laiemas tähenduses võib kutsehariduse alla liigitada igasuguse õppe, millega omandatakse teatud kutse-, eri- või ametiala, seega ka kõrghariduse ja täiskasvanukoolituse) eesmärk eelkõige oskustöajõu ja spetsialistide väljaõppe töajõuturu tarvis, et tagada riigi majanduse konkurentsivõime ja suur tootlikkus. Seega on riigil ühtlasi kohustus pakkuda seda n-ö avalikku hüvist, mida erasektor üksi ei pakuks, vähemalt mitte piisavalt ja tõenäoliselt ka mitte küllaldase kvaliteediga või majanduse jaoks tegelikult vajalikes valdkondades, kuna erasektoris kehtivad eelkõige vabaturu majandusreeglid. Eesti Vabariigi põhiseaduse 29. paragrahv ütleb, et riik korraldab kutseõpet ja abistab töötajaid töö leidmisel. 37. paragrahv sätestab: „Et teha haridus kättesaadavaks, peavad riik ja kohalikud omavalitsused ülal vajalikul arvul õppeasutusi. Seaduse alusel võib avada ja pidada ka muid õppeasutusi, sealhulgas erakoole”. Niisiis on selgelt sätestatud, et kõigile soovijatele võimaldatakse kutsehariduse omandamine ning selle täitmise eest vastutab peamiselt riik.

Kutsehariduse riiklik korraldamine tähendab eelkõige vastavate õigusaktide väljatöötamist ja rakendamist kutseõppeasutustes. See hõlmab ka koolide hoonete ning varade haldamist, õppetöö finantseerimist ja selle katmist eri allikatest ning samuti järelevalvet nii koolide õppe- ja kasvatustöös kui ka juhtimis- ja majandustegevuses. Samuti võib kutseõppe korraldamise all mõista õppeasutuste võrgu korraldamist, st kutseõppeasutuste asutamist, ümberkorraldamist, teise omandisse andmist ning lõpetamist. Eestis tegeleb eespool mainituga üldjuhul Haridus- ja Teadusministeerium.

Seadused

Taasiseseisvunud Eestis saab kutsehariduse seadusandlusest rääkida alles 1990. aastate teisest poolest. Kutseharidussüsteemi raampõhimõtted sätestab Eesti Vabariigi haridusseadus, määratledes kutsehariduse mõiste, tasemelise jaotuse, kutseõppeasutuste tegutsemise alused, kutseharidust tõendavate dokumentide liigid jne. Kui haridusseadus võeti vastu 1992. aasta märtsis, põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 1993. aasta septembris ning koolieelse lasteasutuse seadus sama aasta juunis, siis kutseõppeasutuse seaduse (KÕS) vastuvõtmiseni jõuti alles 1995. aasta juunis. See seadus on riigi- ja munitsipaal-kutseõppeasutuste asutamise, ümberkorraldamise ja sulgemise, nõukogude asutamise, õpingute korraldamise ning kooli haldamise põhimõtete, kooli eelarvepõhise juhtimise ja rahastamise ning koolide ja riigi järelevalveasutuste õiguste ning kohustuste määratlemise alus. 1998. aastal tehtud muudatuste kohaselt on seadus rakendatav ka erakutseõppeasutuste puhul, kui erakooliseadus ei sätesta teisiti. (Annus 2003: 17–18). 1998. aasta oli kutsehariduse seisukohalt murranguline: sama aasta 13. jaanuaril kinnitas Vabariigi Valitsus esimest korda kutsehariduse kontseptuaalsed lähtekohad, mis said kutsehariduse riikliku strateegia aluseks ning edaspidise kutseharidusreformi selgrooks.

2000. aasta detsembris vastu võetud kutseseadus on kutse kvalifikatsiooni nõudmiste väljatöötamise, samuti kvalifikatsiooni hindamise, tõendamise ja omistamise alus Eestis.

Viimane olulisem pöördpunkt kutseharidust puudutavates seadustes on 2005. aasta 24. novembril vastu võetud kutseõppeasutuse seaduse, Eesti Vabariigi haridusseaduse, erakooliseaduse ja ravikindlustuse seaduse muutmise seadus (jõustus 1. jaanuaril 2006). Sellega kaasnes hulk põhimõttelisi muudatusi nii kutsehariduse sisulises kui ka korralduslikus pooles. Seadus sätestab peamised Eesti kutseharidussüsteemi arengukavast tulenevad uuendused aastateks 2005–2008. Uuendused avardavad kutseõppe võimalusi ja muudavad need paindlikumaks, reguleerivad koolitustellimuse ja õppe rahastamise mehhanisme ja sätestavad sotsiaalsete partnerite suurema osaluse kutseõppe korraldamises. Seaduses määratleti põhjalikumalt muu hulgas kutseõppe mõiste ja kaotati senised tasemed — kutsekeskharidus põhihariduse baasil ja kutsekeskharidus keskhariduse baasil. Nende asemele loodi senisest paindlikumad kutseõppe liigid, mis võimaldavad kutseõpet ka põhihariduseta inimestele ning üldkeskhariduseta põhikoolijärgset kutseõpet. Samuti seadustati peale senise koolipõhise õppe töökohapõhine ehk õpipoisi õppevorm. Oluline täiendus on põhiharidusjärgse kutsekeskhariduse õppekava läbinud isikute õigus jätkata üldharidusõpinguid kuni ühe õppeaasta, saavutamaks kõrgharidusse edasiminekuks vajalik üldharidusainete tase (lisa-aasta). See muudatus on eeldus, et kutsekeskharidusest ei kujuneks tupiktee edasiõppimisel, kuna üldainete maht on kutseõppes tunduvalt väiksem kui gümnaasiumis. Kokkuvõttes tehti nimetatud seadusemuudatuste vastuvõtmisega kutseharidust reguleerivatesse seadustesse olulised muudatused kogu kutseharidussüsteemi arenguks. Need muudatused loovad raamistiku, mis avardab kutseõppe võimalusi kooskõlas riigis ja maailmas toimuvaga.

Peale seaduste reguleerivad kutsehariduse valdkonda valitsuse rakendusaktid või haridus- ja teadusministri määrused. Kutsehariduse tähtsaim rakendusakt on kutseharidusstandard (2006), mis sätestab ühtsed nõuded põhi- ja keskhariduse tasemel toimuvale kutse- ja erialaõppele.

Kutseharidusreform

Nagu eespool öeldud, hakati kutsehariduses põhjalikumaid ümberkorraldusi tegema 1990. aastate teisel poolel. Eesti kutseharidussüsteemi praegugi käimasoleva reformi esimestel aastatel (1996–2000) jõuti põhimõttelise ühiskondliku kokkuleppeni kutsehariduse ümberkorraldamises. Oli ilmne, et senine kutsehariduse korraldus ja kvaliteet on ajale jalgu jäänud, seetõttu algas dialoog koolitajate ja sotsiaalsete partnerite (peamiselt tööturu osapoolte esindajad) vahel, loodi seaduslik baas ja tingimused süsteemi arengu suunamiseks vastavalt Eestis toimuvatele muutustele, samuti olemasolevate ressursside tõhusamaks kasutamiseks, uute õppekavade väljatöötamiseks ja kutseõppeasutuste personali arendamiseks. Eesti kutsehariduse nüüdisajastamise üldise raamistiku moodustavad järgmised dokumendid:

- Kutsehariduse kontseptuaalsed lähtekohad (kinnitatud Vabariigi Valitsuses 13. jaanuaril 1998);
- Tegevuskava kutseharidussüsteemi arendamiseks Eestis aastatel 2001–2004 (kinnitatud Vabariigi Valitsuses 12. juunil 2001).

2005. aasta algul valmis koostöös kõigi olulisemate sotsiaalsete partneritega Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008 ning see kinnitati Vabariigi Valitsuse otsusega 14. juulil 2005. Arengukava jätkab eelmisel perioodil alustatud põhimõttelisi suundi kutsehariduse arendamisel, tuues juurde täpsustatud eesmärged ja uusi tegevusi ning kavandades selleks vajalikud meetmed ja ressursid.

Arengukava on kutsehariduse seadusliku uuendamise alus. Uuendustega luuakse muudatusteks vajalikud juriidilised eeldused, mida eelnevas kirjeldati. Arengukava täitmise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium, mis teeb igal aastal kokkuvõtte arengukava täitmise kohta ja kavandab järgmise aasta tegevused. Kutsehariduse strateegia täitmist tutvustatakse sotsiaalsetele partneritele iga-aastaselt foorumil. Praegu on kutseharidussüsteemi arengukava rakendumist veel pisut vara hinnata.

Riigi tasandil otsustati kutseõppeasutusi eelisarendada eelkõige Euroopa Liidu (EL) abil. Kutseõpet on toetatud EL eelstruktuuri vahenditest (peamiselt Phare projektid), Euroopa Liiduga liitumisest alates ka EL tõukefondidest (Euroopa Sotsiaalfond ja Euroopa

Regionaalarengu Fond). Välisabi toel on hangitud seadmeid, renoveeritud õppehooneid ja ühiselamuid, koostatud moodulipõhiseid õppekavasid, koolitatud kutseõpetajaid, toetatud kutsekvalifikatsioonisüsteemi arengut jne. Et nüüdisajastada kutseõpet, on õppekavade süsteemi korrastamiseks koostatud palju uusi õppekavu, mis põhinevad kehtival kutsestandarditel, käsil on ka riiklike valdkonnapõhiste standardõppekavade ettevalmistamine. Välja on töötatud kutseõppeasutuste kvaliteedihindamise süsteem, loodud on paindlikumad õppevormid seni kutseharidusest eemalejäänute (potentsiaalsed riskigrupid) kutseõppele ligipääsu tagamiseks (õpipoisikoolitus), samuti kutsehariduse paremaks kooskõlaks teiste haridusliikidega. Projektidest saavad toetust erineva omandivormi ning suurusega õppeasutused kogu Eestis.

Peale sisulise arendustöö koostati 2002. aastal ka riigikutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduse kava aastateks 2003–2004. Aastal 2004 tehti Eesti kutseharidussüsteemi uuele arengukavale tuginedes ümberkorralduste kava aastateks 2005–2008. Nende kavade põhjal on kutseõppeasutustes tehtud hulgaliselt ümberkorraldusi, mis hõlmavad peale riigikoolide arvu vähendamise ka kahte munitsipaliseerimist (Tallinnas ja Väike-Maarjas). Riigi tasandil on koolivõrgu muutmisega jõulisemalt ning sihikindlamalt tegeletud viimasel kuuel aastal. Näiteks oli 2000. aastal 79 kutseõppeasutust, 2006. aastal aga vaid 48 (31 kutseõppeasutust vähem). Ümberkorralduste eesmärk on muuta kutseõppeasutuste võrk optimaalseks ja efektiivselt toimivaks ning koondada õpe suurematesse piirkondlikesse keskustesse, aga samuti mitmekesistada õppeasutuste omandivormi. Eriti ilmikas on olnud riigikutseõppeasutuste arvu vähendamine 62-st 34-ni. Seega on kutseõppeasutuste võrk juba praegu tunduvalt efektiivsem ning aastaks 2008 on see eeldatavasti lõplikult ümber korraldatud ning vastab ühiskonna võimalustele ja vajadustele: koolid paiknevad Eesti hajaasustuse tingimustes sellisel, et kutseharidus on kättesaadav kõigile soovijaile.

Vaatamata sellele, et viimase kümne aastaga on kutsehariduses palju ära tehtud, ei saa reformi lugeda veel kaugeltki lõppenuks. Kutseõppe kvaliteet on endiselt õppeasutuse üpris ebaühtlane. Ühtsetel alustel põhinev ettevõttepraktika areng pole olnud edukas, see on praeguse kutseõppe suuremaid puudusi (Kvaliteedi... 2005), kutseõpetajate kvalifikatsioon ei vasta veel paljus tänapäevase õppe vajadustele, samuti pole suudetud vähendada õpilaste suurt väljalangevust kutseõppeasutustest.

Kutsehariduse maine

Kutsehariduse maine pole taasiseseisvumisjärgse kõrgharidusbuumi tingimustes saanud kuigi tugevaks kujuneda. Kui üliõpilaste arv suurenes aastatel 1996–2005 umbes 2,3 korda (2005. aastal 68 287), siis kutsehariduses õppijate arv on 1990ndate algusest püsinnud stabiilselt 30 000 juures. Kõige rohkem oli kutsehariduses õppijaid 1996/97. õa-l (31 487 õpilast^a), paaril viimasel aastal on õpilaste arv püsinnud 29 000 lähedal. Ehkki kõigi seniste kutsehariduse arengukavade kohaselt oleks pidanud peale põhikooli kutseõppesse suunduvate õpilaste osatähtsus märgatavalt suurenema (2005.–2008. aasta arengukava kohaselt peaks 2008/09. õppeaastal kutseõppesse siirduvate põhikooliõpetajate osatähtsus olema 38%), pole eesmärk tegelikkuses teostunud ning endiselt jätkab kutsehariduses vaid ligi 30% päevase põhikooli lõpetanutest.

Riiklik koolitustellimus võimaldaks suuremat vastuvõttu tööjõuturul vajalikele erialadele kutseõppes, kuid paljud kohad jäävad tihti täitmata. Küsimus ei olegi niivõrd nõrgas õpilaste valikute suunamises ja nõustamissüsteemis (ehkki ka seal on veel palju ära teha), kuivõrd riigi senistes prioriteetides — pikka aega on eelistatud peamiselt üld- ja kõrgharidust ning kutsehariduse hariduskulude osatähtsus kogu hariduskulutustes on viimase ajani pidevalt vähenenud (vaata finantseerimise alapeatükki). Samuti on üsna puudulik kutseõppeasutuste ja ettevõtete koostöö, mis annab eriti teravalt tunda praktikakorralduse nõrkuses ja ebaühtluses. Eelnevast ilmneb, et kutseharidus on võrreldes muu haridusega maha jäänud ning kannatanud on selle kvaliteet, millest tõenäoliselt tulenebki suhteliselt halb maine kooliõpetajate hulgas. Siiski on viimaste aastate ning lähituleviku investeeringute, seadusemuudatuste ning kutseõppe sisu kvaliteetsemaks muutmisega lootust kutseõppe mainet parandada nii noorte seas kui ka kogu ühiskonnas.

^a Sh keskkutsehariduse järgne keskeriharidus ehk rahvusvahelise statistika järgi kolmanda taseme haridus. Selle haridustaseme õppurite arv on pidevalt vähenenud. 2003/04 õppeaastast pole sellel tasemel enam ühtegi õppurit (vastuvõtt lõppes 1999. aastal).

Kutseharidus kui ressurss

Peatüki alguses sai rõhutatud kutsehariduse olulisust riigi majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime ning tootlikkuse tagamisel. Pole kahtlust, et Eesti ning Euroopa Liidu töajätku nõuab senisest tunduvalt enam heade kutseoskustega keskastme spetsialistide ning oskustöölise juurdekoolitamist. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi prognooside kohaselt vajatakse spetsialiste (tippspetsialistid, keskastme spetsialistid ja tehnikud) teiste ametirühmadega võrreldes kõige rohkem (Tööjõu... 2006). Keskastme spetsialistide ja tehnikute ametirühmas on ettevalmistuse poolest suurima osatähtsusega kutsekeskharidusega ning rakenduskõrgharidusega inimesed (teise ja kolmanda taseme haridus, kusjuures kolmanda taseme haridusega spetsialiste saab edukalt koolitada teise taseme kutsekeskhariduse ning töökogemuse baasil).

Õpilaste praegustest haridusvalikutest tuleneb, et nimetatud spetsialiste ei saa piisavalt koolitada. Suuresti on valikute taga kutsehariduse halb renomee teiste haridusliikidega võrreldes. Koolilõpetajate valikuid üldkeskhariduse kasuks mõjutab tihti see, et kutsehariduses nähakse tükke — hariduskorralduslikult ebapiisavad võimalused ning võrdlemisi eraldatud õppekavad ei ole võimaldanud kutsehariduse omandanute edasiõppimist kõrghariduses ega soosinud tasemeõppevälist enesetäiendamist. Kuni 1990. aastate lõpuni oligi kutseharidus muust haridusest maha jäänud ning kannatas selle kvaliteet. Viimastel aastatel on riiklike meetmetega (uued kutseõppe võimalused, kutsehariduse baasrahastamise suurenemine, erialakoeffitsientide korrigeerimine, õppurite õppetootused, õppekavade arendus jms) loodud eeldused kutseõppe eelisarendamiseks ning lõpetajate kvalifikatsiooni vastavusse viimiseks areneva tööturu vajadustega — võib väita, et kutsehariduse halvima ajad on Eestis möödas. Samas ei saa loota vaid kutseharidusse suunduvate noorte osatähtsuse suurenemisele — teadmispõhisele majandusele üleminekul muutub üha olulisemaks elukestev õpe. Täiskasvanute koolituse poolest on just kutseõppeasutustel võrreldes senise panusega võimalik ning vajalik veel väga palju ära teha.

Kutsehariduse finantseerimine

Liialdamata võib väita, et suur hulk kutsehariduse varasematest ja praegustest probleemidest on tingitud kutsehariduse pikast alarahastamisest teiste haridusliikidega (üld- ja kõrgharidus) võrreldes. Kui riigi hariduskulud^a on aastati suhteliselt stabiilselt suurenenud (v.a 2000. aastal), siis kutsehariduskulude kasv jäi kuni 2004. aastani kulude üldisest suurenemisest palju maha (aastatel 1996–2004 suurenesid hariduskulud 2,4 korda, kutsehariduskulud 1,9 korda). Kutsehariduskulude osatähtsus kõigis avaliku sektori hariduskuludes vähenes 1996. aasta 11%-st 2004. aasta 8%-ni (diagramm 1).

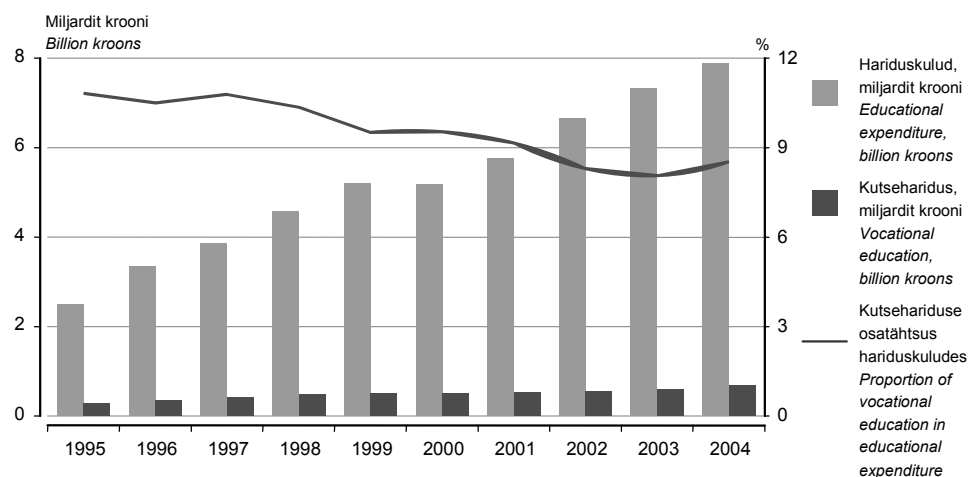
Kutsehariduse rahastamine vähenes 2003. aastaks 0,63%-st 0,47%-ni SKP-st^b, mis on kõikide aastate madalamaid näitajaid. 2004. aastal loodeti paranemist, kui suurenes pearaha, õppetootused ja välisabi. See oleks pidanud kümne aastaga mõnevõrra ühtlustama teiste haridusliikide ja kutsehariduse kulude kasvu. Kahjuks ei kasutatud 2004. aastaks ette nähtud välisabi küllalt efektiivselt ja loodetu jäi täiel määral realiseerimata. 2005. ja 2006. aastal kasutati investeeringuteks rohkem välisvahendeid, tunduvalt on suurenenud ka kutsehariduse riigieelarvelised õppekulud. Täpsemaid andmeid 2005. ja 2006. aasta eelarvete täitmise kohta veel pole.

Kutseharidus on rahastamise osatähtsuse järgi kõige väiksem haridusliik, hõlmates vaid kümnendiku kogu avaliku sektori hariduskuludest (diagramm 2). Kõrghariduse rahastamise osatähtsus oli 2004. aastal 20%, üldharidus hõlmas hariduskuludest üle poole — 61%.

^a NBI Hariduskulude puhul on tegemist hariduskuludega rahvusvahelise statistika mõttes, mitte hariduse tegeliku kogurahastamisega. Avaliku sektori hariduskuludest jäävad Eestis välja näiteks koolide omatulud, täiskasvanuhariduse jms. kulud.

^b Vana meetodika järgi arvatud SKP.

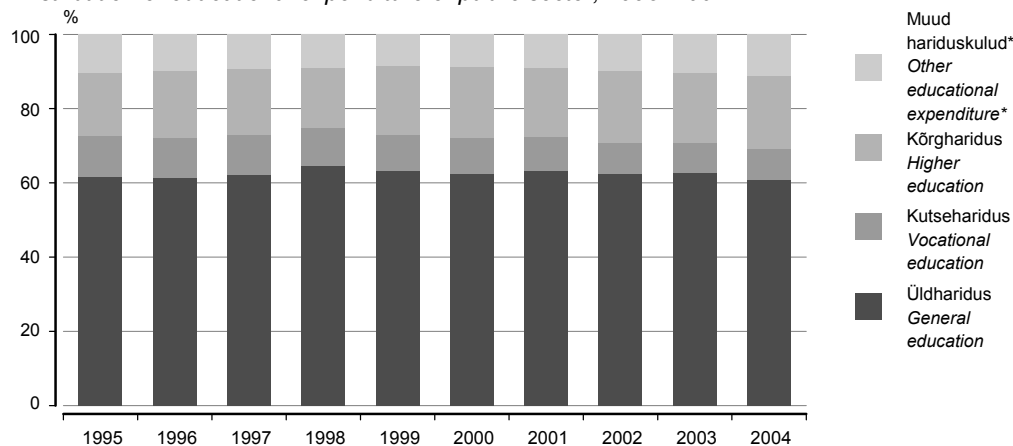
Diagramm 1 **Kutsehariduse osatähtsus hariduskuludes, 1995–2004**
 Diagram 1 **Share of vocational education in educational expenditure, 1995–2004**

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.
 Source: Ministry of Education and Research.

Vaatamata kutsehariduse senisele alafinantseerimisele võib tõdeda, et aastatel 2004–2006 eraldati kutseharidusele ressursse rohkem. Avanenud EL tõukefondid ning riigieelarvest kutseharidusele eraldatavate summade suurenemine annavad eelduse kutsehariduse kvaliteedi märkimisväärseks paranemiseks ja õppe nüüdisajastamiseks ning seeläbi ka maine paranemiseks. Muidugi peab oskama eraldatud raha efektiivselt kasutada ja õigesse (jätkusuutlikku) kohta suunata.

Diagramm 2 **Avaliku sektori hariduskulude jaotus, 1995–2004**
 Diagram 2 **Distribution of educational expenditure of public sector, 1995–2004**

* Sisaldab neid kulusid, mida pole võimalik jagada haridustasemetel vahel, sh kahte haridustaset ühendavaid haridusprojekte.

* Includes the educational expenditure which is not possible to be divided between levels of education, for example educational projects connecting different levels of education.

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.
 Source: Ministry of Education and Research.

Kutsehariduse olulisust inimressursi arengu edendamisel on lisaks ülejäänud Euroopale hakatud mõistma ka Eestis. Loodetavasti toovad järgmised aastad piisavalt raha ja ka intellektuaalset ressursi, et kutseharidussüsteemi arengukavas ette nähtud eesmärged õigel ajal täita.

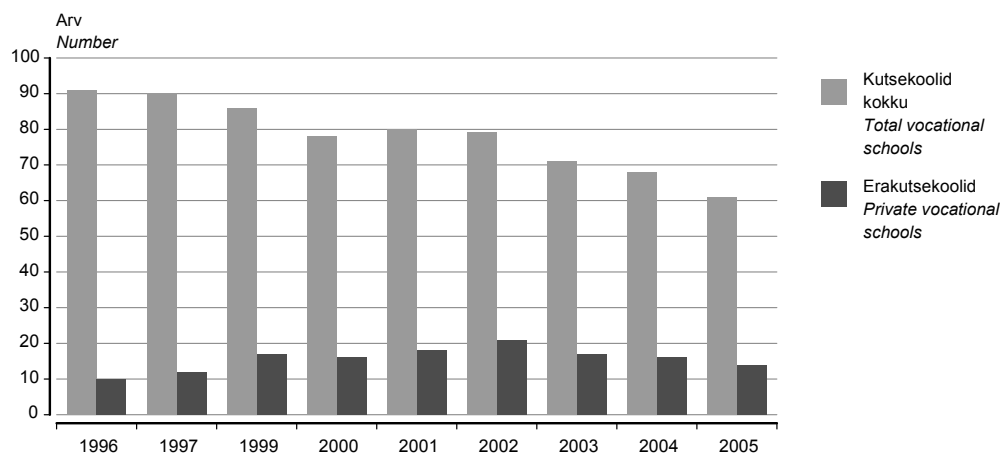
KUTSEÕPPEASUTUSED

Anu Külaviir

Kutseõppeasutuste arv on Eestis viimasel kümnel aastal järjekindlalt vähenenud. 2005/2006. õppeaasta alguses oli Eestis 61 kutseharidust andvat õppeasutust — 44 riigikooli, 3 munitspaalkooli ja 14 erakooli. Võrreldes 1996. aastaga, mil tegutses 91 kutseõppeasutust, vähenes koolide arv 2005. aastaks 30 võrra. Haridus- ja Teadusministeeriumi esialgsetel andmetel on 2006/07. õppeaastal võrreldes eelmise õppeaastaga kutseõppeasutusi veel kaheksa võrra vähem. Selle põhjus on peamiselt kutseõppeasutuste võrgu reform, et kutseõppe korraldus oleks efektiivsem ning kontsentreeritum. Kutseõppeasutused pakuvad ka formaalharidusevälist esma-, täiendus- ja ümberõpet ning erivajadustega õpilaste õpet.

Õpilaste arvult suuremad koolid asuvad enamjaolt maakonnakeskustes ja on riigikoolid. Eraomanduses kutseõppeasutuste arv on aastati erinev olnud. Viimasel kümnel aastal oli Eestis enim erakutsekoole aastal 2002 (21 kooli). Praeguseks on erakoolide arv taas vähenenud (diagramm 3).

Diagramm 3 **Kutseõppeasutused*, 1996/1997–2005/2006**
Diagram 3 *Vocational education institutions*, 1996/1997–2005/2006*

* Kutseõppeasutuste arvus kajastuvad ka üldharidus- ja kõrgkoolid ning vanglakoolid, kus omandatakse kutseharidust.

* *The number of vocational education institutions also includes general education schools, higher schools and prison schools, which provide vocational training.*

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistics Estonia.

Kutseõppeasutused maakonniti

Maakonnakeskustes (Tallinn, Tartu, Pärnu) paiknevates koolides on õpilasi mitmetest Eesti linnadest ja maakondadest. Samast piirkonnast pärit õpilaste osatähtsus on Eesti äärealadel (Saaremaa, Hiiumaa ja Ida-Virumaa) asuvates kutsehariduskoolides suurem. Erand on Räpina Aianduskool, mis on ainus oma valdkonna kutsekool. Seal käivad inimesed kaugematest piirkondadest, isegi Venemaalt Pihkvast ja Petserist. Ida-Virumaa omapära on teistest piirkondadest suurem vene õppekeelega koolide arv (Annus 2003: 29–30).

1996. aastal oli 38% kutseõppeasutustest Harjumaal (peamiselt Tallinnas), 2005. aastal suurenes nende osatähtsus 46%-ni. Kümne aasta jooksul on kutseõppeasutuste arv enim vähenenud suurte keskustega maakondades, nagu Harjumaa, Ida-Virumaa ja Tartumaa — õppeasutused on koondunud suurtesse linnadesse. Kutseõppeasutuste paiknemisest maakonna järgi annab ülevaate tabel 1.

Tabel 1 **Kutseõppeasutused* maakonna järgi, 1996/1997, 2000/2001, 2005/2006**
 Table 1 *Location of vocational education institutions* by counties, 1996/1997, 2000/2001, 2005/2006*

Maakond <i>County</i>	1996/1997	2000/2001	2005/2006
Harju	35	33	28
Tallinn	32	31	26
Hiiu	1	1	1
Ida-Viru	10	7	6
Jõgeva	3	3	2
Järva	3	2	2
Lääne	1	1	1
Lääne-Viru	5	5	3
Põlva	1	1	1
Pärnu	7	5	2
Rapla	3	2	2
Saare	2	1	1
Tartu	9	10	5
Valga	2	1	1
Viljandi	6	4	3
Võru	3	2	3
KOKKU/TOTAL	91	78	61

* Kutseõppeasutuste arvus kajastuvad ka üldharidus- ja kõrgkoolid ning vanglakoolid, kus omandatakse kutseharidust.

* *The number of vocational education institutions also includes general education schools, higher schools and prison schools, which provide vocational training.*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: *Statistics Estonia.*

Kutseõppeasutused omandivormi ja õppekeele järgi

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel oli 2005. aastal kõigist kutseõppeasutustest (30 kooli) eesti õppekeelele 52%. Vene õppekeelele kutsekoole oli 21% (12 kooli), eesti/vene õppekeelele koole 27% (16 kooli). Viimasel aastal on kutsekoolide jaotus õppekeele järgi veidi muutunud. Vähenenud on eelkõige ainult eesti ja suurenenud ainult vene õppekeelele kutseõppeasutuste osatähtsus. Põhjuseks ümberkorraldused, millega mitmed eesti õppekeelele koolid kas ühendati või muudeti rakenduskõrgkoolideks. Eesti/vene õppekeelele koolide arv on jäänud peaaegu muutumatuks (peamiselt Tallinnas asuvad kutseõppeasutused). (Aunap 2006a)

Omandivormi järgi on eestikeelsete koolide osatähtsus suurim riigikoolide hulgas — 61%; vene õppekeelele ning eesti/vene õppekeelele koole on vastavalt 10% ja 29%. Ligi kaks kolmandikku erakoolidest olid venekeelsed. Ülevaate kutseõppeasutuste õppekeelest ja omandivormist annab tabel 2. (*ibid*)

Tabel 2 **Kutseõppeasutused õppekeele ja omandivormi järgi, 2005/2006**
 Table 2 *Vocational education institutions by the language of instruction and the form of ownership, 2005/2006*

Õppekeel	Eraomand <i>Private ownership</i>	Munitsipaal <i>Municipal</i>	Riigiomandus <i>State ownership</i>	Language of instruction
Eesti	4	1	25	<i>Estonian</i>
Eesti / Vene	2	2	12	<i>Estonian / Russian</i>
Vene	8	-	4	<i>Russian</i>

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.
 Source: *Ministry of Education and Research.*

Kutsehariduskoolide võrk peaks eeldatavasti veelgi korrastuma. Vastavalt riigi kutseõppeasutuste 2005.–2008. aasta ümberkorraldamise kavale väheneb iseseisvate kutsekoolide arv 2008. aastaks umbes 20 võrra (alla 500 õpilasega koolide arv väheneb kahekümnest (2005. aastal) viieni (2008. aastal)). Sellega vabanetakse liigsest üldpinnast ning selle majandamis- ja renoveerimiskuludest. Kutseõpe jääb kättesaadavaks kõigis maakondades. Kutsekoolide õppekohtade arvu ei tohi enam eriti vähendada, sest

vaatamata õppurite prognoositavale vähenemisele hakkab edaspidi peale praeguse taseme-õppe kutseõppeasutustes üha suurem rõhk olema täiskasvanute täiendus- ja ümberõppel. (Aunap 2006a)

Kutseõppeasutuste õppevaldkonnad

1996. aastal olid kutsekoolides levinumad õppevaldkonnad tehnika, tootmine ja ehitus. Neid õpetati 59 koolis — 65% kutsekoolidest. Aastaks 2000 õpetati neid eluallasid 48 koolis, õppevaldkond oli endiselt kutseõppeasutuste levinuim. 2005. aastaks olid populaarseimad teeninduse erialad, mida õpetati 38 koolis — 62% kõigist kutsekoolidest.

Kümne aastaga on kutseõppeasutustes suurimaid muudatusi tehtud loodus- ja täppisteaduse erialadel. 1996. aastal õpetati neid erialasid kõigest viies koolis, aastal 2000 oli loodus- ja täppisteaduse õpilasi 29 koolis. 2005. aastal vähenes seda valdkonda õpetavate koolide arv 15-ni. Põhjuseks võib olla riigi finantseeritavate koolituskohtade arvu muutus. Eelnev on tingitud sotsiaalsest vajadusest (koolitamist vajavate noorte hulk), majanduslikust vajadusest (nõudlus teatud eriala tööjõu järele), samuti gruppide täitumusest ja erialade populaarsusest.

Põllumajanduse erialade õpetamine on aastati stabiilselt vähenenud. Neil erialadel õpiti 1996. aastal 22 koolis, 2005. aastal 11koolis. Ülevaate kutsekoolides õpetatavatest valdkondadest annab tabel 3.

Tabel 3 **Kutseõppeasutused õppevaldkonna järgi, 1996/1997, 2000/2001, 2005/2006**
Table 3 *Vocational education institutions by field of study, 1996/1997, 2000/2001, 2005/2006*

Õppevaldkond	1996/1997	2000/2001	2005/2006	Field of study
Haridus	3	2	-	Education
Humanitaaria ja kunstid	17	13	16	Humanities and arts
Loodus- ja täppisteadused	5	29	15	Sciences
Põllumajandus	22	13	11	Agriculture
Sotsiaalteadused, ärimajandus ja õigus	42	35	25	Social sciences, business and law
Teenindus	49	43	38	Service
Tehnika, tootmine ja ehitus	59	48	36	Engineering, manufacturing and construction
Tervis ja heaolu	8	12	9	Health and welfare

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistics Estonia.

Haridus, õpitavad valdkonnad ja tööturg on omavahel tihedalt seotud. Viimaste aastate suure majanduskasvu ning keskmise palga tõusu tõttu on tööpuudus Eestis 12 aasta madalaim. Hoolimata sellest on tehnikaaladel, tootmises ja ehituses töötajate puudus. Töötust ei põhjusta praegu enam töökohtade vähesus, vaid inimeste mittevastavus tööturu nõudmistele, mis tingib ümberõppe vajaduse nii kõrg- kui ka kutsehariduses.

KUTSEÕPPEASUTUSTE ÕPILASED

Tiiu-Liisa Rummo

Kutsekoolist saab õpilane erialateadmised ja -oskused, mis aitavad tulevikus tööturule integreeruda ja ennast ära elatada. Headest oskustöolistest on alati puudus olnud, seetõttu püütakse kutsehariduse mainet parandada ja noori kutsekooli meelitada. Kutseharidusele pööratakse üha rohkem tähelepanu. On murranguline ajajärk — kutsekoole ühendatakse ja muudetakse atraktiivsemaks, kutseharidust on hakatud rohkem rahastama ning hariduse omandamise võimalusi on taas rohkem. Püütakse tagada kutsehariduse omandamise võimalus kõigile soovijaile, olgu selleks põhihariduseta noor, kes on koolikohustuse ea (17 aastat) ületanud, või erivajadustega inimene, kellele kutsehariduse omandamine annaks võimaluse tööd leida. Kõik see peab olema tagatud ka maakondlikult. Kutseharidussüsteemi on muudetud paindlikumaks ja inimsõbralikumaks.

Kutseharidussüsteem on kümne aastaga palju muutunud, see teeb ka statistiliste andmete esitati ja aegridade säilitamise keerukaks. Hariduse õigusaktide või haridusliigituse muutmine põhjustab haridusstatistikas alati palju segadust. Aegridadesse tulevad jónksud sisse, tuleb muuta väljakujunenud jaotusi riigi ja rahvusvahelise liigituse vahel. Taasiseseisvuse alguses mindi üle institutsionaalselt liigituselt (kutsekoolid, kutsekeskkoolid ja keskeriõppeasutused ehk tehnikumid) rahvusvaheliselt paremini võrreldavale õppekavajärgsele liigitusele. Kasutusele võeti kutse- ja keskeriõppe mõiste. Et need hõlmasid erineva suunitlusega õppekavu, tuli need jagada kahe abitunnuse järgi allastmeteks — nõutav haridustase vastuvõtul ning omandatav haridustase lõpetamisel. Nii eristati kutseõppes viit ja keskeriõppes kolme allastet, mis olid vajalikud ka vastavaile õppekavadele sobiva koha leidmiseks rahvusvahelise haridusliigituse struktuuris. (Heinlo 2001: 26)

Käivitud kutseharidusreformiga kaasnesid uuendused ja alates 1999/2000. õppeaastast eristatakse kolme kutsehariduse astet: kutsekeskhariduslik õpe põhihariduse baasil (mis lubab lõpetamisel jätkata kutsekõrghariduslikus õppes), kutsekeskhariduslik õpe keskhariduse baasil ja kutsekõrghariduslik õpe. Nimetatud õppeaastal oli vastuvõtt ainult uue jaotuse alusel, varasematel aastatel sisseastunud jätkasid õpinguid veel vanade õppekavade järgi — see suurendas statistilist segadust (Heinlo 2001: 27). Kõrgharidusreformiga (2002/2003. õppeaastal) ühendati kutsekõrgharidusõpe ja diplomiope ning nimetati see rakenduskõrgharidusõppeks. See tähendab, et põhihariduse baasil kutsekeskhariduse omandanud noored ei saa enam riigieksamite sooritamiseta kõrghariduses õpinguid jätkata.

Nüüdseks on jõutud arusaamisele, et selline kutseharidussüsteem oli jäik, seetõttu on taas loodud uued kutsehariduse omandamise võimalused. Üks seatud eesmärke on kutseharidussüsteemi paindlikkus, mis tähendab õppimisvõimaluste loomist erinevate vajaduste, eelduste ja soovidega õpilastele.

See kogumik ei käsitle rakendus(kutse-)kõrghariduse statistikat, vaid üksnes kutse- ja keskerihariduse statistikat. Rakendus(kutse-)kõrghariduse statistika kuulub kõrghariduse statistika alla, mida kajastati lähemalt Statistikaameti kogumikus "Kõrgharidus. 1993–2003. *Higher education*". Vältimaks aegrea säilivuse huvides liigset detailsust ja keelelist kohmakust, tähistab mõiste "kutseharidus" selles peatükis kõiki kutsehariduse astmeid (sh keskeriharidus), mida alates 1996. aastast on õpetatud. Mõnes tabelis või diagrammil on kutseharidus vahel ka veidi detailsemate haridusastmetena välja toodud.

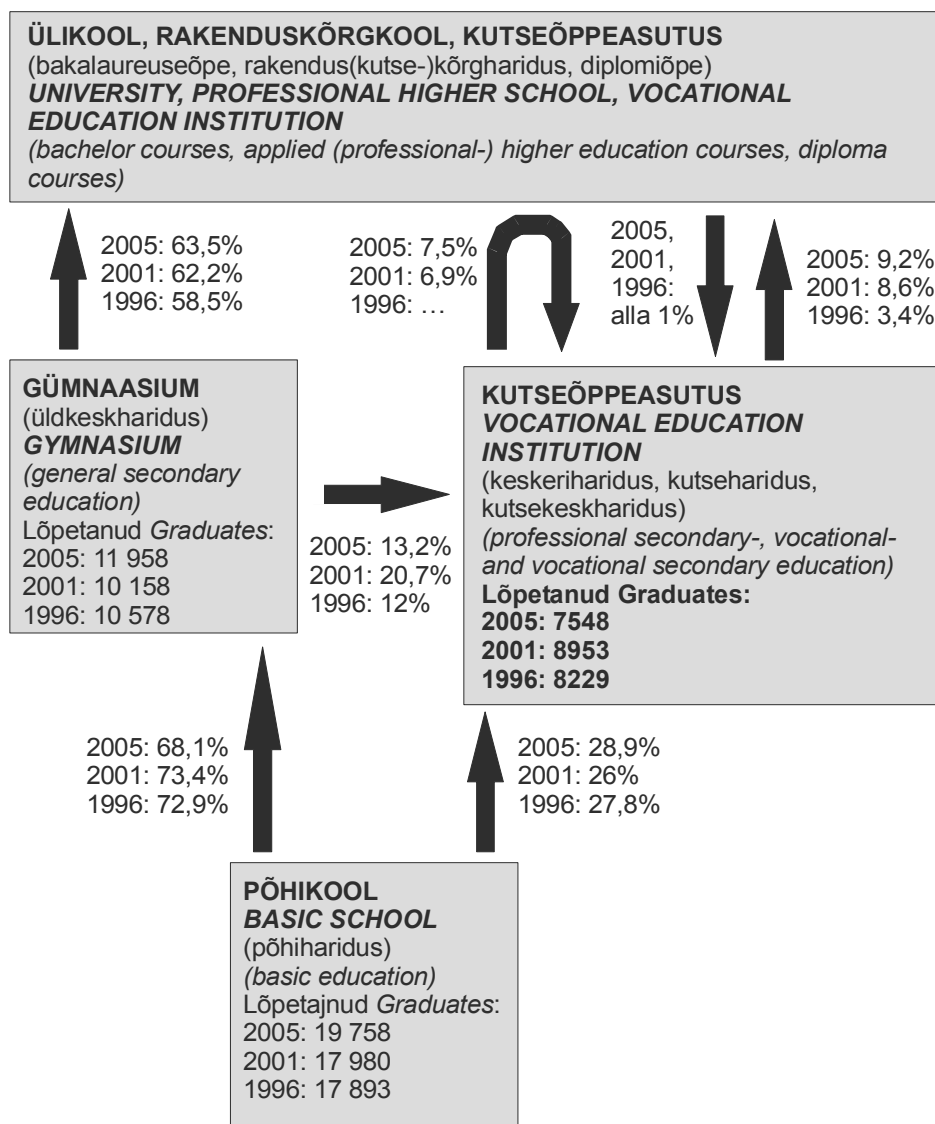
Vastuvõtt kutsehariduses

Peatükk keskendub õpilaste vastuvõtule kutseharidusse ehk noorte kutseharidussüsteemi sisenemisele. Et paremini mõista vastuvõtutingimusi, tuleks kõigepealt tutvuda diagrammiga 4. See näitab õpilaste liikumist haridussüsteemi eri astmetel, kus vastuvõtutingimustega määratakse lõpetatud haridustase, mis on ühele või teisele kutsehariduse astmele sisenemiseks kohustuslik. Peale põhikooli lõpetamist läheb samal aastal kutseõppeasutusse

õppima umbes 29% noortest, 1996. aastal 28%, vahepeal (2001. aastal) veidi vähem — 26%. Enamik otsustab gümnaasiumi kasuks. Kutsehariduse spetsialistid tunnevad muret, et kutseharidusse õppima minejad on liiga vähe. Põhjuseks eelkõige asjaolu, et tööjõuturul vajatakse kutseharidusega spetsialiste tunduvalt rohkem. Selge on, et kutseharidusse võetaks meelsasti vastu tunduvalt rohkem põhiharidusega noori, kui vaid soovijaid oleks. Seetõttu on hakatud kutsehariduse mainet parandama ja noortele räägitakse kutsehariduse vajalikkusest. Tahetakse luua ka noorte karjäärinõustamissüsteem. Uue kutseharidussüsteemi arengukava (Eesti... 2005) eesmärk on tõsta 2008. aastaks pärast põhikooli kutseharidusse suunduvate õpilaste osatähtsus 38%-ni.

Diagramm 4 **Õppeasutuse lõpetanute õpingute jätkamine samal aastal, 1995/1996, 2000/2001 ja 2004/2005**

Diagram 4 *Continuing of studies of graduates of educational institutions in education system at the same year, 1995/1996, 2000/2001 and 2004/2005*

Allikas: Statistikaamet; Haridus- ja Teadusministeerium; Kutsehariduse ja Tööhõive Seirekeskus (Annus 2000).

Source: Statistics Estonia; Estonian Ministry of Education and Research; Estonian National Observatory.

Pärast gümnaasiumi lõpetamist suundub kutseharidusse vaid 13% noortest. See on küll veidi rohkem 1990. aastate keskpaiga 12%-st, kuid vahepealsest 21%-st (2001. aastal) taas kaheksa protsenti vähem. Põhjuseks on kõrghariduse üha suurem väärtustamine ühis-

konnas, mistõttu on populaarsem jätkata õpinguid just kõrg-, mitte kutsehariduses. Kindlasti tuleks kasuks, kui kutseharidus ei oleks enam tupiktee kõrgharidusse sisseaamisel — siis julgeks ka rohkem noori kutseharidusse suunduda, et sealt tahtmise korral edasi kõrgharidust omandama minna. Võrreldes 1996. aastaga on kutseharidusest kõrgharidusse suunduvate õpilaste hulk küll suurenenud, kuid muutus on siiski tagasihoidlik — kui gümnaasiumi lõpetanutest läheb kõrgharidusse õppima ligi 64%, siis kutseõppeasutustest vaid 9%. Üks eesmärke ongi siduda kutseharidus paremini teiste haridustasemetega. Näiteks on äsja loodud üldharidusliku lisaõppe võimalus neile, kes soovivad oma haridusteed jätkata akadeemilises õppes (ülikoolis).

On ka õpilasi, kes tulevad kutseõppeasutusse juba mõne kutsehariduse omandanuna (2005. aastal 7,5% kutseõppeasutuse lõpetanutest). Samuti tuleb kutseharidusse üha rohkem ka neid noori (üldiselt veel vähesed), kes valivad kutsehariduse pärast kõrghariduse omandamist. Soovitakse kõrgharidust konkreetsemate oskustega täiendada, et tööturul paremini läbi lüüa või tullakse oma lõbuks ja enesetäienduseks südamelähedast huviala õppima. Viimase näiteks on kutsekoolides populaarseks saanud aianduse eriala. Selline trend on elukestva õppe kontekstis igati hinnatud ja vajab toetust. Praegu vaatleme vaid lõpetamisaastal edasi õppima läinuid, seetõttu tuleb arvestada, et on ka inimesi, kes jätkavad õpinguid aasta või isegi mitme aasta möödudes, käies vahepeal töö, kasvatades lapsi või tehes midagi muud. Näiteks kõrgharidusest kutseharidusse suundujad ongi suure tõenäosusega inimesed, kes vaatavad vahepeal ringi. Seda hüpoteesi toetab ka kutsehariduses õppijate üha suurem vanus.

Kutseõppeasutusse saavad õppima minna need, kellel on põhi- või keskharidus, kuid kutsekoolide juures on rühmad ka koolikohustusliku ea ületanud või põhihariduseta õpilastele (Sisseastumine... 2007). 2005/06. õppeaastal võeti kutseharidusse vastu 11 935 õpilast, neist 58% põhiharidusejärgsesse ning ülejäänud enamik keskharidusejärgsesse õppesse. Võrreldes 1996. aastaga on vastu võetud õpilasi 1748 võrra vähem. Vähem võeti õpilasi vastu eelkõige aastatel 1997–2001. Eelmise õppeaastaga võrreldes vähenes vastu võetud õpilaste arv 2005/06. õppeaastal lausa 12%. Näiline vähenemine tuleneb erinevast arvestusmeetodikast — kui enne koguti vastuvõtustatistikat terve õppeaasta kohta, siis 2005. aastal arvestati vaid neid, kes võeti 2005. aastal 1. kursusele ajavahemikus juuni lõpp kuni novembri algus ning kes registri väljavõtte seisuga olid kooli nimekirjas. Varasem statistika oli ülehinnatud, sest kajastas vaid vastuvõtmise fakti, aga mitte seda, kas õpilane tegelikult õppima asus. (Aunap 2006a)

Eesti kutseõppeasutused paiknevad maakondlikul põhimõttel. Olenemata elukohast peab igal noorel olema võimalus kutset omandada. Muidugi ollakse nõus õppima ka teistes maakondades (eriti kui noort huvitavat eriala oma maakonnas ei õpetata) ja seda paljud teevadki (eriti palju on teiste maakondade õpilasi suurte linnade koolides), kuid kodu lähedal õppimine on siiski mugavam. Samas ei ole maapiirkonnas kutseõppeasutusel mõtet, sest noori ehk potentsiaalseid õppijaid pole. Niisiis on kutseõppeasutuste võrku ümber korraldatud regionaalsest spetsialiseerumisest lähtuvalt ning koolide vähendamine ja koondamine suurematesse maakonnakeskustesse või nende lähipiirkondadesse kestab praegugi. Kutseõpe on kättesaadav kõigis maakondades.

Vastuvõtt on suurenenud üheksas maakonnas. Et elanikud ja töökohad paiknevad eelkõige suuremates keskustes, on ka kutseõppeasutused paigutatud enamasti Tallinna, Tartusse ja Ida-Virumaale ning seetõttu on kutseharidusse vastuvõetuid kõige rohkem just nendes piirkondades (tabel 4). Võrreldes 1996. aastaga on vastuvõetute hulk kõige rohkem suurenenud Tartus ja Ida-Virumaal. Kuigi nendes piirkondades on kutseõppeasutuste arv 1996. aastast alates vähenenud, on põhjus selles, et koolid on omavahel ühendatud ja loodud on suured kutsehariduskeskused (Tartu Kutsehariduskeskus, Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus). Selline lahendus on ressursside kasutamise mõttes äärmiselt tõhus. Pealegi on suuremad õppekeskused õpilastele atraktiivsed, sest need on tulevikus või juba praegu (näiteks Haapsalu Kutsehariduskeskus) nüüdisaegsed ja kvaliteetselt sisustatud. 2008. aastaks on eesmärk õppekeskkond renoveerida ja tänapäeva nõuetega vastavusse viia 40% koolides. (Eesti... 2005)

Tabel 4 **Kutseharidusse vastuvõtt maakonna järgi, 1996/1997–2005/2006**
 Table 4 *Admittance at vocational education by counties, 1996/1997–2005/2006*

Maakond County	1996	1998	2001	2003	2005
Eesti Estonia	13 683	12 638	12 496	13 417	11 935
Harju	6 653	5 462	4 891	4 774	3 987
Tallinn	6 119	4 958	4 388	4 245	3 812
Hiiu	63	53	39	92	53
Ida-Viru	1 950	1 974	2 330	2 517	2 290
Jõgeva	423	343	380	403	276
Järva	399	363	450	630	487
Lääne	196	190	138	116	253
Lääne-Viru	508	633	524	529	594
Põlva	178	155	170	288	323
Pärnu	787	876	837	792	591
Rapla	244	263	336	376	356
Saare	241	280	330	478	398
Tartu	974	1 106	1 191	1 465	1 489
Valga	187	184	184	224	229
Viljandi	635	517	477	518	438
Võru	245	239	219	215	171

Allikas: Statistikaamet.
 Source: *Statistics Estonia*.

Tabel 5 annab ülevaate kümnel viimasel aastal kutseharidusse vastuvõetute proportsioonidest koolitusala järgi. Kogu aeg on kõige rohkem vastuvõetuid olnud tehnikaaladel, äriduses ja halduses ning isikuteeninduses.

Vastuvõtt on märkimisväärselt vähenenud äriduse ja halduse erialal — 1996. aastaga võrreldes 7%. See suundumus on rõõmustav, sest äriinimeste rohkus on palju kriitikat saanud. Kutseharidusest oodatakse pigem konkreetsete tööskestega inimesi kui n-õ pehmete erialade lõpetanuid.

Kui sajandi alguses oli arvutiteadus populaarne, siis nüüdseks on vastuvõtt sellele erialale palju vähenenud, kuigi see on suurem kui 1996. aastal. Selleski valdkonnas valmistati vahepeal ette liiga paljusid ja infotehnoloogia spetsialistide koolitamise mõningane pidurdumine on vaid teretulnud nähtus.

Kõrghariduses pole arvutiteaduste õppesuunal õppurite vähenemist märgata, pigem aeglast suurenemist (v.a eelmine õppeaasta). Kindlasti ongi selle ala kõrgkoolis lõpetanud noored tugevamad spetsialistid kui kutsekoolis lõpetanud. Praegu ei tohiks arvutiteadusesse vastuvõtt ka kutsehariduses enam väheneda, sest koolituskohtade tellimuse järgi on seda ala käsitletud püsivana. 2005/2006. õppeaasta vastuvõtt jõudis kriitilise piirini — vähem õpilasi ei saa enam vastu võtta (Aunap 2006b). Selge on, et nüüdisaja arvutikeskses ühiskonnas on teatud hulk infotehnoloogia spetsialiste hädavajalik.

Üsna palju on vähenenud vastuvõtt ka turvamise õppesuunal (piirivalve-, politsei-, vangla-ametnikud ja tuletõrjujad), kuid suurenenud on vastuvõtt eelkõige tehnikaaladel (1996. aastast 5%), arhitektuuris ja ehituses (4%) ja isikuteeninduses (4%). Loetletud alad peetakse tööjõuvajaduse prognoosi kohaselt vajalikuks ning tulevikus on neil aladel töökohti piisavalt (Abiks... 2006). Isikuteeninduse ja ehituse õppesuunal on ka õpilaste seas populaarsed. Seega võib tõdeda, et noorte huvi ja tööturu vajadus langevad kokku.

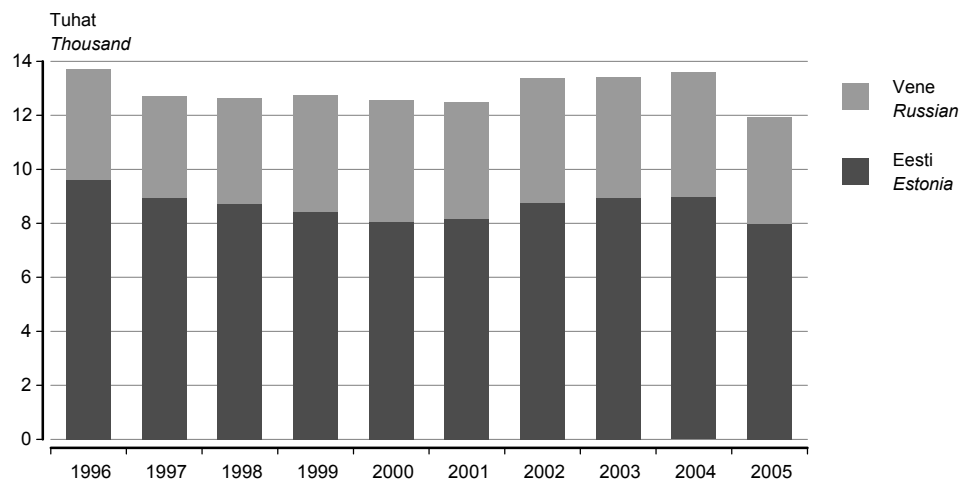
Tabel 5 **Kutseharidusse vastuvõtt koolitusala järgi, 1996/1997–2005/2006**
 Table 5 **Admittance at vocational education by field of study, 1996/1997–2005/2006**
 (õppeaasta alguses, protsenti — by the beginning of the academic year, percentage)

Koolitusala	1996	1998	2001	2003	2005	Field of study
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	1,3	0,3	-	-	-	Teacher training and education science
Kunstid	3,9	3,1	1,7	2,8	3,6	Arts
Humanitaaria	0,3	0,2	-	0,1	-	Humanities
Ärindus ja haldus	21,5	18,7	16,4	14,5	14,3	Business and administration
Õigus	1,7	1,6	-	-	-	Law
Arvutiteadused	1,7	2,9	11,6	7,1	4,6	Computing
Tehnikaalad	19,3	20,9	21,5	23,7	24,6	Engineering and engineering trades
Tootmine ja töötlemine	11,9	13,6	13,1	12,3	9,6	Manufacturing and processing
Arhitektuur ja ehitus	9,3	9,8	9,2	9,7	13,4	Architecture and building
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	3,9	3,3	3,5	5,8	5,4	Agriculture, forestry and fishery
Veterinaaria	-	-	-	-	-	Veterinary medicine
Tervis	3,4	1,1	0,8	2,1	2,1	Health
Sotsiaalteenused	1,4	2,3	1,0	0,8	0,9	Social services
Isikuteenindus	13,4	17,1	15,6	15,8	17,1	Personal services
Transporditeenused	2,1	2,2	2,4	2,0	2,0	Transport services
Keskkonnakaitse	0,2	0,2	0,4	0,6	0,8	Environmental protection
Turvamine	4,6	2,7	2,7	2,7	1,5	Security services
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	TOTAL

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

2005/2006. õppeaastal võeti kutsekoolide eestikeelsesesse õppesse vastu 7984 õpilast ning venekeelsesesse 3951 — 67% vastuvõetuid hakkasid õppima eesti keeles, ülejäänud vene keeles. Diagrammist 5 selgub, et need proportsioonid on kümne aasta jooksul olnud üldjoontes samad, venekeelsesesse õppesse vastuvõtu osatähtsus on veidi suurenenud (1996. aastast 3%). Et Ida-Virumaal on vastuvõtt aja jooksul suurenenud ja selles piirkonnas on vene rahvusest noori enim, on põhjendatud ka vastuvõtu suurenemine venekeelsesesse õppesse. Kui võtta arvesse vahepealseid trende, võib täheldada, et kõige rohkem muulas võeti kutsekoolidesse vastu 2000/2001. õppeaastal (36%), mil vastuvõtt oli suurem muukeelses õppes Tallinnas.

Diagramm 5 **Kutseharidusse vastuvõtt õppekeele järgi, 1996/1997–2005/2006**
 Diagram 5 **Admittance at vocational education by language of instruction, 1996/1997–2005/2006**

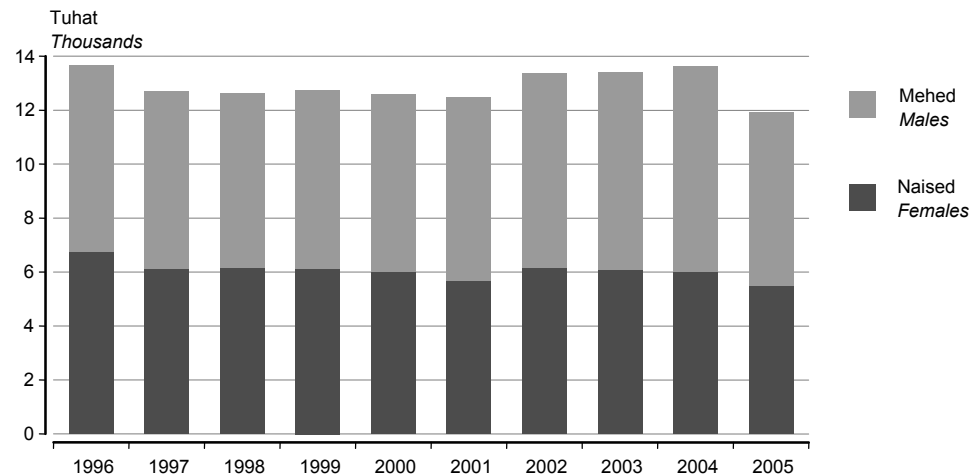

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Mehi võetakse kutseharidusse vastu veidi rohkem kui naised — üldjoontes on proportsioon selline olnud kümme aastat, kuid naiste osatähtsus on natuke vähenenud (diagramm 6). Pärast põhihariduse omandamist lähevad kutsekeskharidust omandama enamasti mehed (2005. aastal 67%), kuid keskharidusejärgse kutsekeskhariduse omandamist alustavad rohkem naised (2005. aastal 64%).

Diagramm 6 **Kutseharidusse vastuvõtt soo järgi, 1996/1997–2005/2006**
Diagram 6 *Admittance at vocational education by gender, 1996/1997–2005/2006*

Allikas: Statistikaamet.
Source: Statistics Estonia.

Õppimine kutsehariduses

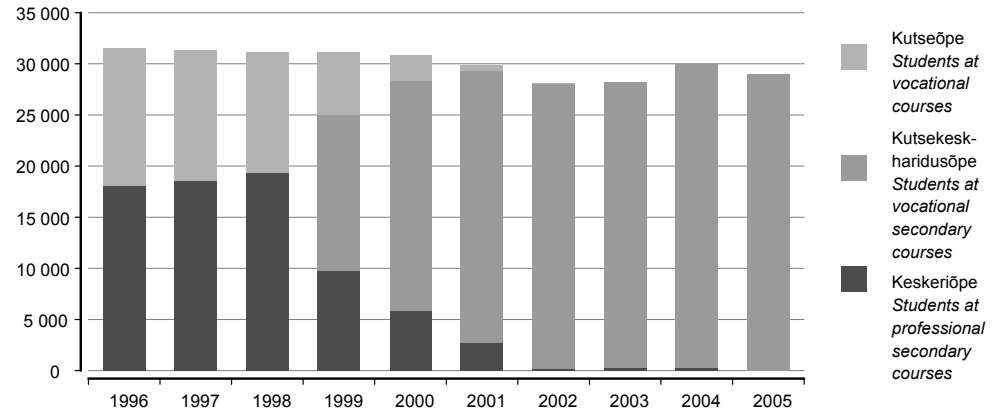
2005/2006. õppeaastal oli kutsehariduses 29 013 õpilast — EHS-e (Eesti Hariduse Infosüsteem) õpilaste registri esialgsetel andmetel õpib praegu (2006/2007. õppeaastal) kutsekoolis sadakond õpilast vähem. Võrreldes 1996. aastaga on õpilaste hulk kahanenud 8%. 1990. aastate sündimuse järsu languse tõttu on põhikoolilõpetajaid nüüdseks vähem ja sellest tingituna on ka potentsiaalseid kutsehariduses õppijaid vähem — ekspertide hinnangul on põhiharidusejärgses kutsehariduses 2011/2012. õppeaastal kuni 15 000 õpilast (praegu veidi rohkem kui 19 000).

Keskkooliastme õpilaste suurem vähenemine algab 2008/2009. õppeaastast (praegu õpilasi umbes 9500). Nagu varem mainitud, on Haridus- ja Teadusministeeriumi prognooside järgi lootust, et põhiharidusejärgsesse kutseharidusse suundub tulevikus proportsionaalselt senisest rohkem põhihariduse omandanuid (2008. aastaks ligi 9% rohkem kui praegu). Tuleb arvestada, et õpilaste arvu prognoosimine on praegu keeruline, kuna alles mindi üle uutele kutseõppe liikidele. Seetõttu on raske ennustada uue ja paindlikuma õppekava populaarsust õpilaste hulgas: kas uus süsteem suudab õpilaste hulka suurendada loodetust rohkem või vähem. (Aunap 2006a; Eesti... 2005)

Diagramm 7 näitab kutsehariduse õpilaste jaotust kitsama haridusastme järgi. Muutused on tingitud eelkõige kutsehariduse reformimisest. Näiteks ei ole enam keskeriõpet, ka kutseõpe (põhiharidusega või põhihariduseta noortele) on peaaegu täielikult hääbunud, kuigi sellel õppeaastal võeti see taas kasutusele. Edaspidises statistikas hakatakse kutseõppe õpilasi uuesti kajastama.

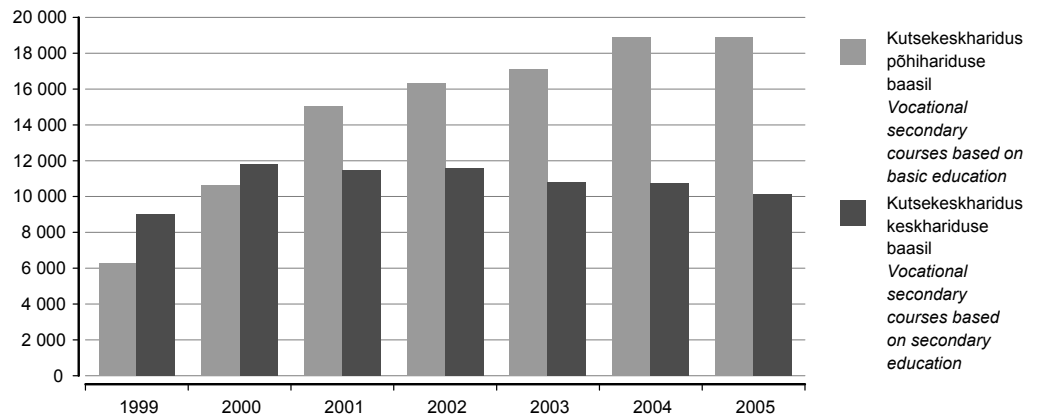
1999. aastast on kasutusel kutsekeskhariduslik õpe. Diagrammil 7 hõlmab see nii põhihariduse- kui ka keskharidusejärgset kutsekeskharidust omandavaid noori. Diagramm 8 eristab aga kutsekeskhariduse omandajad nõutava baashariduse järgi. Nagu näha, oli õpilasi õppeaastatel 1999/2000 ja 2000/2001 rohkem keskharidusejärgses kutsekeskhariduses, hiljem on põhiharidusejärgse kutsekeskhariduse proportsioon üha suurenenud.

Diagramm 7 **Õpilased kutsehariduses haridusastme järgi, 1996/1997–2005/2006**
 Diagram 7 *Enrolment at vocational education by level of study, 1996/1997–2005/2006*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

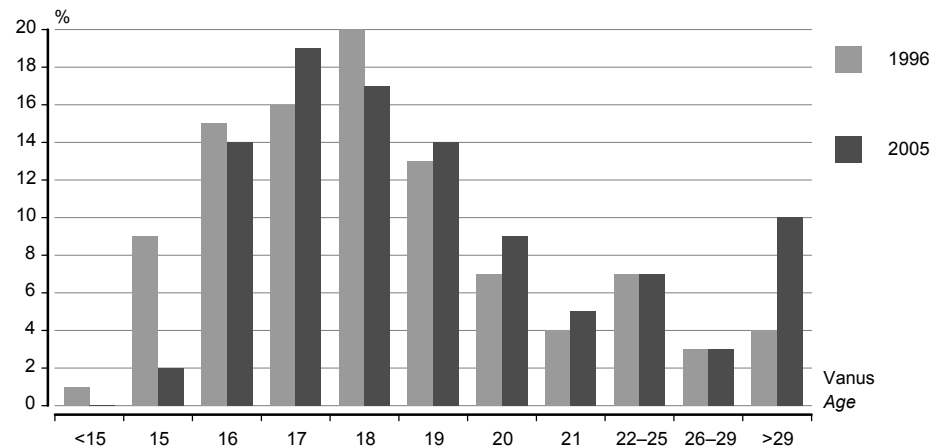
Diagramm 8 **Õpilased kutsekeskhariduses haridusastme järgi, 1999/2000–2005/2006**
 Diagram 8 *Enrolment at vocational secondary education by level of study, 1999/2000–2005/2006*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Diagramm 9 iseloomustab kutsehariduse õpilaste vanusjaotust. Ajalises perspektiivis nooremate õpilaste vanusjaotuses suuri muutusi pole. Väikesed kõikumised on seletatavad haridussüsteemi muutustega koolimineku eas ja klasside numeratsioon. Et põhi- ja keskkooli lõpetanute vanus on muutunud, on erinev ka põhihariduse- ja keskkooli lõpetanute vanus astumise iga. Praegu minnakse pärast keskkooli kutseharidust omandama 19aastaselt, 1996. aastal oli see vanus 18. Kui 2005. aastal alustasid põhiharidusejärgselt kutsehariduse omandamist 16aastased, siis 1996. aastal 15aastased. Küll võib täheldada kutsehariduses õppijate arvu suurenemist 30aastaste ja vanemate hulgas. Selles vanuses inimesed (enamasti naised) omandavad peamiselt keskkooli lõpetanute järgset kutsekeskharidust. Naised on alati õpimuliseamad olnud. Rõõm on tõdeda, et ka veidi vanemad inimesed ei häbene õppida noorematega koos, soovitakse ennast täiendada, vahetada eriala, saada uusi teadmisi. Elukestvat õpet üha enam väärtustavas Euroopas on see teretulnud nähtus.

Diagramm 9 Õpilaste vanusjaotus kutsehariduses, 1996/1997, 2005/2006
 Diagram 9 Age distribution of students in vocational education, 1996/1997, 2005/2006

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Kuidas on aja jooksul muutunud õpilaste osatähtsus õppevaldkonniti? Osalt vastas sellele küsimusele kutsehariduserialadele vastuvõttu käsitlev alapeatükk. Nüüd lühidalt ka õpilastest. Kõige rohkem on vähenenud õpilaste osatähtsus sotsiaalteaduste, ärianduse ja õiguse erialadel — kümne aastaga 8% (tabel 6 ja diagramm 10). Samuti õpib viimastel aastatel ühe vähem õpilasi arvutiteaduste erialadel (loodus- ja täppisteadused). Põllumajanduses ja teeninduses on õpilaste osatähtsus kaheksa aastaga umbes 3% suurenenud, kuid viimase kümne aasta trendi arvestades põllumajanduses vaid 1% ja teeninduses 5%.

Kuna teenindussektor suureneb väga kiiresti, käsitletakse koolitustellimuses seda valdkonda suurenevana. Teenindussektor on saanud Eesti majanduse arengus määravaks. Kõikvõimalike teenuste pakkujaid, näiteks juuksurid ja kohvikud linnas ning turismitalud maapiirkonnas, on järjest rohkem. Seetõttu on loomulik, et vastava õppevaldkonna õpilaste arv peab suurenema.

Miks on põllumajanduse erialadel õpilasi taas rohkem? Koolituskohtade tellimuses käsitletakse seda õppesuunda pikemas perspektiivis püsivana. Põllunduse ja loomakasvatuse valdkonnas soodustatakse nende õppekavade avamist, mis aitavad kaasa põllumajandusliku tootmise nüüdisajastamisele ning uute tehnoloogiate kasutuselevõtule (Aunap 2006b). Põllumajandusvaldkond on õpilaste hulgas ebapopulaarne olnud ja vastuvõtt kutseõppeasutustesse pole samuti piisav. Et Põllumajandusministeerium peab põllumajandussektori konkurentsivõime tagamist ja vajadustele vastava kutsehariduse arendamist oluliseks, makstakse 2002/2003. õppeaastast alates selle valdkonna õpilastele stipendiumi. Stipendiumide maksmine motiveerib õpilasi ning aitab suurendada õppeedukust. Seega on huvi käsitletud erialade omandamise vastu suurenenud. Aktiivse ettevõtlusega maapiirkond ei ole kasulik ainult selle piirkonna elanike jaoks — see on tähtis ühiskonna huvides ning seepärast ongi investeeringud maapiirkondadesse, sh põllumajanduse kutseharidusse väga vajalikud. (Tamkõrv ja Normak 2007)

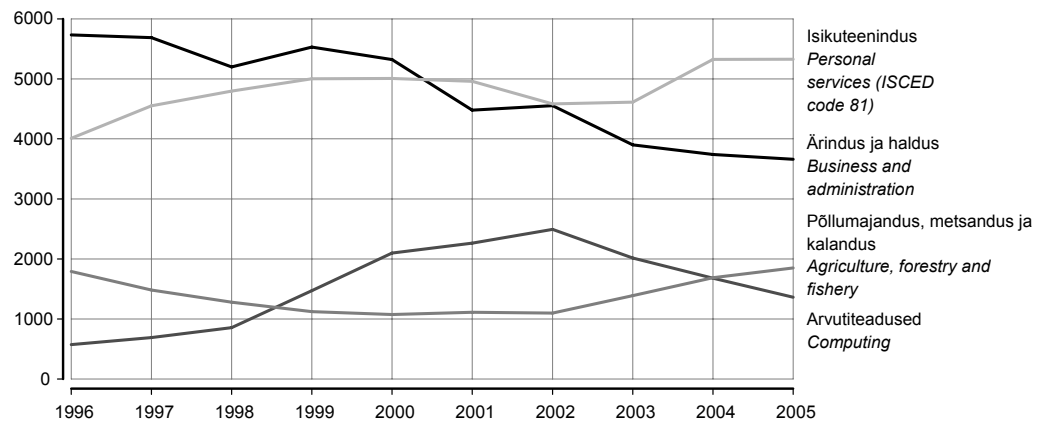
Tabel 6 **Kutsehariduses õppijad õppevaldkonna järgi, 1996/1997–2006/2007**
 Table 6 **Students at vocational education by field of study, 1996/1997–2006/2007**
 (protsenti — percentage)

Õppevaldkond	1996	1999	2001	2003	2005	2006*	Field of study
Haridus	1,2	0,2	0,0	-	-	-	Education
Humanitaaria ja kunstid	4,3	4,2	2,6	3,4	3,9	3,8	Humanities and arts
Loodus- ja täppisteadused	1,8	4,7	7,6	7,2	4,7	4,4	Sciences
Põllumajandus	5,9	3,6	3,7	4,9	6,4	6,9	Agriculture
Sotsiaalteadused, ärimine ja õigus	19,9	18,5	15,1	13,8	12,6	12,2	Social sciences, business and law
Teenindus	17,6	19,6	20,3	21	22,2	22,5	Services
Tehnika, tootmine ja ehitus	44,1	47	49	47,5	47,3	47,6	Engineering, manufacturing and construction
Tervis ja heaolu	5,2	2,2	1,7	2,1	2,9	2,5	Health and welfare
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	TOTAL

* Esialgsed andmed.
 * Preliminary data.

Allikas: Statistikaamet, Haridus- ja Teadusministeerium.
 Source: Statistics Estonia, Estonian Ministry of Education and Research.

Diagramm 10 **Õpilased kutsehariduse õppesuundadel, 1996/1997–2005/2006**
 Diagram 10 **Students at selected fields of study in vocational education, 1996/1997–2005/2006**

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Naisi õpib kutsehariduses veidi vähem kui mehi (tabel 7). Kui 1996. aastal oli kutsehariduses 100 naise kohta 107 meest, siis kümme aastat hiljem oli 100 naise kohta 124 meest. Noormehed õpivad kutsehariduses eelkõige määramata baasharidusega ja põhiharidusejärgselt, neiu rohkem pärast keskhariiduse omandamist. Eelnev on seotud sellega, et tütarlapsi on üldkeskhariiduses rohkem, aga ka sellega, et keskhariidusejärgses kutsehariduses on neile suunatud õppevaldkondi rohkem, näiteks tervis ja heaolu, mida põhiharidusejärgses kutsehariduses omandada ei saa. Eestikeelse kutsehariduse omandajaid on rohkem kui venekeelse omandajaid, kuid muulaste osatähtsus on kutsehariduses kümne aastaga suurenenud. Kõige rohkem muukeelseid õppijaid oli kutsehariduses 2000/2001. õppeaastal (36%), nüüd on vene keeles õppijate osatähtsus taas vähenema hakanud.

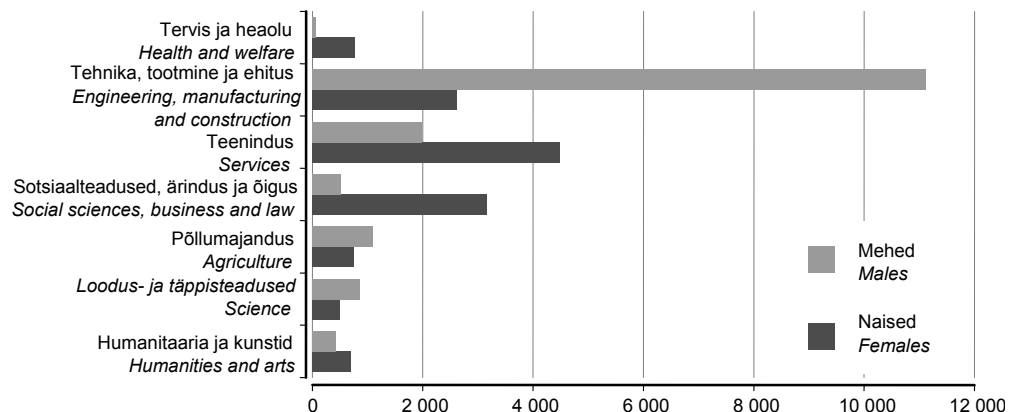
Tabel 7 **Kutsehariduses õppijad soo ja õppekeele järgi, 1996/1997–2005/2006**
 Table 7 *Enrolment at vocational education by gender and language of instruction, 1996/1997–2005/2006*

Aasta	Kokku	Eesti õppe- keelelega, %	Naised, %
Year	Enrolment total	Tuition in Estonian, %	Females, %
1996	31 487	69,3	48,2
1997	31 316	69,0	48,1
1998	31 190	68,1	47,1
1999	31 147	65,6	47,0
2000	30 872	63,6	45,7
2001	29 813	64,7	44,5
2002	28 095	65,8	45,6
2003	28 183	65,4	44,5
2004	29 915	65,3	43,7
2005	29 013	67,7	44,7

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Õpilaste soolist jaotust õppevaldkondade järgi kajastab diagramm 11, kus on näha tütarlaste ja noormeeste eelistused eriala valimisel. Poisse õpib tunduvalt rohkem tehnika, tootmise ja ehituse erialal, samuti on neid neidudest veidi enam põllumajanduses ning loodus- ja täppisteadustes. Tüdrukud eelistavad õppida teeninduses ning sotsiaalteaduste, ärianduse ja õiguse, aga ka tervise ja heaolu valdkonnas. Ka humanitaarvaldkond on naistele veidi südamelähedasem kui meestele.

Diagramm 11 **Õpilased kutsehariduses õppevaldkonna ja soo järgi, 2005/2006**
 Diagram 11 *Students in vocational education by field of study and gender, 2005/2006*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Kutsehariduse lõpetamine

Praegu kehtivate nõuete kohaselt loetakse kutseõppeasutus lõpetatuks pärast eriala õppekava täitmist. Lõpetamise tingimused erinevad kooliti ja on alati kirjas õppekavas. Enamasti tuleb kutsekooli lõpetamiseks ära teha ka kooli õppekavas ette nähtud eksamid, arvestused, lõputööd, kontrolltööd vms. Eesti keele riigieksam tuleb teha juhul, kui õpilase ametlik õppekeel ei ole eesti keel. Kui eksamil saadakse vähemalt 60 punkti, on õpilasel kooli lõpetamisel õigus saada kesktasemel eesti keele oskust tõendav tunnistus.

Gümnaasiumi lõpetamiseks ettenähtud riigieksamid ei ole kutsekooli lõpetajale kohustuslikud. Kui lõpetaja kavatseb kõrgkooli edasi õppima minna, peab ta siiski riigieksamid tegema, sest kõrgkoolidesse saab astuda eksamitulemuste alusel. Riigieksameid pole vaja korjata (vajadusel võib, näiteks kui oli liiga vähe punkte), kui kutsekooli lõpetab sinna gümnaasiumi baasil astunud õpilane.

Põhikooli baasil kutsekooli lõpetanud noor saab kutsekeskharidust tõendava tunnistuse ja õiguse kas kohe oma erialal tööle asuda või siirduda edasi õppima rakenduslikku kõrgkooli (kui sooritab riigeksamid). (Sisseastumine... 2007)

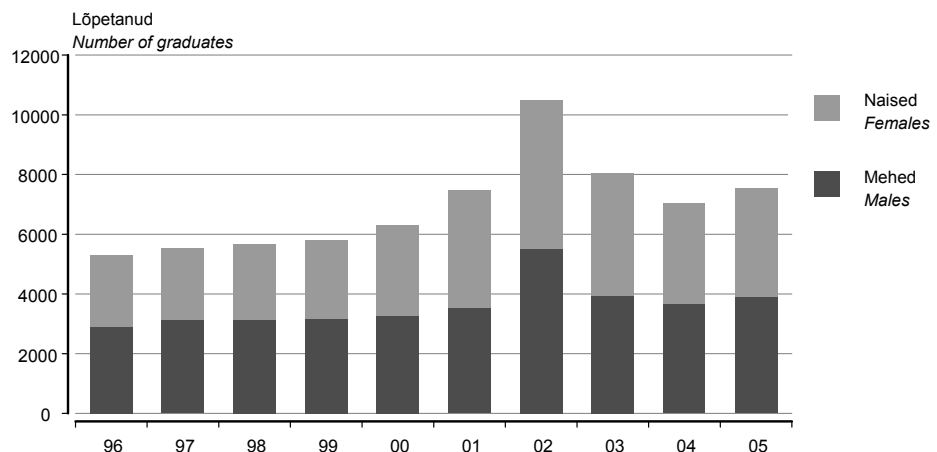
Kirjeldatud tingimused on aja jooksul muutunud. Näiteks varem (enne 2002/2003. õppeaastat) võisid põhihariduse baasil kutsekeskhariduse saanud noored kõrghariduses õpinguid jätkata riigeksameid sooritamata. Seetõttu oli kõrgharidusse suundumine tunduvalt lihtsam.

1995/1996. õppeaastast kuni 2001/2002. õppeaastani kutsehariduse lõpetanute hulk suurenes, hiljem aga vähenes, v.a 2004/2005. õppeaastal, kui lõpetanuid oli eelmise õppeaastaga võrreldes taas veidi enam. Õppeaastal 1995/1996 lõpetas kutsehariduse 8229 noort, 2001/2002. õppeaastal tipnes kutsekooli lõpetajate hulk 10 911-ga. 2004/2005. õppeaastal oli lõpetanuid vaid 7548 ehk 8% vähem kui aastal 1996 ja 31% vähem kui aastal 2002.

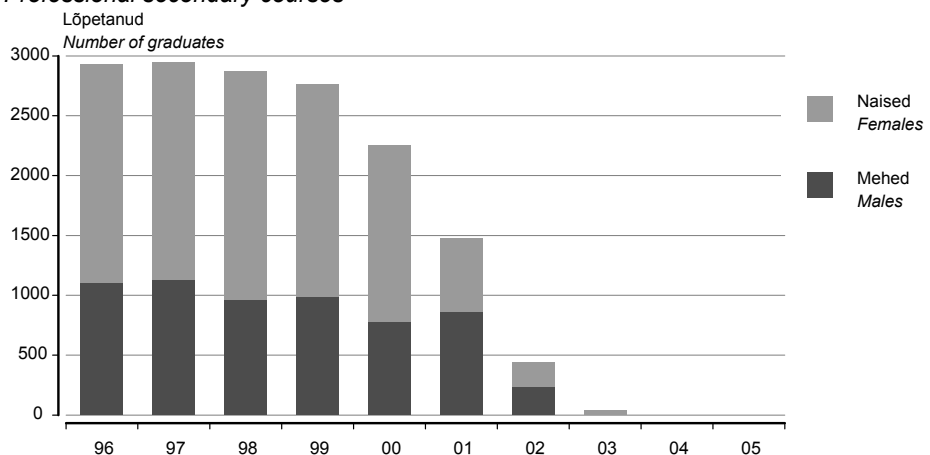
Kutsekeskhariduslikus ja kutseõppes on lõpetanuid rohkem kui kunagises keskeriõppes. Kutsekeskharidusliku ja kutseõppe lõpetanute hulgas on üldjuhul mehi naistest veidi enam, erandiks olid aastad 2001 ja 2003, mil naised oli rohkem (diagramm 12). Keskeriõppejärgse kutsekeskhariduse omandanute hulgas on rohkem naisi, madalamates kutseharidustasemetes aga mehi. Keskeriõppe omandanute hulk vähenes aasta-aastalt kuni viimaste lõpetajateni 2003. aastal. Keskeriõppe saanute (eelkõige keskeriõppejärgne keskeri) hulgas on rohkem naisi.

Diagramm 12 **Kutsehariduse lõpetanud soo järgi, 1995/1996–2004/2005**
 Diagram 12 *Graduates of vocational education by gender, 1995/1996–2004/2005*

Kutsekeskhariduslik ja kutseõpe
Vocational secondary and vocational courses

Keskeriõpe
Professional secondary courses

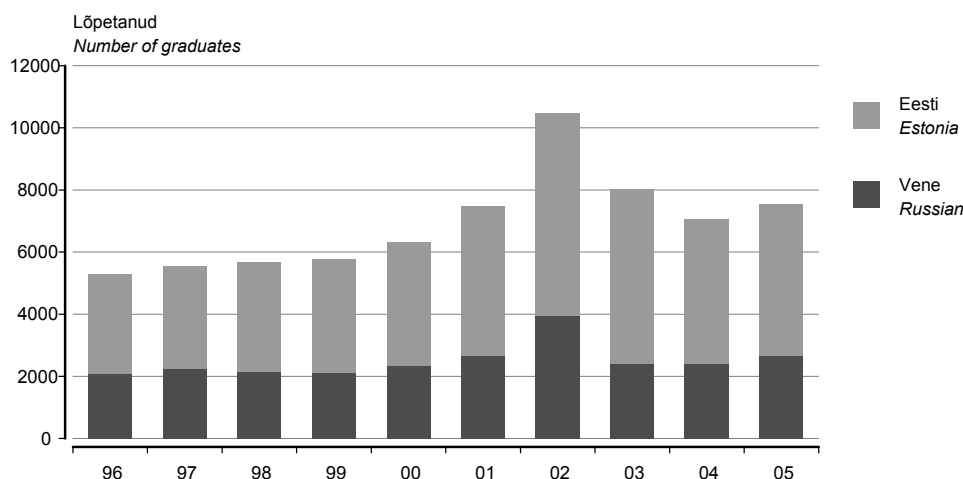

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

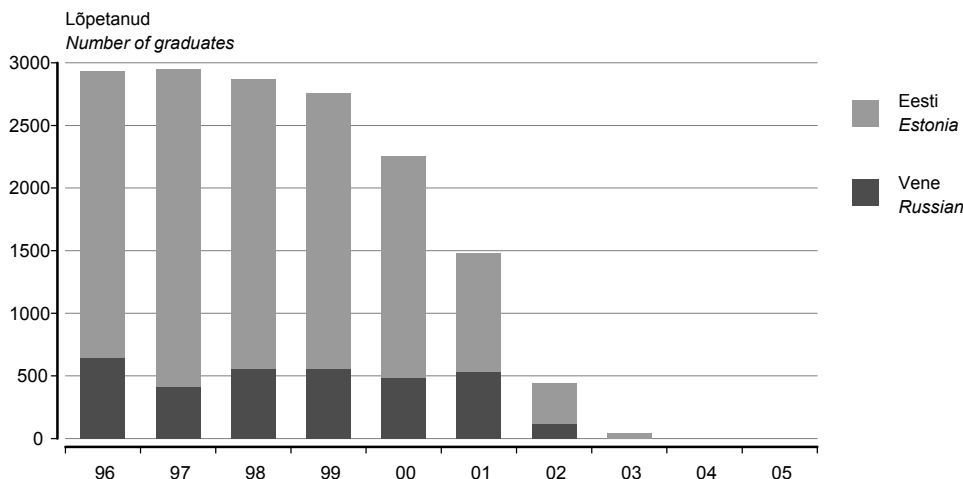
Vene keeles kutsekeskharidusliku ja kutseõppe omandanud oli 1996.–2005. aasta lõpetanute 36%, keskeriõppe lõpetanute hulgas aga vähem — 21% (diagramm 13). Kutsekeskharidusliku ja kutseõppe lõpetanute hulgas oli muulasi enim 1997. aastal (40%) ja vähim 2003. aastal (30%), keskeriõppe omandanute hulgas oli muulasi enim 2001. aastal (36%). 2003. aastal aga vene õppekeelega lõpetanud enam polnudki.

Diagramm 13 **Kutsehariduse lõpetanud õppekeele järgi, 1995/1996–2004/2005**
Diagram 13 *Graduates of vocational education by language of instruction, 1995/1996–2004/2005*

Kutsekeskhariduslik ja kutseõpe
Vocational secondary and vocational courses

Keskeriõpe
Professional secondary courses

Allikas: Statistikaamet.
Source: *Statistics Estonia*.

Paraku ei lõpeta kutsekooli kõik sinna õppima asunud. Kutseõpingute katkemine valmistab muret nii õpilasele, lapsevanematele, õpetajatele kui ka hariduspoliitikuile ja -analüütikuile. Probleemile pole siiani lahendust leitud. 2001/2002. ja 2004/2005. õppeaastal katkestas õpingud 17% kutsehariduses õppivatest noortest, vahepeal oli katkestajaid rohkem (19%). 1990. aastate keskpaigast on kooli poolelüljätajate hulk pidevalt suurenenud (1996/1997. õppeaastal 12%). Rohkem katkestajaid on keskharidusejärgses kutsekeskhariduses (2004/05. õppeaastal 20%). Sarnaselt üldhariduskooliga langevad ka kutsekoolist rohkem välja poisid — 58% loobujaist on noormehed. Põhiharidusejärgse kutsekeskhariduse omandamise jätab pooleli vaid üks kolmandik naistest, keskharidusejärgse kutsekeskhariduse katkestajate hulgas on neidusid isegi rohkem (55%). Siinkohal võib kooli poolelüljätmise põhjus olla neidude vanus ja (ootamatu) emaks saamine.

Õppesuuna järgi oli 2004/2005. õppeaastal enim katkestajaid tehnikaaladel (1285), äriduses ja halduses (804), isikuteeninduses (772) ja arhitektuuris ning ehituses (572). Protsentuaalselt on kõige rohkem väljalangenuid arvutiteadustes (23,6%), seejärel äriduses ja halduses (21,5%), kunstides (18%), transporditeenustes (18%) ning lõpuks tehnikaaladel (17,4%). Kõige vähem on väljalangejaid turvamise erialal — 9,6% õppureist. (Aunap 2006a)

Üks põhikoolijärgsest kutseõppest väljalangemise põhjus on ilmselt selle õppe jäikus ja seotus kohustusliku üldharidusosa omandamisega kõigil kutsealadel. Keskkoolijärgsest kutseõppest väljalangevust mõjutavad arvatavasti õpilased, kes lähevad kutsekooli õppima vaid seetõttu, et ei saanud kohe kõrgkooli sisse, kuid aasta pärast jätkavad siiski kõrgkoolis. Loomulikult on põhjusi palju rohkem, aga kutseõppe paindlikumaks muutmine aitaks kindlasti õpilaste väljalangevust vähendada. Et 2005/2006. õppeaastast rakendataks uusi paindlikke kutseõppeliike ja õppevorme (põhjalikumalt 2006/2007. õppeaastast), on oodata, et väljalangevus hakkab lähitulevikus vähenema. (*ibid*)

KUTSEÕPPEASUTUSTE ÕPETAJAD

Tiiu-Liisa Rummo

Üks kutsehariduse kvaliteedi tagaja on kutseõppeasutuste pedagoogid. Meie kutseõpetajate töö on vähe motiveeritud, palgad on väikesed, õppe- ja seega ka õpetamiskeskond on paljudes koolides veel ebarahuldav. Seetõttu ei taha noored õpetajad kutsekoolidesse tulla ja õpetajaskond on üsna vana. Noortele oleksid heaks motiveerijaks just nooremad õpetajad, kellel on värskemad ja tänapäevasemad oskused ning õpetamismeetodid. Kindlasti aitaksid nad parandada kutsehariduse mainet ning suurendada selle populaarsust noorte hulgas.

Ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kutsehariduse prioriteet on selle kvaliteedi parandamine õpetajate oskusi arendades. Seejuures tuleb arvestada õpetajate vajadusi ja kutseõppe muutuvat rolli. Et õpetaja suudaks olla uuendaja, peavad tal olema nüüdisaegsed ja professionaalsed teadmised ning oskused. Ka Eesti lähituleviku eesmärk on motiveerida kutsehariduse pedagooge ja spetsialiste kutseharidussüsteemis töötama, seda soovitakse teha paindlike kvalifikatsiooninõuete ja konkurentsivõimelise palgaga. Et kaasata uusi õpetajaid ja tõsta nende kvalifikatsiooni, loiakse kutseõpetajatele paindlikud ja alternatiivsed väljaõppe- ja täienduskoolituse võimalused. Rakendada tahetakse uusi, aktiveerivaid ja kaasavaid õpetamismeetodeid ning uuendada koolide õppekeskkonda. (Eesti... 2005)

Statistikas koguti õpetajate andmeid õppeaastani 2000/2001, hilisemad andmed puuduvad. Nüüdsest (2005/2006. õppeaastast) on andmed kutsekoolide õpetajate kohta taas olemas — need tulevad Eesti Hariduse Infosüsteemist. Et andmete kogumise meetod ja õpetaja definitsioon on muutunud, saab trende välja tuua vaid kõige üldisemal tasandil, sedagi mõningase riskiga.

Kutseõppeasutustes on õpetajate ametikohti kümne aastaga märgatavalt vähemaks jäänud. Õppeaastal 1996/1997 oli kutseõppeasutustes põhikohaga õpetajaid 1634 — 758 üldainete ja 876 eriainetes õpetajat. Peale nende oli veel 716 kohakaaslusega õpetajat, kutseõpetajaid oli 900. Seega oli õpetajaid kokku 3250. 2005. aastal oli kutseõppeasutustes 2503 õpetajat — 1425 kutseõpetajat ja 1078 üldharidusainetes õpetajat. Võrreldes aastaga 2000/2001 on õpetajate hulk veelgi intensiivsemalt vähenenud. 2000/2001. õppeaastal oli kutsehariduses 3780 õpetajat, seega 34% rohkem kui praegu.

Õpetajate arvu vähenemise üle võib nii kurvastada kui ka rõõmustada. Ühest küljest tekitab muret, et õpetajad ei taha kutsekoolidesse tööle minna, teiselt poolt on vähenemine seotud kutseharidusreformiga. Et kutsekoole suletakse ja ühendatakse, on tegu teadliku inimressursi koondamisega. Eesmärk ei ole olnud õpetajate ametikohtade arvu suurendamine, vaid olemasolevate kutseõpetajate potentsiaali efektiivsem rakendamine — kutseõppeasutuste personali on peetud liiga arvukaks ning juhtimisstruktuure liiga suureks ja ebaefektiivseks. Õpetajate arvu vähendamine on aidanud oluliselt kaasa efektiivsuse suurenemisele koolides ja õpetaja-õpilase suhtarvu normaliseerumisele. Negatiivne tendents on kõrgema kvalifikatsiooniga õpetajate osatähtsuse vähenemine ja ametijärguta õpetajate arvu märkimisväärne suurenemine kutseõppeasutustes. (*ibid*)

Kutseõppeasutuste õpetajate vanusest ja soost annab ülevaate tabel 8.

Tabel 8 **Kutseõppeasutuste pedagoogid vanuserühma ja soo järgi, 2005/2006**
Table 8 *Pedagogues of vocational institutions by age group and gender, 2005/2006*

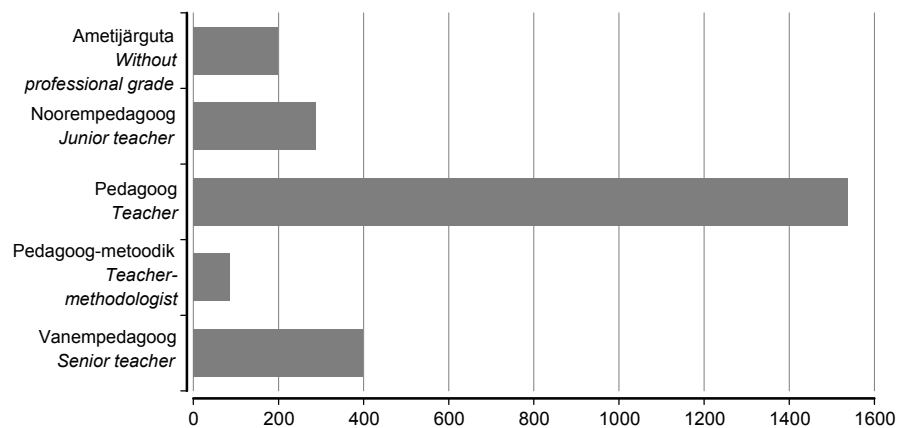
Vanus	Pedagoogid Pedagogues	Naised Females	Mehed Males	Age
Alla 25	69	45	24	Younger than 25
25–29	185	119	66	25–29
30–39	425	316	109	30–39
40–49	696	523	173	40–49
50–55	384	248	136	50–55
Üle 55	744	435	309	56 and older
KOKKU	2 503	1 686	817	TOTAL

Allikas: Statistikaamet.
Source: *Statistics Estonia*.

Kõige rohkem on üle 55aastaseid õpetajaid — ligi kolmandik (30%). 1996/1997. õppeaastal oli neid veel 7% rohkem (37%). Suur hulk õpetajaid on 40–49aastased (28%). Alla 30aastaseid õpetajaid on kahjuks väga vähe — kõigest 10%, sama palju oli neid ka 1996/1997. õppeaastal. Kutsekoolid pole suutnud nooremat personali ligi meelitada. Vanemad õpetajad ei ole kursis moodsate tehnoloogiatega ja neil puudub nii ettevalmistus kui ka motivatsioon tänapäevaste õppemeetodite rakendamiseks (Zelloth 2003). Paraku on kutsehariduses meesõpetajaid vähe — vaid 33% õpetajatest. 1996/1997. õppeaastal oli kutsehariduses meesõpetajaid praegusest 2% rohkem (35%). Samas oskaksid just nemad paljusid meestekeskseid kutsealasid paremini edasi anda. Naiste osatähtsus on suurem üldainete õpetajate hulgas (67%), kutseõpetajate seas on naisi vähem — 59%. Heameelt peaks tundma selle üle, et kutsehariduses on meesõpetajaid siiski tunduvalt rohkem kui üldhariduses.

Diagramm 14 kajastab kutsehariduse õpetajate jagunemist ametijärguti. Enamik õpetajaid on pedagoogid (61%), järgnevad vanempedagoogid (16%). Murettekitav on, et ametijärguta õpetajaid on koguni 198 ehk 8% õpetajatest.

Diagramm 14 **Kutseõppeasutuste pedagoogid ametijärgu järgi, 2005/2006**
 Diagram 14 *Pedagogues of vocational institutions by professional grades, 2005/2006*

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

Peale ametijärgu on oluline kvaliteedinäitaja ka lõpetatud haridustase. Enamik kutseõppeasutuste õpetajatest on akadeemilise kõrgharidusega (56%), peamiselt bakalaureusekraadiga (tabel 9). Ometi oleks kasulik, kui kutsehariduse õpetajate hulgas oleks rohkem rakendusliku suunaga pedagooge, sest nemad oskaksid praktilisi kutseoskusi paremini edasi anda. Võib öelda, et teoreetilise haridusega õpetajaid on 60% ja praktilisemaga 40%. 1996/1997. õppeaastal oli kutsekoolide õpetajatest kõrgharidusega 75% — neli protsenti vähem kui praegu. Seega on õpetajate haridustase veidi tõusnud. Kahjuks ei ole teada, kui paljud neist lõpetasid rakendusliku ja kui paljud akadeemilise kõrghariduse.

Ideaaljuhul peaksid kõik kutseõpetajad olema pedagoogilise või erialase kõrgharidusega.

Tabel 9 **Kutseõppeasutuste pedagoogid haridusastme järgi, 2005/2006**
 Table 9 *Pedagogues of vocational institutions by level of education, 2005/2006*

Haridusaste	Kutsehariduse õpetajad, % Teachers of vocational education, %	Level of education
Akadeemiline kõrgharidus	56	Academical higher education
Rakenduslik kõrgharidus	23	Applied higher education
Keskharidusejärgne eriharidus	4	Professional education after secondary education
Põhiharidusejärgne eriharidus	13	Professional education after basic education
Üldkeskharidus	4	General secondary education
KOKKU	100	TOTAL

Allikas: Statistikaamet.
 Source: Statistics Estonia.

KUTSEHARIDUSEGA INIMESED TÖÖTURUL

Tiiu-Liisa Rummo

Tööealises rahvastikus (15–74-aastased) on 2005. aasta tööjõu-uuringu andmetel kutse (keskeri-)haridusega inimesi 36,5% — mehi 48,6% ja naisi 51,4%. Naistel on rohkem keskharidusejärgne, meestel põhiharidusejärgne kutseharidus. Kutseharidusega inimeste olukorrast tööturul on viimasel ajal palju räägitud. Eesti kutseharidussüsteem peaks andma noorele tööoskused ja avatud meele, mis aitaksid tal pärast kutsekooli lõpetamist haridusele vastav töö leida ja tööellu integreeruda. Paraku peavad paljud kutseharidusega noored end pärast kooli lõpetamist Tööturuametis töötuna kirja panema. Esimesel täisaastal pärast kutsehariduse lõpetamist maksab tulumaksu 74% lõpetanutest, ülejäänud on kaitseväes ajateenistuses, lapsehoolduspuhkusel, edasi õppimas või töötud. Haridus- ja Teadusministeeriumi 2005.–2008. aasta kutseharidussüsteemi arengukava (Eesti... 2005) järgi peaks 80% kutseõppeasutuse lõpetanutest olema aasta pärast tööturul edukalt rakendust leidnud.

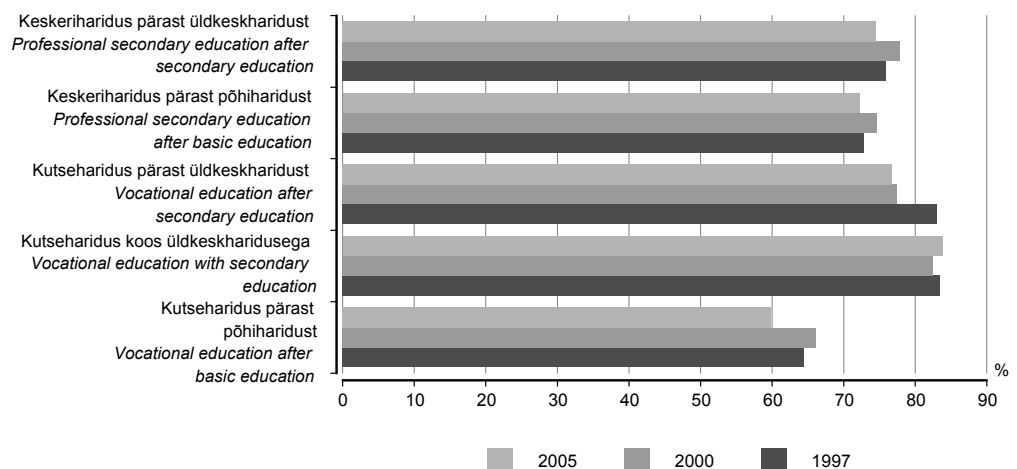
Kutseharidusega inimeste töötuse määr väheneb ja see annab lootust heade töötajate üha paremale olukorrale tööturul.

Hariduse ja sotsiaalse seisundi seost nõrgendasid muutused 1990. aastate Eesti ühiskonnas. Kui nõukogude perioodil kontrollis riik haridussüsteemist tööleasumist (tööle-suunamine), siis turuühiskonnas sellist kontrolli pole. Eestit iseloomustab praegu struktuurne tööpuudus — inimeste haridustase, töökogemus ja -oskused ei vasta tööturu nõuetele. Tööturul on vaja kutseharidussüsteemist tulnud kindlate ametialaste teadmistega noori, kuid just heade kutseoskustega spetsialiste on raske leida. Kui vabad töökohad ja inimeste haridus ei ole vastavuses, tähendab see ressursi raiskamist.

Haritud tööjõud tagab riigile konkurentsieelise ja uuenduslikkuse. Statistika järgi on kõrgharidusega inimesed tööturul edukamad. Praegu on aga vaja pigem kutseharidusega tööjõudu, kes on läbimõeldult ja spetsiifiliselt haritud, kuid samas ka paindlik ja kohanemisvõimeline. See on keeruline, sest õpioskus ja paindlikkus tagavad edu, kuid ka spetsialiseeritus võib kindlustada parema hõive. Järelikult peab õpilane olema konkurentsivõimeks andekas, kuid võimekas õppur läheb meelsamini gümnaasiumi ja akadeemilise kõrghariduse teed. Ka kutseharidusega inimesele tuleks kasuks konkurentsivõime, arengusuutlikkus, valmisolek uuteks teadmisteks ja oskusteks. Sellised sotsiaalsed oskused päästavad heade kutseoskustega noore sageli töötusest.

Diagramm 15 **15–74-aastaste kutse- ja keskeriharidusega inimeste tööjõus osalemise määr, 1997, 2000, 2005**

Diagram 15 *Labour force participation rate of population aged 15–74 with vocational and professional secondary education, 1997, 2000, 2005*

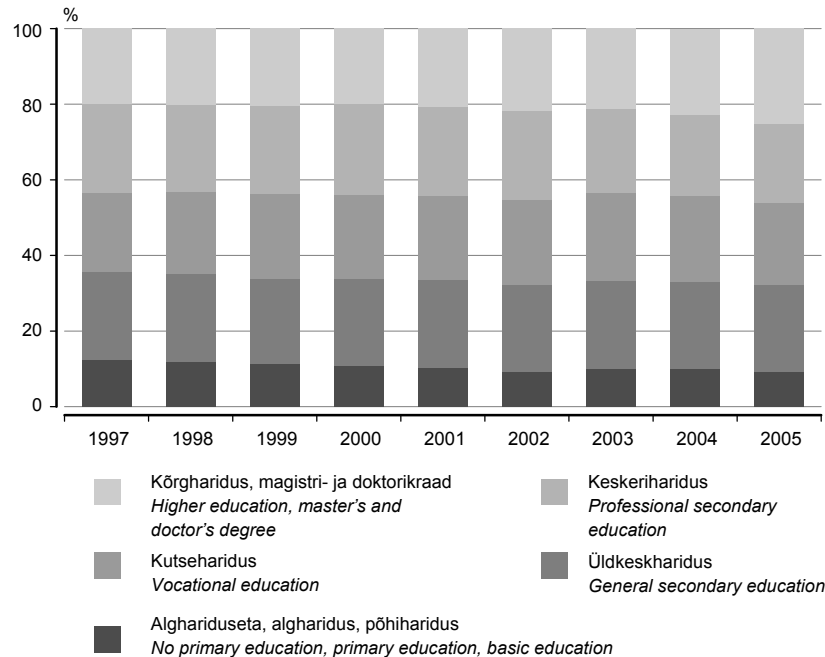
Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Töäjõus osalemise määr näitab tööjõu (hõivatud ja töötud) osatähtsust tööealises rahvastikus (15–74-aastased). Kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanute ja kõrgharidusega inimeste puhul on see määr kõige suurem (2005. aastal vastavalt 84% ja 82%) ning alghariduseta ja algharidusega inimestel kõige väiksem (2005. aastal 9%). Kutse- ja keskeriharidusega tööealisest rahvastikust on tööjõus osalemise määr madalaim kutsehariduse pärast põhiharidust omandanute seas (2005. aastal 60%, diagramm 15).

Hõivatute ehk töötavate inimeste haridustaset iseloomustab diagramm 16. Selgub, et kutse- ja keskeriharidusega inimeste osatähtsus hõivatute hulgas on suhteliselt suur. Viimastel aastatel on kõrgharidusega hõivatute osatähtsus kutse- ja keskeriharidusega, aga ka esimese taseme haridusega hõivatute arvel suurenenud.

Viimastel aastatel on olukord Eesti tööturul paranenud. 2005. aastal oli 15–74-aastaste tööhõive määr ehk hõivatute osatähtsus tööealises rahvastikus 58%. Seis on parem ka mõnel kutseharidustasemel — töötuse vähenemise tõttu suurenes tööhõive määr kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanute hulgas 68%-st 2004. aastal 72%-ni 2005. aastal (tabel 10). Siiski jääb see alla 1997. aasta näitajale (75%).

Diagramm 16 **Hõivatute haridustase, 1997–2005**
 Diagram 16 *Educational level of employed persons, 1997–2005*

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: *Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.*

Tööhõive määr väheneb kutsehariduse pärast üldkeskharidust omandanute hulgas, kuid mitte töötuse suurenemise tõttu. Kutseharidusega inimestest on tööturul kõige väiksem tööhõive määr põhiharidusejärgse kutsehariduse omandanutel (2005. aastal 54%), esimest korda on kõige rohkem hõivatuid kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanud tööealiste inimeste seas (2005. aastal 72%). Eelmistel aastatel on kutse- ja keskeriharidusega inimestest suurima tööhõive määraga olnud kolmanda taseme keskeriharidusega või pärast üldkeskharidust kutsehariduse omandanud inimesed.

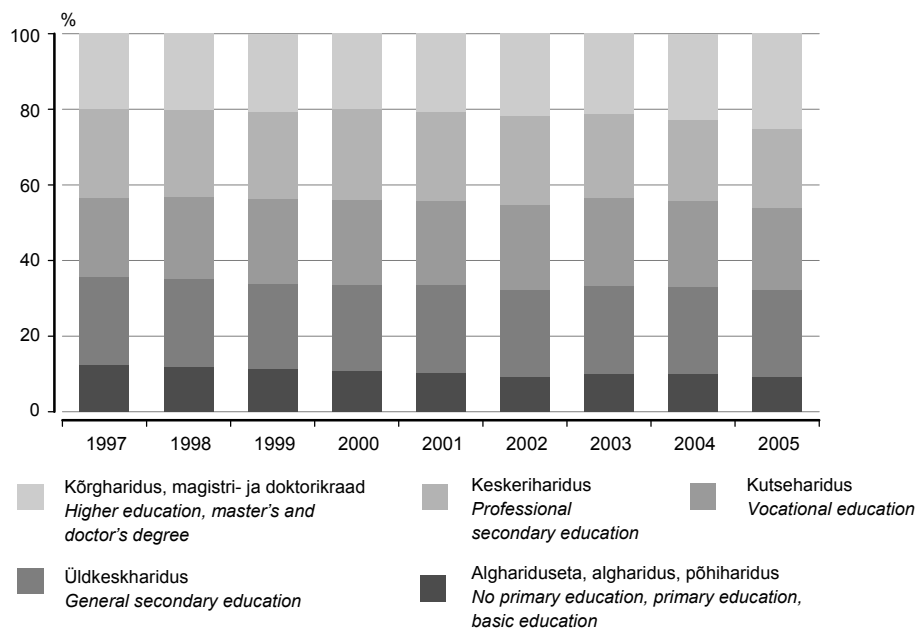
Tabel 10 **15–74-aastaste tööhõive määr haridustaseme järgi, 1997–2005**
 Table 10 *Employment rate of population aged 15–74 by educational level, 1997–2005*
 (protsenti — percentage)

Haridustase	1997	2000	2002	2004	2005	Educational level
Alghariduseta, algharidusega	12,8	8,9	6,2	9,9	6,6	No primary education, primary education
Põhiharidus	32,3	28,3	26,0	28,6	27,8	Basic education
Kutseharidus pärast põhiharidust	54,9	54,8	53,1	55,7	53,9	Vocational education after basic education
Üldkeskharidus	63,3	56,4	58,2	58,4	59,4	General secondary education
Kutseharidus koos üldkeskharidusega	75,1	67,9	68,5	68,3	71,9	Vocational education with secondary education
Kutseharidus pärast üldkeskharidust	74,4	68,5	71,9	70,2	69,8	Vocational education after secondary education
Keskeriharidus pärast põhiharidust	67,8	65,6	68,5	66,5	67,6	Professional secondary education after basic education
Keskeriharidus pärast üldkeskharidust	71,1	71,2	70,4	70,6	71,4	Professional secondary education after secondary education
Kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad	82,5	76,4	80,1	79,0	79,1	Higher education, master's and doctor's degree
KOKKU	58,5	54,7	55,9	56,8	57,9	TOTAL

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Kutseharidusega inimeste osatähtsus töötute hulgas on aasta-aastalt suurenenud — 1997. aastal oli töötuid 26% ja 2005. aastal 33% (diagramm 17). Töötute osatähtsus suureneb kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanute seas, teiste kutseharidusega inimeste osatähtsus väheneb. Keskeriharidusega inimesed on võrreldes kutsehariduse omandanutega tööturul tunduvalt paremas olukorras ja keskharidusejärgse keskeriharidusega inimeste osatähtsus töötute hulgas on veelgi vähenemas. Kolmanda taseme keskeriharidusega rahvastiku risk töötuks jääda on üsna väike.

Diagramm 17 **Töötute haridustase, 1997–2005**
 Diagram 17 *Educational level of unemployed persons, 1997–2005*

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

2005. aastal oli töötuse määr ehk töötute osatähtsus töajõus Eestis 7,9% — Euroopa Liidu keskmisest (8,7%) madalam. Kutsehariduse taseme järgi oli 2005. aastal töötus kõige suurem kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanutel (töötuse määr 14%) — see ületas isegi põhiharidusega inimeste töötuse määra, mis kõvasti vähenes. Võrreldes 2004. aastaga oli nende töötuse määr märgatavalt vähenenud ja hõive määr suurenenud, kuid see oli ikka suurem 1997. aasta näitajast (10%) (tabel 11).

Tabel 11 **15–74-aastaste töötuse määr hariduse järgi, 1997, 2000, 2002, 2004, 2005**
 Table 11 *Unemployment rate of population aged 15–74 by educational level, 1997, 2000, 2002, 2004, 2005*
 (protsenti — percentage)

Haridustase	1997	2000	2002	2004	2005	Educational level
Alghariduseta, algharidusega	14,9	18,9	26,6	22,1	...	No primary education, primary education
Põhiharidus	15,9	24,3	20,2	18,0	13,5	Basic education
Kutseharidus pärast põhiharidust	15,0	17,2	12,9	11,1	10,0	Vocational education after basic education
Üldkeskharidus	11,4	15,0	10,5	10,1	8,1	General secondary education
Kutseharidus koos üldkeskharidusega	9,9	17,7	16,3	17,0	14,2	Vocational education with secondary education
Kutseharidus pärast üldkeskharidust	10,4	11,4	9,1	10,2	9,0	Vocational education after secondary education
Keskeriharidus pärast põhiharidust	6,9	12,1	7,6	5,5	6,4	Professional secondary education after basic education
Keskeriharidus pärast üldkeskharidust	6,3	8,6	8,2	7,4	4,1	Professional secondary education after secondary education
Kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad	4,4	6,6	4,4	3,9	3,9	Higher education, master's and doctor's degree
KOKKU	9,6	13,6	10,3	9,7	7,9	TOTAL

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: *Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.*

Eelmistel aastatel oli töötuse määr kõrgeim esimese taseme haridusega, mitte kutseharidusega tööealiste inimeste hulgas. Võrreldes erineva kutse- ja keskeriharidusega inimeste töötuse määrasid, selgub, et töötuse määr on alates 2000. aastast olnud kõrgeim neil kutseharidusega inimestel, kes omandasid kutse- ja üldkeskhariduse samal ajal. Ilmselt kardavad tööandjad, et üld- ja kutseainete õppimine samal ajal jätab liiga vähe aega heade kutseoskuste omandamiseks.

Ülikoolide vastuvõtukomisjonid arvavad vastupidi — kutseoskuste omandamise kõrvalt ei jää piisavalt aega kvaliteetse üldkeskhariduse omandamiseks, mis on ülikooli sissesaamise alus. Akadeemilisse kõrgharidusse saavad sisse enamasti vaid üldkeskhariduse lõpetanud noored. Nii satuvadki kutsehariduse koos üldkeskharidusega omandanud noored raskustesse — tööd on keeruline leida ja ülikooli minek on takistatud. Nüüd on hakatud süsteemi muutma. Näiteks on uudne lahendus, et kutsekeskkooli lõpetanud noored saavad õppida ühe aasta gümnaasiumis, et kõrgkooli sissesaamine oleks lihtsam. 2005. aastal läks 9% kutseõppeasutuse lõpetanud noortest kõrgkooli bakalaureuseõppesse ja rakenduskõrgharidusse. Võrreldes 1990. aastate keskpaigaga on näitaja 6 protsendipunkti suurem ning loodetavasti suureneb see ka tulevikus. Kutseharidus ei tohiks kõrghariduse omandamisel takistuseks olla. Kuigi enamik kutsekooli lõpetanud läheb tööle, võiks kõrghariduses edasiõppijate arv olla suurem, sest pärast kutseharidust omandatud rakenduskõrgharidusega spetsialistid on tööturul väga nõutud.

Rääkides kutseharidusega inimeste halvast olukorrast tööturul, ei tohiks unustada ka seda, et töötus, töö võõral erialal või haridustasemele mittevastav töö põhjustab pettumust ja frustratsiooni, mis omakorda tekitab ühiskondlikke probleeme (suurenev kuritegevus). Kui tugineda 2005. aasta Eesti sotsiaaluuringu lisale "Koolist tööle", töötab õpituga samal või lähedasel erialal 75% kutse- ja keskeriharidusega 15–35-aastastest noortest. Neljandik töötab teisel erialal.

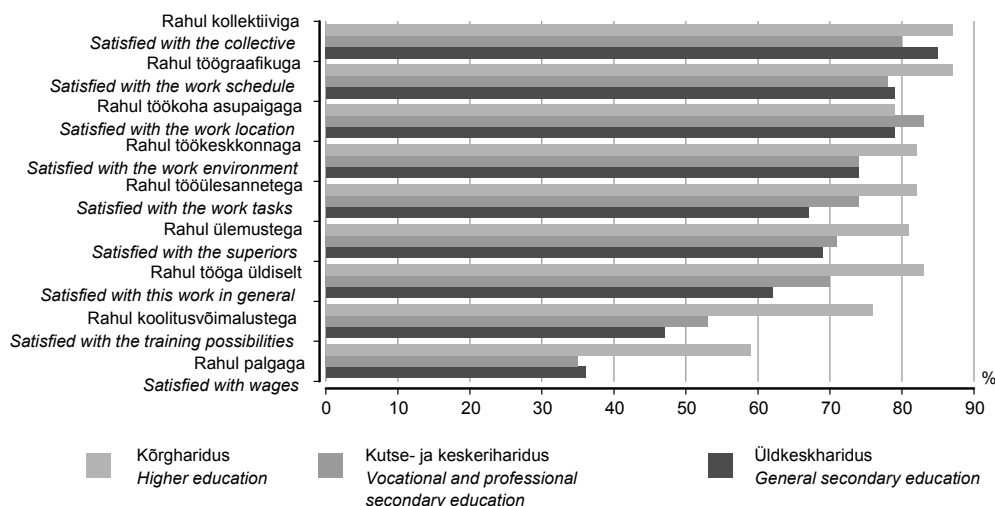
Hoolimata sellest, et kõik kõrghariduses omandatavad erialad (filosoofia, semiootika ja kulturoloogia jt) ei leia tööturul nii konkreetset rakendust kui kutsehariduses omandatavad,

töötab 85% kõrgharidusega noortest oma või lähedasel erialal. Alati ei olegi kutsehariduse lõpetanu teisele alale tööleminek tingitud oma eriala ametikohtade puudusest tööturul, vaid see on noore enda soov. Ilmselt valib osa inimesi juba kooli astudes vale eriala. Oma erialal mittetöötamise põhjuseks võib olla ka teatud erialade väike palk (õmblejad). Ühes kutsekoolis lõpetanute tööturukäitumise kohta tehtud statistikast selgus, et erialast tööd ei tee tihti õmblejad, toiduainete tehnoloogia ning infotehnoloogia lõpetanud. (Saar 2005)

Uuringu „Koolist tööle” järgi väidab 82% kutsehariduse (k.a keskeriharidus) lõpetanud noortest töötajatest, et nende haridustase ja töö on kooskõlas, 14% arvates eeldab töö madalamat haridustaset. Kõrghariduse lõpetanute töö ja haridus on vastavuses 87% juhtudest. Madalamat haridust nõudvat tööd tegev kõrgharidusega noor ei taha leppida (kuigi on üha rohkem sunnitud), et kõrgharidusega inimesi on tööturul aina rohkem ja kõigile ei pruugi haridusele vastavat tööd jätkuda.

Kutse- ja keskeriharidusega 15–35-aastastest töötajatest oli tööga üldiselt rahul 70% (diagramm 18). Kõrgharitudel on nad oma tööga vähem rahul, kuid üldkeskhariduse omandanutega kõrvutades siiski rohkem. Kõige enam oldi rahul töökooha asupaigaga (83%) ja kõige vähem palgaga (35%). On üllatav, et kutseharidusega noored on teiste haridustasemetega noortega võrreldes töökooha paigaga rohkem rahul. Põhjus võib olla kutseharidust nõudvate töökohtade rohkus ja hajuvus, mis annab võimaluse kodu lähedal tööl käia. Kõrgharidust eeldavad töökohad on koondunud maakonnakeskustesse, eriti Tallinna kesklinna, mistõttu tuleb teiste linnade ja maapiirkonna elanikel päevast päeva Tallinna sõita (pendelränne). Pendelrände põhjus on mujal pakutavad paremad tööväljavaated ja palk, eriti kõrgharidust nõudvatel töökohtadel. Nii ongi liikuva eluviisiga töötajate hulgas palju kõrgharidusega inimesi, kutsehariduse omandanud on paiksemad ja nende rahulolu kodulähedase töökohaga suur. Palgaga ei olnud rahul ka teiste haridustasemetega noored, kuid võrreldes kõrgharitud noortega oli kutseharitud seas rahulolematuid tunduvalt rohkem. Isegi üldkeskharidusega noored olid palgaga rohkem rahul. See näitab kutseharidusega tööjõu alafinantseeritust tööturul. Kutseharidusega inimeste palka käsitleb järgmine peatükk.

Diagramm 18 15–35-aastaste tööga rahulolu omandatud hariduse järgi, 2005
Diagram 18 Satisfaction with work of young people aged 15–35 by level of education, 2005

Allikas: Eesti sotsiaaluuring. Statistikaamet.
Source: Estonian Social Survey. Statistics Estonia.

Lootust on, et kutseharidusega inimeste olukord paraneb, sest töötuse määr on alates 2001. aastast vähenenud (praegu kümne viimase aasta madalaim). Seetõttu on väiksem ka kutse- ja keskeriharidusega inimeste töötuse määr (tabel 11). Töötus on vähenenud põhiharidusejärgse kutseharidusega inimeste hulgas, kus 2000. aastal oli töötuse määr 17,2% ja 2005. aastal 10%. Kõige vähem on töötust kõrgharidusega inimeste seas, kuid ka pärast

üldkeskharidust omandatud keskeriharidusega inimesed on tööturul üsna kindlal positsioonil (töötuse määr mõlemas rühmas 4%).

Et kõrgharidusega inimesi on tööturul palju, ei pruugi nemadki saada haridustasemele vastavat tööd. Kui kõrgharidusega tööealiste inimeste pakkumine ületab nõudluse, võib juhtuda, et võetakse vastu madalamat haridust nõudvad töökohad, mis tähendab, et töökohast jäävad ilma kutseharidusega inimesed. Näiteks ei tähenda järjekorra mudeli kohaselt hariduse ekspansioon töötajale alati paremaid võimalusi tööturul (refereeritud Eesti inimarengu aruande (2001) järgi; Thurow 1975, *Generating inequality*). On olemas kaks järjekorda: töötajate ja vabade töökohtade järjekord. Kuigi töötajate järjekorras on üleval pool need töötajad, kelle haridustase on kõrgem, ei tähenda see, et neil oleks võimalik siseneda hierarhias kõrgemal paiknevatesse gruppidesse, sest kaks järjekorda ei pruugi olla kooskõlas. Kui kõrgkoolilõpetanud on rohkem kui vastavaid töökohti, peab osa neist leppima kehvema töökohaga. See vähendab madalama haridustasemega inimeste võimalusi tööd leida, sest kõrgema haridustasemega töötajad tõrjuvad nad järjekorras üha tahapooli. (refereeritud Eesti inimarengu aruande (2001) järgi; Braverman 1977, *Die Arbeit im modernen Produktionsprozess*) Seetõttu kaasneb hariduse ekspansiooniga kõrghariduse proletariseerumine — kõrgharidusega noorte tööpuudus suureneb ja aina rohkem on neid, kes ei leia oma haridustasemele vastavat tööd (refereeritud Eesti inimarengu aruande (2001) järgi; Blossfeld 1999, *Life Courses in the Globalization Process*).

Kutseharidusega inimesed ei pruugi seetõttu ohus olla, sest paljud kõrgharitud, kes Eestis väärilist tööd ei leia, lähevad tööle välisriikidesse (ajude äravool). 2005. aasta Eesti sotsiaaluuringu andmetel töötab enamik 15–35-aastasi kõrgharidusega noori (87%) siiski kõrgharidust nõudval ametikohal ning tööjõu-uuringu andmeil tegi 2005. aastal sinikraade tööd 12% kõrgharidusega tööealisest elanikkonnast. Head oskustöölised lähevad esimesel võimalusel samuti välismaale tööle, sest sealsed palgad on tunduvalt suuremad. Kahjuks ei ole täpseid ja usaldusväärseid andmeid kutse- ja kõrgharidusega inimeste välisriikidesse töölemineku kohta. Tööjõu liikumise kohta koguvad andmeid vaid sihtriigid.

Kutseharidusega mitte-eestlasel on oht töötuks jääda suurem kui sama haridusega eestlasel. Teise taseme kutseharidusega 15–74-aastaste mitte-eestlaste töötuse määr oli 2005. aasta tööjõu-uuringu andmetel 17% — 11 protsendipunkti suurem kui eestlastel (6%). Võrreldes 1990. aastate lõpuga, ei ole kutseharidusega mitte-eestlaste olukord paranenud, küll aga eestlaste oma — 1999. aastal oli eestlaste töötuse määr 11%, mitte-eestlastel oli see 17%.

Vastupidiselt arvamusele, et vanemas vanusegrupis on kutseharidusega inimeste tööpuudus suurem nende vananenud ja nõukogulikus süsteemis omandatud hariduse tõttu, näitab statistika muud. Selle kohaselt võivad töötuks jääda hoopis kutsekooli lõpetanud noored, sest neil pole töökogemust. Tööjõu-uuringu andmetel oli 2005. aastal teise taseme kutseharidusega 20–24-aastaste seas töötuse määr 15%, 40–55-aastastel 11%. Seega ei pruugi värskemad teadmised tööleidmisvõimalusi suurendada. Võrreldes 1990. aastate lõpuga on kutseharidusega noorte olukord halvenenud (20–24-aastaste töötus on üks protsendipunkt suurem), kuid 40–55-aastaste töötus on vähenenud (kaks protsendipunkti).

Registreeritud töötus on tööjõu-uuringus selgunud töötusest alati väiksem, kuid ka see väheneb järk-järgult. Töötute ja registreeritud töötute arvu erinevus tuleneb sellest, et kõik töötud ei võta end Tööturuametis arvele. Tööjõu-uuringu andmetel on töötuse registreerimata jätmise peamine põhjus arvamus, et Tööturuametil ei ole sobivat tööd pakkuda. 2005. aastal nimetas seda põhjust 42% Tööturuametisse pöördumata jätnutest. Sageli ei registreeru need töötud, kel pole õigust saada töötutoetust (Pettai 2006). Tööturuamet teeb statistikat kevadel õppeasutuse lõpetanud noorte tööhõiveametis töötuna arvele võtmise kohta kuni sama aasta oktoobri lõpuni. Hoolimata kutseoskustega töötajate suurest puudusest tööturul, registreeruvad koolilõpetanutest töötuks enim kutseõppeasutuse lõpetanud. Ilmselt eelistatakse sama ala puhul kõrgharidusega töötajat.

Äsja kutsekooli lõpetanud kogemusteta noorele võidakse eelistada vanemat ja töökogemusega inimest. Võib-olla oleks sel juhul abiks praktikavõimaluse pakkumine kooliajal. Seetõttu ongi hakatud kutseharidussüsteemis kasutama uut õppevormi — õpipoisikoolitust. Seda katseprojekti hakati rakendada 2003. aastal Phare 2002 programmi rahaga. Aastal 2004 hakkas seitsmes kutsehariduskeskuses uue õpipoisikoolituse õppekava järgi õppima 187 õpipoissi 18 erialal. Neid õppekavasid on pidevalt täiendatud ja koostöös partner-

ettevõtetega arendatud nii, et koolituse läbinud õpilane vastaks maksimaalselt ettevõtte vajadustele. Projekti tulemused on olnud positiivsed, sest tööle on saanud või töökohad on olemas rohkem kui 70% programmis osalenutest. (Abiks... 2006)

Võimalik, et töötuse põhjus on mingil määral hoopis laiem sotsiaalne probleem — noor võtab end töötuna arvele, sest ei olegi tööl käimisest huvitatud. Võib-olla on nad juba kooli astudes teinud vale valiku või loodavad kutseharidusega inimesed tööhõiveameti kaudu kiiremini töö leida kui omal käel. Huvitav oleks ka teada, kas kutseharidusega noored on nõus välja vahetama tööturult lahkuvaid sama haridustasemega vanemaid inimesi, kes töötavad väiksepalgalisel lihttööl (tööjõu-uuringu andmetel on üle 55-aastaste hulgas palju kvalifitseerimata töölisi) või valivad nad selle asemel töötuse.

Tabel 12 annab ülevaate töötuna arvele võetud kutsekoolilõpetanute õppesuuna järgi. Kõige rohkem on registreeritud töötuid tehnikaaladel, ärianduses ja halduses, tootmises ja töötlemises ning isikuteeninduses. 2006. aastal oli registreeritud töötute hulgas kõige enam isikuteeninduse eriala lõpetanud kutseharidusega noori, samuti tehnikaalade lõpetanuid. Aasta varem aga oli töötuks registreerunute hulgas kõige rohkem ärianduse ja halduse haridusega noori, järgnesid tootmise ja töötlemise õppesuuna lõpetanud. 2002. aastal olid paljud töötud just tehnikaalade lõpetanud, nende arv vähenes 2006. aastaks 12 protsendipunkti. 2006. aasta statistika ei pruugi peegeldada reaalsust, sest võrreldes eelmiste aastatega registreerisid töötuks väga paljud lõpetanud, kelle eriala pole teada. Kui noor ei soovi Tööturuametile oma eriala avalikustada, näitab see, et ta on nõus erialale mittevastava tööga.

Tabel 12 Töötuna arvele võetud kutsekoolilõpetanute õppesuuna järgi, 2002–2006
Table 12 Registered unemployment of graduates of vocational institutions by field of study, 2002–2006
(protsenti — percentage)

Õppesuund	2002	2003	2004	2005	2006	Field of study
Tehnikaalad	28,3	17,8	17,2	15,1	16,1	Engineering and engineering trades
Äriandus ja haldus	11,9	15,2	11,1	20,6	12,7	Business and administration
Tootmine ja töötlemine	18,3	14,5	14,4	18,0	12,1	Manufacturing and processing
Isikuteenindus	17,8	19,1	14,9	16,3	19,5	Personal services
Arvutiteadused	6,4	9,8	9,0	10,3	7,4	Computing
Arhitektuur ja ehitus	9,8	11,0	11,1	8,6	5,4	Architecture and building
Tervis	0,1	3,1	3,3	2,0	4,0	Health
Transporditeenused	1,3	1,1	2,3	2,8	2,0	Transport services
Sotsiaalteenused	1,7	1,7	0,5	0,6	2,0	Social services
Keskonnakaitse	0,3	1,0	1,8	0,6	0,7	Environmental protection
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	2,1	4,0	1,0	0,8	0,7	Agriculture, forestry and fishery
Turvamine	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	Security services
Kunstid	1,9	1,6	1,8	2,3	0,0	Arts
Eriala teadmata	0,0	0,1	11,6	2,0	17,4	Not known
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	TOTAL

Allikas: Tööturuamet.

Source: Estonian Labour Market Board.

Tehnikaala lõpetanutele on kõige rohkem töötuid autode ja masinate remonti õppinute (autolukksepad), keevitajate, elektrikute ja mehaanikute hulgas. Ärianduse ja halduse õppesuuna lõpetanutele on enim registreeritud töötuid müüjate, ärijuhtide ja -korraldajate, sekretäride, raamatupidajate ja laohoidjate seas. Tootmise ja töötlemise õppesuuna lõpetanutele on aga palju töötuid õmblejate ja pagarite/kondiitrite hulgas ning isikuteeninduse lõpetanutele kokkade, juuksurite ja turismiteenindajate seas. Nende õppesuundade kutsehariduse koolituskohtade tellimus (6–8 aasta perspektiivis) näitab, et tehnikaalasiid käsitletakse suurenevana (2006/2007. õppeaasta koolituskohtade tellimus on võrreldes eelmise aastaga 60 kohta suurem), ärianduse ja halduse õppesuunda vähenevana (2006/2007. õppeaasta koolituskohtade tellimus vähenes võrreldes eelmise aastaga 88 kohta), tootmise ja töötlemise õppesuunda käsitletakse püsivana (võrreldes eelmise aastaga on 2006/2007. õppeaasta koolituskohtade tellimus sama eelmise aastaga). (Abiks... 2006)

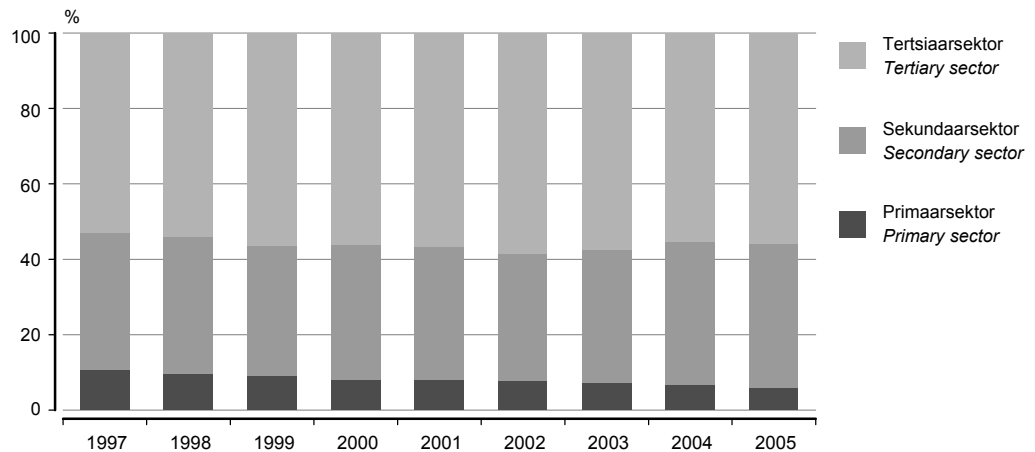
Riigi finantseeritavate koolituskohtade planeerimisega luuakse tööturu vajadustele vastava tööjõu olemasolu eeldused. Tööturu vajadusi on aga raske prognoosida. Üks põhjus on see, et Eestis on väga palju väikefirmasid ja ettevõtteid, kes ei oska oma vajadusi täpselt ette

näha. Need firmad ja ettevõtted pole kindlad, kas nad kuue aasta pärast veel tegutsevad. Probleemiks on ka see, et populaarsed ja tööturule tarvilikud erialad ei lange kokku. Noorte väärtushinnangute muutmine pole lihtne ning nõuab palju aega. Kutsehariduses eelistatakse samuti nn pehmeid erialasid. Ettevõtjad küll ütlevad, keda ja kui palju oleks neil vaja ja millised on nõuded, kuid tellitud kohad ei täitu. Käelist tegevust eeldavad erialad ei ole populaarsed. (Narusk 2003)

Kutsehariduse vastuvõtu statistika järgi olid vahepeal eelistatumad äriduse ja arvutiteaduste erialad. Nüüdseks on vastuvõtt nendele aladele vähenenud ja olukord stabiliseerunud. 2006/2007. õppeaasta kutsehariduse koolituskohtade tellimuse järgi on äriduse ja halduse õppesuund vähenev ja arvutiteaduste õppesuund püsiv. Koolituskohti tellides saab vähendada populaarsete erialade tellimust, kuid seda ei saa teha liiga järsult, sest peale majandusliku vajaduse tuleb arvestada ka sotsiaalse vajaduse ehk õpilastega. Neile ei tohi ebameeldivaid erialasid peale suruda. Õppureid tuleb suunata tasapisi, alustades nende hoiakute ümberkujundamisest. Iga inimesele peab jääma meelepärase eriala valimise õigus.

Enamik kutse- ja keskeriharidusega hõivatuid töötab tertsiaarsektoris ehk kaubanduses ja teeninduses (diagramm 19). Viimastel aastatel on primaarsektoris (põllumajandus, jahindus, metsamajandus, kalandus) kutse- ja keskeriharidusega hõivatute osatähtsus vähenenud, sekundaarsektoris (mäetööstus, töötlev tööstus, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus, ehitus) aga suurenenud.

Diagramm 19 **Kutse- ja keskeriharidusega hõivatud majandussektori järgi, 1997–2005**
Diagram 19 *Employed persons with vocational and professional secondary education by sector of economy, 1997–2005*

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
Source: *Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.*

Kõige rohkem (25%) töötavad kutse- ja keskeriharidusega hõivatud töötlevas tööstuses, järgneb hulgi- ja jaekaubandus ning mootorsõidukite ja kodumasinate remont (15%) (tabel 13). Hõivatute osatähtsus on enim vähenenud põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses (kaheksa aasta jooksul 4 protsendipunkti). 1997. aastaga võrreldes on kutse- ja keskeriharidusega hõivatute osatähtsus kõige rohkem suurenenud hotellides ja restoranides ning ehituses töötavate inimeste hulgas (vastavalt 3 ja 2 protsendipunkti). Ilmselt on hõive suuremine hotellides ja restoranides seotud sellega, et majutus- ja toitlustuskohti on juurde tulnud ning välituriste on samuti rohkem. 1997. aastal majutati 540 000 välismaalast, 2005. aastal aga 1 453 000. Prognooside järgi suurenevad järk-järgult teenindus- ja tööstussektor (uued töökohad), primaarsektoris jääb töötajaid järjest vähemaks. Peamiselt väheneb primaarsektori hõive põllumajanduses ja kalanduses. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ennustuse kohaselt suureneb tööga hõivatute arv Eestis 2012. aastaks 625 400 inimeseni (Tööjõu... 2006). Tööjõu-uuringu andmetel oli hõivatuid juba 2006. aasta II kvartalis 650 000. Aina suuremat rolli hakkab mängima tööjõu kvalifikatsioon, üha rohkem otsitakse oskustöölisi ja spetsialiste.

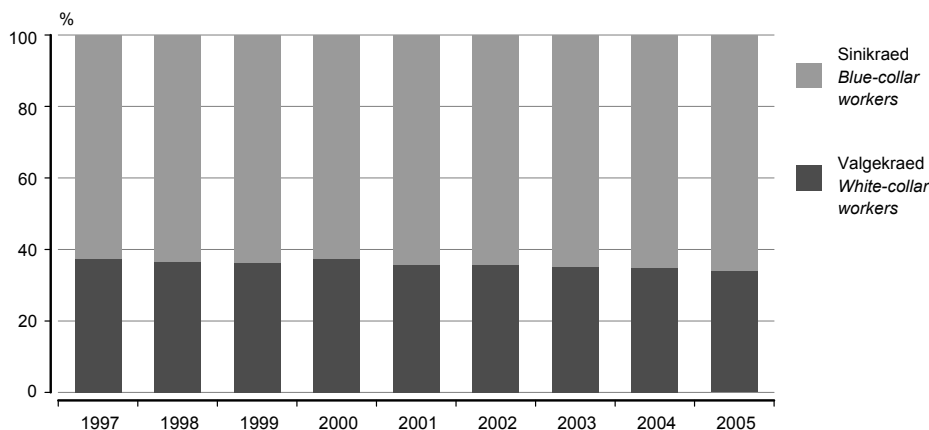
Tabel 13 **Kutse- ja keskeriharidusega hõivatud tegevusala järgi, 1997–2005**
 Table 13 **Employed persons with vocational and professional secondary education by economic activity, 1997–2005**
 (protsenti — percentage)

Tegevusala	1997	2000	2002	2004	2005	Economic activity
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	9,1	7,3	7,4	5,9	5,3	Agriculture, hunting and forestry
Kalapüük	...	...	...	...	...	Fishing
Mäetööstus	...	0,6	...	...	...	Mining and quarrying
Töötlev tööstus	23,6	22,8	22,3	24,2	24,7	Manufacturing
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	2,6	2,0	0,8	1,6	1,5	Electricity, gas and water supply
Ehitus	7,5	8,5	7,7	8,8	9,8	Construction
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont	13,9	14,4	15,4	14,4	14,8	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles etc.
Hotellid ja restoranid	1,3	4,4	3,1	3,1	4,3	Hotels and restaurants
Veondus, laondus ja side	9,3	10,7	10,0	8,9	9,7	Transport, storage and communication
Finantsvahendus	...	...	...	...	...	Financial intermediation
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	1,5	4,3	6,1	3,2	3,0	Real estate, renting and business activities
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	3,8	5,2	4,2	4,5	5,1	Public administration and defence; compulsory social security
Haridus	6,4	5,2	7,1	6,7	5,8	Education
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	6,2	5,2	6,5	6,4	5,0	Health and social work
Muud tegevusalad	3,0	3,5	3,8	4,1	3,1	Other economic activities
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	TOTAL

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Diagrammist 20 ja tabelist 14 selgub, et ametirühma järgi on enamik kutse- ja keskeriharidusega hõivatuid sinikraed — oskus- ja käsitöölised, seadme- ja masinaoperaatorid, teenindus- ja müügitöötajad ning lihttöölised (2005. aastal 66%). Paljud on ka nn valgekraed — tipp- ja keskastme spetsialistid, tehnikud, seadusandjad, ametnikud ja juhid. Kui koguhõives valgekraede arv suureneb ja sinikraede oma väheneb, siis kutse- ja keskeriharidusega inimeste hõives on valgekraede osatähtsus aasta-aastalt vähenenud (võrreldes 1997. aastaga 3,4 protsendipunkti), erandiks on vaid tippspetsialistid, kelle osatähtsus on suurenenud. Sellele vastavalt on sinikraede osatähtsus suurenenud, v.a põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised (kelle osatähtsus on võrreldes 1997. aastaga 3 protsendipunkti väiksem) ning oskus- ja käsitöölised hulgas.

Diagramm 20 **Kutse- ja keskeriharidusega hõivatud ametirühma järgi, 1997–2005**
 Diagram 20 **Employed persons with vocational and professional secondary education by groups of occupations, 1997–2005**

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

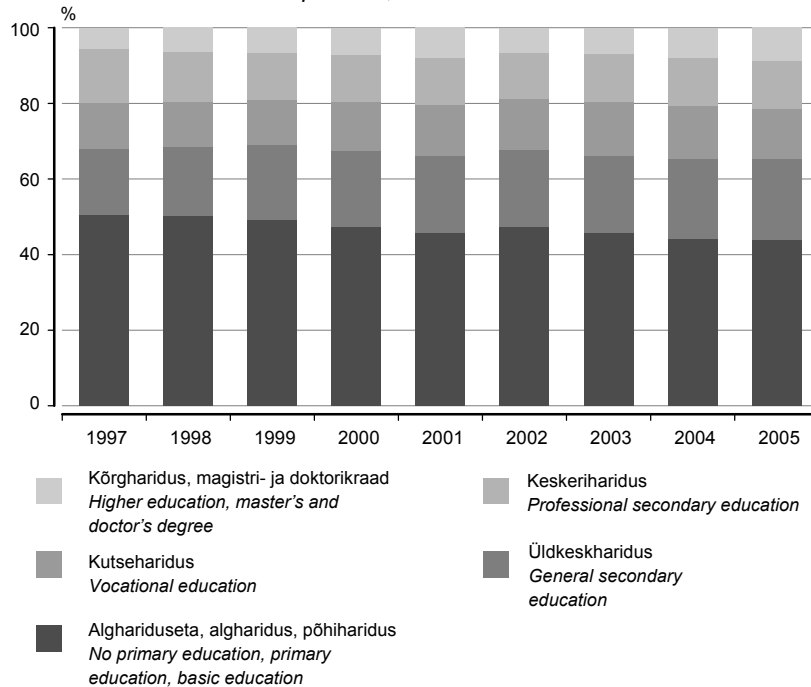
Tabel 14 **Kutse- ja keskeriharidusega hõivatud ametiala pearühma järgi, 1997–2005**
 Table 14 *Employed persons with vocational and professional secondary education by major groups of occupations, 1997–2005*
 (protsenti — percentage)

Ametiala pearühm	1997	2000	2002	2004	2005	Major group of occupations
Seadusandjad, kõrgemad ametnikud ja juhid	10,3	10,1	8,6	9,1	8,9	Legislators, senior officials and managers
Tippspetsialistid	4,3	6,7	6,0	6,2	6,2	Professionals
Keskastme spetsialistid ja tehnikud	16,8	14,7	14,4	14,3	13,9	Technicians and associate professionals
Ametnikud	3,5	4,4	4,5	3,9	4,1	Clerks
Teenindus- ja müügitöötajad	12,2	12,5	13,6	14,4	14,6	Service workers and shop and market sales workers
Põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised	4,5	3,0	3,8	2,4	1,4	Skilled agricultural and fishery workers
Oskus- ja käsitöölised	20,9	20,0	18,7	19,3	19,4	Craft and related trade workers
Seadme- ja masinaoperaatorid	14,4	15,9	16,8	16,4	17,3	Plant and machine operators and assemblers
Lihttöölised	9,5	10,1	10,7	12,1	11,5	Elementary occupations
Relvajõud	...	...	...	...	...	Armed forces
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	TOTAL

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Mitteaktiivsed on inimesed, kes ei tööta ega otsi tööd (õppijad, pensionärid, kodused, heitunud jt) — 2005. aastal oli neid Eestis 389 000 (vanuserühmas 15–74). Diagrammist 21 nähtub, et mitteaktiivsete hulgas on kõige rohkem esimese taseme haridusega inimesi, kuid nende osatähtsus on vähenenud. Kui mitteaktiivsete üldkeskhariduse ja kõrgharidusega inimeste osatähtsus on veidi suurenenud, siis kutse- ja keskeriharidusega tööealiste inimeste puhul mitteaktiivsuse osatähtsuse suurenemist märgata pole. Võrreldes 1997. aastaga on natuke suurenenud keskharidusejärgse kutseharidusega inimeste osatähtsus. Mitteaktiivsete hulgas on kutse- ja keskeriharidusega inimeste osatähtsus 26%.

Diagramm 21 **Mitteaktiivsed haridustaseme järgi, 1997–2005**
 Diagram 21 *Educational levels of inactive persons, 1997–2005*

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Võrreldes kutse- ja keskeriharidusega inimeste hõiveseisundi muutust kaheksa aasta tagusega selgub, et nende tööjõus osalemise määr on vähenenud. Samaks on jäänud see kutsehariduse koos üldkeskharidusega ja põhiharidusejärgse keskerihariduse omandanute puhul. Esimestel on hõive vähenenud ja töötus suurenenud, teistel hõive ja töötuse määras suuri muutusi ei ole, kuigi 2000. aastal suurenes töötuse määr ja seetõttu ka tööjõus osalemine. Enim on vähenenud keskharidusejärgse kutseharidusega inimeste tööjõus osalemise määr (6,3 protsendipunkti) tööhõive ja töötuse määra vähenemise tõttu. Et töötus on vähenenud, on väiksem põhiharidusejärgse kutsehariduse omandanute (4,7 protsendipunkti) ja keskharidusejärgse keskeriharidusega inimeste tööjõus osalemine (1,4 protsendipunkti). Võrreldes üheksakümnendate keskpaigaga on kutse- ja keskeriharidusega tööealiste inimeste situatsioon paranenud, sest nende töötus on vähenenud. Vaid kutsehariduse koos üldkeskharidusega saanute töötus on võrreldes 1997. aastaga suurem — viimasel aastal on aga nendegi töötuse määr vähenenud.

Kutseharidus ei ole olnud turumajanduse vajadustega vastavuses, kuid olukorra lahendamiseks on kasutatud mitmeid vahendeid ja kutseharidusega inimeste seisund tööturul paraneb. Praeguses tööturusihtsioonis eeldab enamik töökohti oskustel baseeruvat haridust, kuid see ei tähenda, et kõrgharidusega inimesi poleks tööturul vaja. Kutse- ja kõrgharidust ei saa kunstlikult vastandada, sest rakenduskõrgharidus on kutsekesk- ja keskerihariduse loomulik jätk. Tööandja vajab järjest enam iseseisva mõtlemisvõimega ja õppimisele avatud töötajaid, sest kiiresti arenev majandus ja ühiskond nõuavad arukaid inimesi. Kutse- ja kõrghariduse üha suurema integreerituse poolt räägib ka see, et tööturul on hinnatumad need inimesed, kellel on nii kutse- kui ka kõrgharidus. Osa tööandjaid otsivadki selliseid töötajaid, kes on kutsekoolis omandanud eriala ja seejärel saanud insenerihariduse. Nad on väga nõutud spetsialistid, sest tunnevad kogu tootmistsükli. (Laev 2006a)

Kutsekoolides tehtava statistika järgi on täheldatav ka vastupidine tendents — kõrgharidusega noored lähevad õppima kutsekooli, sest tahavad akadeemilise eriala praktilisema ameti vastu vahetada. Et tööturul paremini läbi lüüa, minnakse kõrgharidust täiendama, näiteks on firmat tehes vaja raamatupidamist juurde õppida. Kui viis aastat tagasi oli kõrgharidusega noori kutsekoolis vähe, siis nüüdseks on neid veidi enam (Laev 2006b) (Eesti Hariduse Infosüsteemi 2005. aasta andmetel kõrgkooli lõpetamise aastal alla 1% lõpetanutest).

On oluline, et kutseharidus poleks alaväärne — see ei tohi olla töötuse ja vaesuse põhjus. Kutseharidussüsteemi parendamiseks on palju vaeva nähtud, kuid ka teha on veel palju. Inimeste arvamuse ja hoiakute ümberkujundamine võtab aega ega ole lihtne. Siiski on kutsehariduse maine juba parem ja loodetavasti paraneb see veelgi.

KUTSEHARIDUSEGA INIMESTE PALK

Piia-Piret Eemois

Positiivne seos hariduse ja töötasu vahel on mõjukamaid seoseid tänapäeva ühiskonnas. Paremini haritud töötajad teenivad suuremat palka, nende töötasu suureneb elu jooksul rohkem, nende hulgas on vähem töötust ning nad töötavad kauem. Sissetuleku olulisemaid komponente on põhitöökoha palk, mis on suurim osa kogusissetulekust ning seega tähtsaim element vaesusega võitlemisel. Selle peatüki põhitähelepanu on suunatud palgatöötajale ja nende põhitöökohast saadavale netokuupalgale.^a Eesmärk on välja tuua kutsehariduse omandanute oskuste ja teadmiste asjakohasus, kasutades selle näitamiseks kaudset indikaatorit — palka. Oluline on ka kutseharidusega inimeste võrdlus teiste haridustasemetega omandanutega.

Eestis arvatakse, et mida rohkem inimene haridust omandab, seda enam ta teenib. Tööd ei peeta pelgalt rahateenimise vahendiks — see määrab ka inimese sotsiaalsed suhted ja eneseteostuse. Seetõttu eelistab tänapäeval enamik noori pigem ülikooliharidust kui otsustab kutsehariduse kasuks.^b Üha materialistlikumas ühiskonnas suhtutakse kutseharidusse kui vähese finantsilise tulevikuvõimalusega haridustasemesse. Et seda väidet kinnitada või ümber lükata, tuleb uurida kutseharidusega inimeste sissetuleku tendentse.

Aastatel 1997–2005 suurenes kutseharidusega inimeste netokuupalk kaks korda — 2000 kroonist 4000 kroonini (tabel 15). Sarnane tendents ilmnes ka teiste haridustasemetega inimestel, nendegi palk suurenes vaadeldud aastatel ligi kaks korda. Teaduskraadiga ning kesk- ja kutsehariduseta inimeste palk tõusis veidi rohkem — 2,5 korda.

Tabel 15 **Mediaannetokuupalk haridustaseme järgi, 1997–2005**
Table 15 **Median monthly net earnings by educational level, 1997–2005**
(krooni — kroons)

Haridustase	1997	2000	2002	2003	2004	2005	Educational level
Kesk- ja kutsehariduseta	1 400	1 800	2 480	2 850	3 000	3 448	No secondary or vocational education
Kutseharidus	2 000	2 500	3 000	3 220	3 546	4 000	Vocational education
Keskharidus	2 000	2 500	3 000	3 200	3 500	4 000	Secondary education
Kõrgharidus	3 000	3 600	4 500	4 700	5 000	5 880	Higher education
Teaduskraad	3 600	4 000	5 440	5 730	8 000	8 900	Scientific degree

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Viimase üheksa aastaga on eri haridustasemega töötajate sissetuleku erinevused mõnevõrra muutunud. Igat taseme võrra kõrgemat omandatud haridust seostatakse sissetuleku suurenemisega. Kutseharidusega inimeste ja kõrgharitud töötasu erinevus pole aastatel 1997–2005 palju muutunud (diagramm 22). Kõrghariduse omandanute töötasu on kutseharidusega inimeste netokuupalgast 1,5 korda suurem. Kõige suurem on erinevus kutsehariduse omandanute ja teaduskraadiga inimeste töötasudes — kraadiga inimestel on kaks korda suurem palk. Kutseharidusega inimeste ja keskkooli lõpetanute netokuupalk püsis aastatel 1997–2005 samal tasemel. Samal ajal suurenes kutse- ja keskhariduseta inimeste suhteline töötasu kutsehariduse omandanutega võrreldes aeglaselt (0,7st 0,9ni).

^a **Töötasu** on vaadeldud kui **mediaannetokuupalka**, mille palgatöötaja saab põhitöökohast pärast kõikide maksude mahaarvamist. Muid sissetuleku osi ja teiste leibkonnaliikmete sissetulekut ei ole arvestatud. Ka kõrvaltöökoha sissetulek ei ole töötasu hulka arvatud. Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et tegemist ei ole täistööajale taandatud palgaga. Rõhku on püütud pöörata tegelikule olukorrale ja inimeste materiaalsele võimalustele. Sel põhjusel on keskmise palga asemel kasutatud mediaani, sest viimane näitab palka, millest pooled saavad kõrgemat ja pooled madalamat, ning kajastab seetõttu inimeste tegelikku majandusolukorda adekvaatselt.

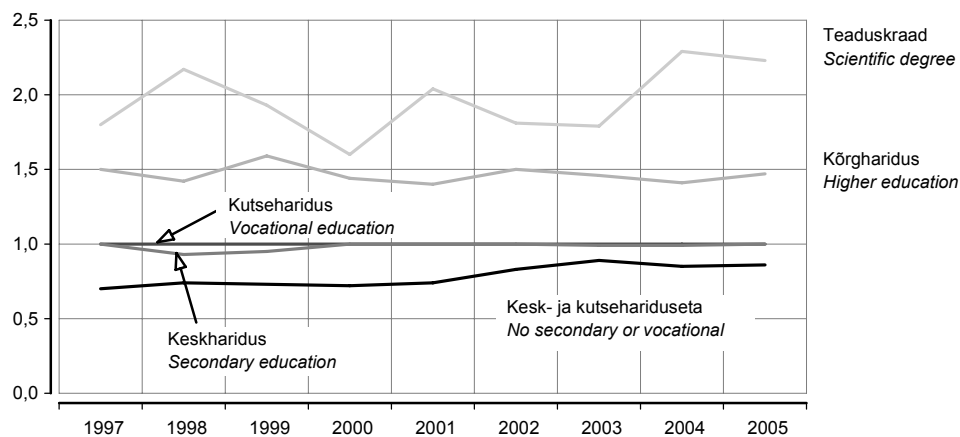
^b **Üldkogum** on palgatöötajad vanuses 15–74, sest tähelepanu on ainult palgatulul. Kõigi arvutuste jaoks kasutati andmed Eesti tööjõu-uuringust 1997–2005.

^c **Haridustase** on kõrgeim omandatud haridustase uuringu toimumise ajal ning selles peatükis see on jagatud viieks tasemeks. **Kesk- ja kutsehariduseta** inimeste all mõistetakse põhiharidusega, algharidusega või ilma alghariduseta inimesi. **Kutseharidusega** inimesed on omandanud kutse(keskeri-)hariduse pärast põhi- või keskharidust ja/või põhi- või keskharidusega samal ajal. **Keskharidusega** inimesed on üldkeskhariduse lõpetanud. Kutsekõrgharidus koos rakenduskõrghariduse ja bakalaureusekraadiga käib **kõrghariduse** juurde. Kui magistri- ja doktorikraadi ei vaadelda eraldi teaduskraadina, kuuluvad need samuti kõrghariduse alla.

Kutse- ja keskhariduseta inimeste töötasu on viimastel aastatel kutsehariduse omandanute palgast vaid veidi väiksem.

Et aina rohkem inimesi jätkab õpinguid kõrgkoolis, minnakse ka üha sagedamini tööle kõrgemat haridustaset nõudvale ametikohale, mistõttu suureneb keskmine töötasu ja vajadus kutseharidusega oskustöölise järele. Oskustöölise vajadus ja suurenev ülikoolilõpetanute arv ei ole veel muutnud eri haridustasemetel suhtelist töötasu. Suureneva tööjõupuuduse tõttu on vähenenud madalamat haridustaset nõudvat tööd tegevate kutseharidusega inimeste hulk (1997. aasta 3%-st 2005. aasta 2%-ni). Et vaadeldaval perioodil kõrgharitud rahvastiku osatähtsus suurenes, jäi vähemaks neid kutseharidusega inimesi (18%-st 15%-ni), kelle töö nõuab kõrgemat haridustaset kui omandatu.

Diagramm 22 **Palgatöötajate mediaanetokuupalga suhe kutseharidusega palgatöötajate mediaan-kuutöötasusse haridustaseme järgi, 1997–2005**
 Diagram 22 *Median monthly net earnings of salaried employees as a proportion of the median monthly earnings of vocational school graduates by educational level, 1997–2005*

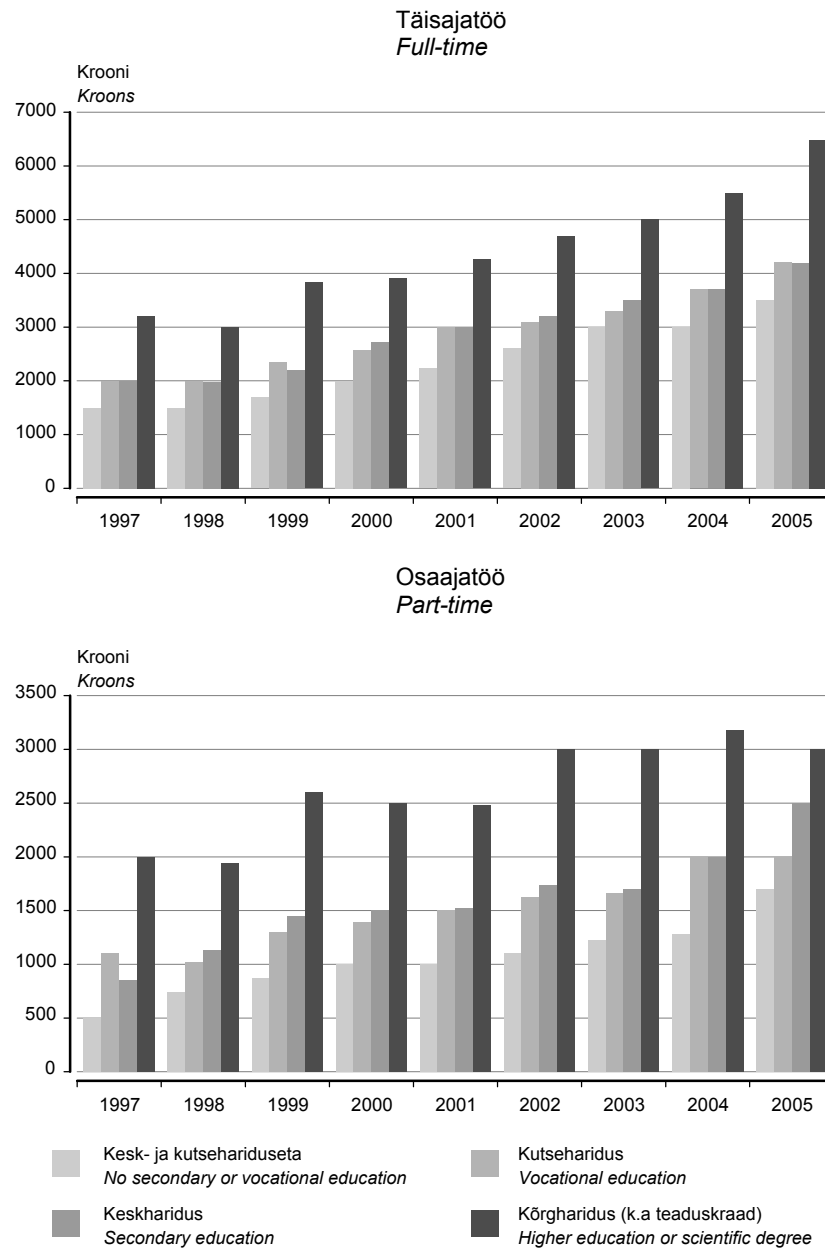
Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Töötasu mõjutab suuresti ka tööaja vorm. Mediaanpalk oli täisajaga töötavatel kutsehariduse omandanutel kaks korda suurem kui osaajaga töötavatel (diagramm 23). Samane tendents on teistelgi haridustasemetel — mida madalam haridustase on, seda erinevamad on täis- ja osaajaga töötavate inimeste palgad. Enamik kutseharidusega inimesi (ühelsal vaadeldud aastal keskmiselt 93%) töötab täisajaga. Täistööajale pühendumist mõjutab ka sugu ja vanus. Naised on perekondlike kohustuste tõttu alati meestest ebaregulaarsemalt tööturuga seotud olnud. Et väga noored inimesed on enamasti õpingutega hõivatud ja väga vanadel väheneb töövõimekus, teevad nad keskealistest suurema tõenäosusega osaajatööd. Haridustaseme järgi on täistööajaga töötavate inimeste osatähtsus suurim kutsehariduse ja keskkooli lõpetanute hulgas. Kui arvestada, et palgatulu ei ole taandatud täistööajale ja kutsehariduse omandanute hulgas on muudest haridustasemetest mõneti rohkem täisajatöötajaid, siis suhtelise palga erinevus oleks kõrgemate haridustasemetega võrreldes täisajaga töötavate inimeste hulgas veelgi suurem.

Kõikide töötajate töötasu hinnangud hõlmavad ka erinevast tööaja vormist tulenevat variaablust. Seda tuleks kogu peatüki töötasude hinnangute puhul meeles pidada. Hariduse eelis tuleb välja ka siis, kui tööaja vormi ei arvestata.

Vahetustega töö on alternatiiv neile, kes ei taha või ei leia kindlatel kellaaegadel tehtavat tööd. Lihttööde puhul valitakse tihti vahetustega töö, sest sel juhul makstakse väljaspool tavatööaega suuremat töötasu. Kutseharidusega inimeste seas ei ole vahetustega töötamine palka mõjutanud. Vahetustega töötajate ja kindla graafiku alusel töötajate netokuupalk on peaaegu sama. Tööajarežiim mõjutab töötasu veidi enam kui töö vahetuselisus. Vahel õhtuti (kella 18–24) või öösiti (kella 24–6) töötavatel kutsehariduse omandanutel on netokuupalk mõnevõrra suurem kui neil, kes töötavad tihti või ei tööta kunagi nendel aegadel. Ilmselt on mõnikord õhtuti või öösiti töötajad enamasti ületunnitööd tegevad inimesed.

Diagramm 23 **Mediaannetokuupalk tööaja ja hariduse järgi, 1997–2005**
 Diagram 23 *Median monthly net earnings by working time and education, 1997–2005*

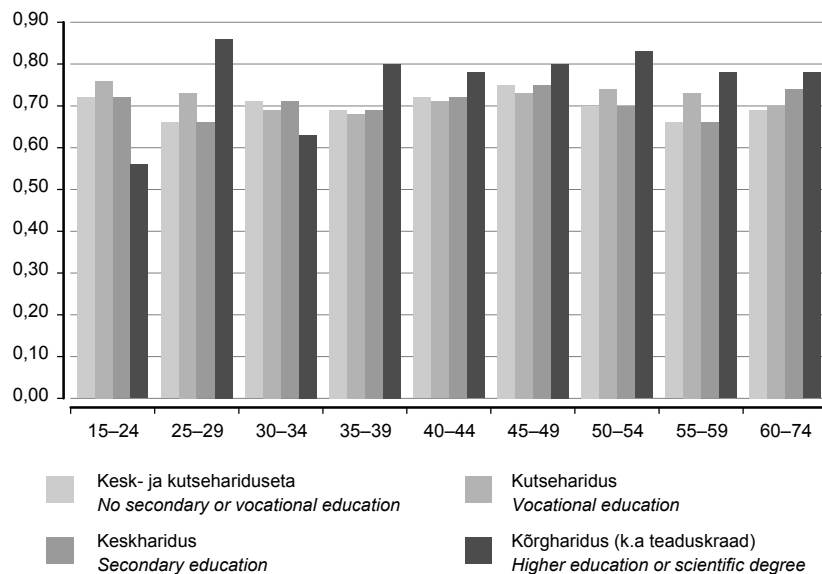
Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: *Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.*

Meeste netokuupalk on aastati suurem olnud kui sama haridustasemega naiste oma. Aastatel 1997–2005 oli 15–74-aastaste kutseharidusega palgatöötajate naiste-meeste töötasude suhe stabiilselt 0,72, mis tähendab, et keskmiselt moodustab naiste palga 0,72-kordne meeste palk. Sarnane palgasuhe on ka teiste haridustasemetega palgatöötajatel. Madalaim on naiste-meeste palgasuhe keskkooliharidusega inimeste hulgas (0,68) ja suurim (0,80) kõrgema haridustasemega palgatöötajate seas. Et naiste-meeste palgasuhe on väiksem madalama haridustasemega inimestel ja suurim kõrgema haridusega inimestel, tähendab see, et naised saavad lisandunud kõrgemast haridustasemest suuremat kasu kui mehed.

Naiste ja meeste palga suhe erineb rohkem noorte kui vanemate hulgas. Viimastel aastatel on meeste ja naiste töötasu suhe olnud suurim 30–45-aastaste palgatöötajate seas. Siiski on vanuseline vahe naiste-meeste palgaerinevuses suhteliselt väike. Naiste-meeste töötasu suhte varieeruvust vanuse ja haridusastme järgi kajastab diagramm 24.

Diagramm 24 **Naiste ja meeste netokuupalga suhe vanuse* ja haridustaseme järgi, 1997–2005**
 Diagram 24 *Females' monthly net earnings as a proportion of males' earnings by age* and educational level, 1997–2005*

* Vanusegrupid 60–64, 65–69 ja 70–74 on väikese valimimahu tõttu tehtud üheks (60–74). Samal põhjusel on ka vanusegrupid 15–19 ja 20–24 võetud kokku vanuserühmaks 15–24.

* The median earnings for age groups 60 to 64, 65 to 69, and 70 to 74 are combined into one group (60 to 74) and age groups 15 to 19 and 20 to 24 into another group (15 to 24) due to small sample size.

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.

Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Sõltuvalt ametist ja ettevõtte majanduslikust tegevusest erinevad palgad suhteliselt palju ka kutseharidusega palgatöötajate seas. Ettevõtte tegevusala järgi olid aastatel 1997–2005 kutseharidusega inimeste palgad suurimad riigivalitsemise ja -kaitse ning energeetika, gaasi- ja veevarustuse alal. Kutseharidusega inimeste palgad olid väikseimad põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses ning hotellides ja restoranides. Tegevusala järgi on sama palgaerinevuse tendents iseloomulik kogu rahvastikule. Erand on ainult kinnisvara-, uurimis- ja äriteenindus, kus kogurahvastikus on mediaanist suuremad palgad, kutseharidusega inimeste hulgas aga mediaanist väiksemad. Ettevõtte majandusliku tegevuse järgi oli kutsehariduse omandanute väikseimate ja suurimate palkade vahe vaadeldavatel aastatel keskmiselt 1,7-kordne. Töötasu suurenes aastatel 1997–2005 kõige rohkem põllumajanduses, kalanduses ja metsamajanduses. Sellel tegevusalal suurenes mediaannetokuupalk 2,8 korda — 1300 kroonist 3600 kroonini.

Ametiala järgi oli kutseharidusega palgatöötajate netokuupalk aastatel 1997–2005 suurim seadusandjatel, kõrgematel ametnikel ja juhtidel (tabel 16). Töötasud olid väikseimad lihttöölistel ning teenindus- ja müügitöötajatel. Seadusandjate, kõrgemate ametnike ja juhtide ning lihttööliste töötasu võrdlus näitab, et 1998. aasta kolmekordne palgaerinevus vähenes 2005. aastaks kahekordseks. Ettevõtte majandusliku staatuse järgi on töötasu erinevused palju väiksemad kui ametite vahel. Sellele vaatamata vähenevad palgaerinevused nii ettevõtte majandusliku staatuse kui ka ametiala järgi kiiresti.

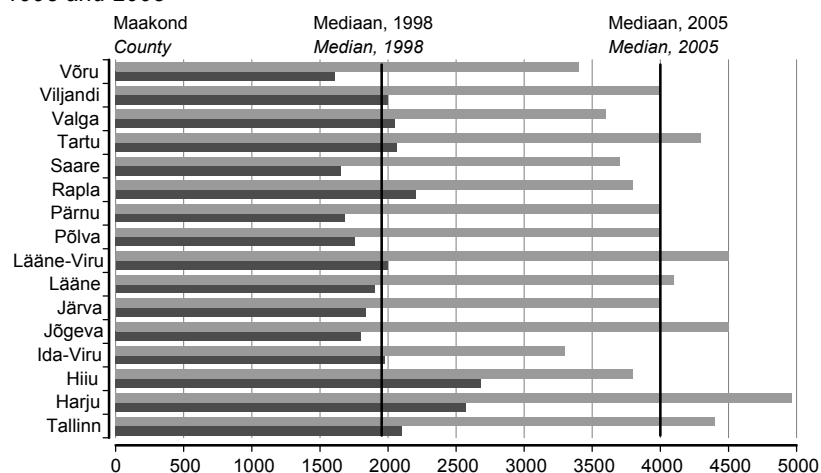
Tabel 16 **Mediaannetokuupalk ametiala järgi, 1997–2005**
 Table 16 **Median monthly net earnings by occupation, 1997–2005**
 (krooni — kroons)

Ametiala peaarühm	1997	2000	2002	2003	2004	2005	Major group of occupations
Seadusandjad, kõrgemad ametnikud ja juhid	3 000	3 538	4 200	4 650	5 000	5 728	Legislators, senior officials and managers
Tippspetsialistid	2 500	2 600	3 500	3 812	4 000	4 500	Professionals
Keskastme spetsialistid ja tehnikud	2 000	2 798	3 220	3 220	4 000	4 500	Technicians and associate professionals
Ametnikud	1 800	2 724	2 850	3 500	3 546	4 000	Clerks
Teenindus- ja müügitöötajad	1 300	1 900	2 400	2 570	3 000	3 100	Service workers and shop and market sales workers
Põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised	(2 000)	2428	3 000	3 000	(3 500)	(4 000)	Skilled agricultural and fishery workers
Oskus- ja käsitöölised	2500	2 798	3 439	3 500	4 000	4 900	Craft and related trade workers
Seadme- ja masinaoperaatorid	2 000	2 500	3 220	3 500	3 800	4 300	Plant and machine operators and assemblers
Lihttöölised	1 300	1 540	1 900	2 100	2 400	3 000	Elementary occupations
Relvajõud	...	...	(4 600)	...	...	(6 868)	Armed forces

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Aastatel 1997–2005 olid kutseharidusega inimeste palgaerinevused ka maakonniti märkimisväärsed (diagramm 25). Netokuupalk oli kõrgeim Harjumaal (v.a Tallinn), aga ka Tallinnas oli töötasu vaadeldud aastatel suurem kui kutsehariduse omandanutel üldiselt. Tallinnas ja Harjumaal suurenes töötasu aastatel 1997–2005 1,8 korda, keskmiselt suurenes palk samal perioodil aga kaks korda. Netokuupalk suurenes enim Põlvamaal — vaadeldud üheksa aastaga 2,9 korda ehk 1400 kroonist 4000 kroonini. Võrreldes kogu Eesti töötasuga oli aastatel 1997–2005 kutsehariduse omandanutel väiksem suhteline netokuupalk Ida-Virumaal. Sealne töötasu oli keskmiselt 0,82 Eesti netokuupalka. Viimasel üheksal aastal oli ainult Harjumaal ja Tallinnas kutseharidusega inimese töötasu suurem kui mediaannetokuupalk Eestis keskmiselt. Harjumaa ja Ida-Virumaa töötasu erinevus oli vaadeldud perioodil 1,5-kordne. Töötasu erinevuse vähenemise tendentsi ei paista olevat.

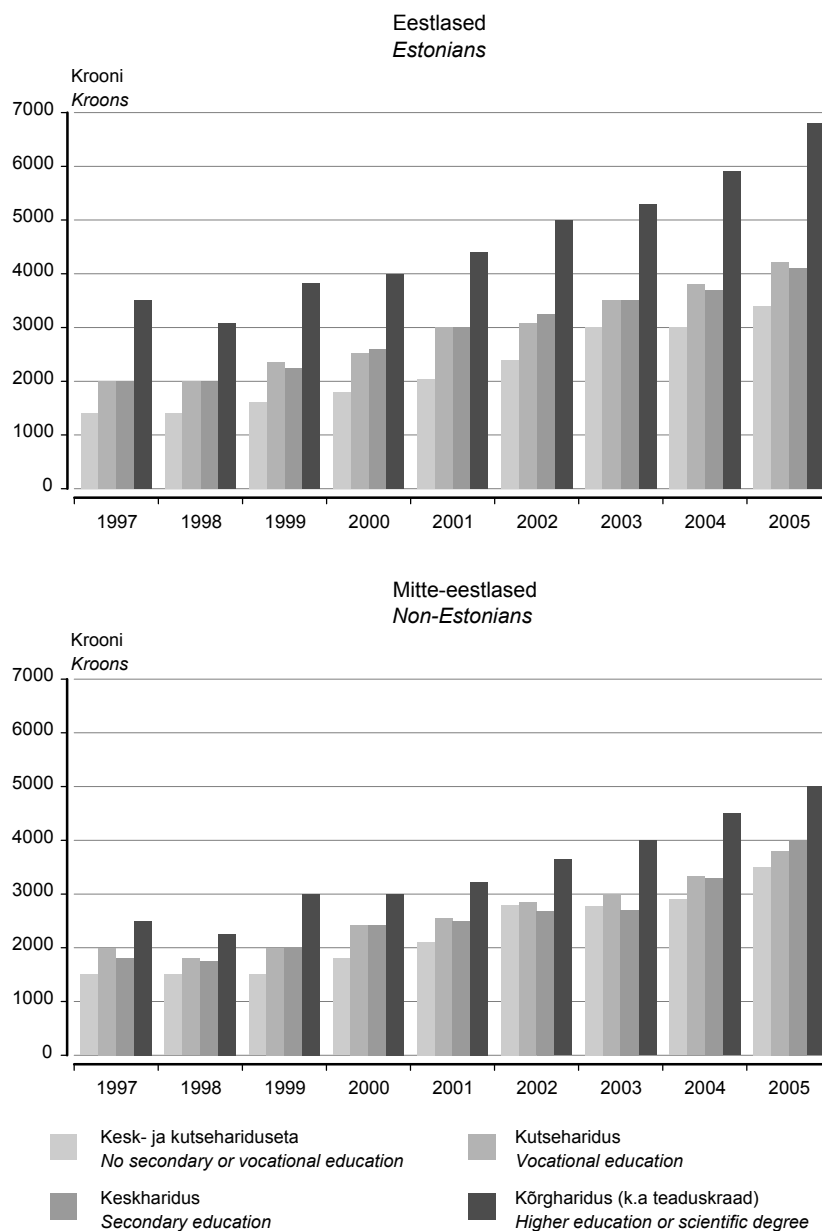
Diagramm 25 **Kutseharidusega palgatöötajate mediaannetokuupalk maakonna järgi, 1998 ja 2005**
 Diagram 25 **Median monthly net earnings of salaried employees with vocational education by counties, 1998 and 2005**

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

Töötasu on erinev ka eestlastel ja muulastel. Enamasti tuleneb see sellest, et hariduslik saavutus on rahvusesti erinev. Kuid ka haridustaseme järgi on eri rahvusest inimeste palgad erinevad — haridustaseme tõustes palgaerinevused suurenevad (diagramm 26). Peaaegu igal haridustasemel teenivad eestlased muulastest rohkem. Erandiks on keskharidusega palgatöötajad, kus muulaste netokuupalk on sama või isegi suurem kui eestlastel. Kutseharidusega inimeste hulgas teenivad eestlastest palgatöötajad keskmiselt 11% rohkem — 2005. aastal oli eestlaste netokuupalk 4208 krooni, sama haridustasemega muulastel aga 3800. Eri rahvuse palgaerinevused on aastati peaaegu muutumatuks jäänud.

Diagramm 26 **Palgatöötajate mediaannetokuupalk hariduse ja rahvuse järgi, 1997–2005**
 Diagram 26 *Median monthly net earnings of salaried employees by educational level and ethnic nationality, 1997–2005*

Allikas: Eesti tööjõu-uuring. Statistikaamet.
 Source: Estonian Labour Force Survey. Statistics Estonia.

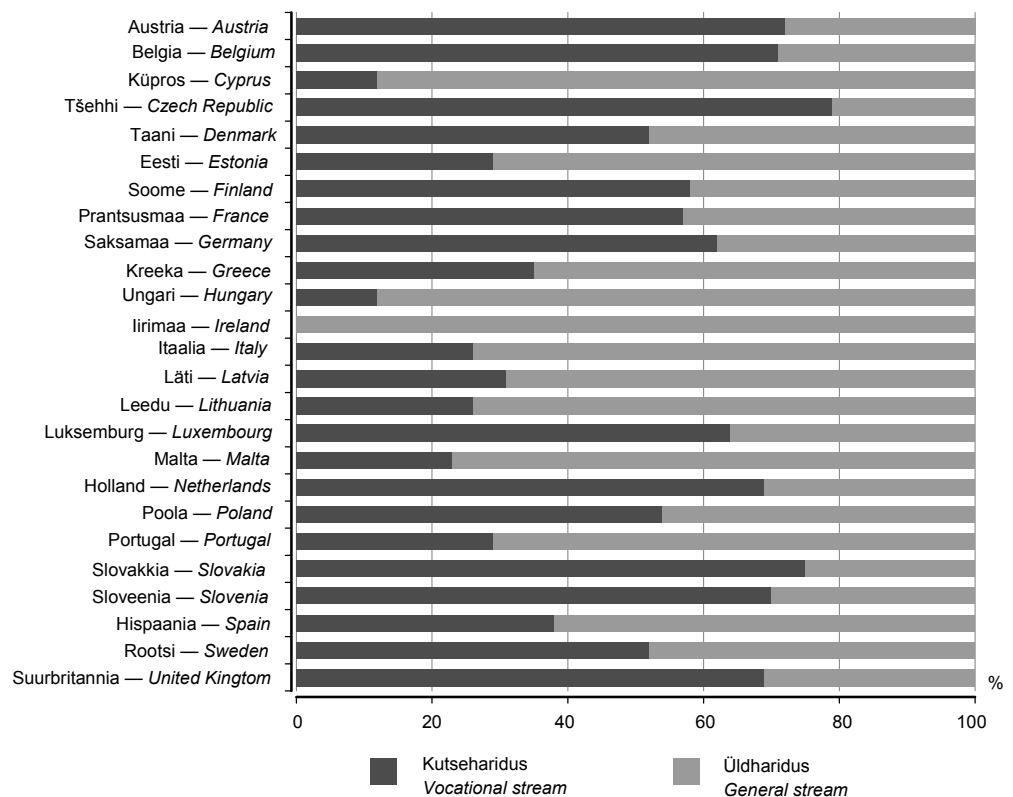
Analüüsist nähtub, et kõrgem omandatud haridustase tagab parema palga. Siiski ei ole haridus ainus töötasu suurust mõjutav näitaja. Võimekus, ambitsioonid, sihikindlus ja muud iseloomujooned mõjutavad suuresti haridustaseme ja töötasu seost. Eelnevas analüüsis esitatud palgahinnangud võivad kohati valesi näidata vähem haritud inimese majandusliikku kasu, kui ta omandaks lisahariduse. Kui madala haridustasemega inimene on väikese võimekuse või ambitsiooniga, võib ta lisahariduse omandamisest oodata madalamat tulu kui sama haridustasemega kõrgema võimekuse või ambitsiooniga inimene. Seega ei pruugi lisahariduse omandamine olla tõhus viis suureneva sissetuleku ebavõrdsusega võitlemisel.

KUTSEHARIDUS RAHVUSVAHELISES VÖRDLUSES

Tiiu-Liisa Rummo

Teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes iseloomustab Eestit madal osaluse määr kutsehariduses. 1990. aastate lõpus (1998) oli 14–16-aastaste kutsehariduses osalemise määr 11% ja 17–19-aastaste vanusegrupis 25% (Euroopa Liidu vastavad keskmised olid 22% ja 37%). 2003. aastal oli teise taseme ülemise astme kutsehariduses osalemise määr Eestis 30%, mis jääb tunduvalt maha paljudest Euroopa Liidu riikidest (diagramm 27) — EL25 keskmine oli 47%. Osas riikides on kutseharidussüsteemi ja tööturu koostöö tugevam ning seetõttu julgevad noored rohkem kutseharidusse minna. Näiteks Saksamaal (2003. aastal osaluse määr kutsehariduses 62%) tagab noorte kutsekooli õppima mineku tugev tööturu kaitse. Noored saavad õppeasutuses kutsekeskhariduse tasemel teoreetilise ettevalmistuse, praktiline väljaõpe saadakse aga ettevõtetes, mida riik toetab. Selline korraldus aitab noortel sujuvamalt tööturule minna. Saksamaa haridussüsteemis toimub selektsioon väga varakult — kutse- või üldkeskharidusse suunatakse õpilased juba 11–12-aastaselt. Niisugune haridussüsteem stratifitseerib noored juba varakult, piirates nende valikuid ja mõjutades kogu edasist eluteed. (Saar 2004b) Saksakeelsetele riikidele on iseloomulik, et koolilõpetanule kehtestatud kindlad kutsestandardid võimaldavad tööandjal uue töötaja palkamisel tugineda tema lõputunnistusele ja garanteerivad, et uus töötaja vastab ootustele. (Saar 2004a: 91–117) Peale Saksamaa domineerib kutsekeskharidus veel Austrias, Hollandis, Tšehhis, Belgias, Sloveenias ja Suurbritannias. Hollandis on tööandjad ja haridussüsteem väga tihedalt seotud. Nagu Eestiski valib enamik õpilasi üldkeskhariduse ka Küprosel, Kreekas, Ungaris, Itaalias, Lätis, Leedus, Maltal, Portugalis ja Hispaanias. Iirimaa ISCED 3 tasemel kutseharidust ei anta.

Diagramm 27 Teise taseme ülemise astme (ISCED 3) õpilased kutse- ja üldhariduses, 2003/2004
Diagram 27 Enrolment of upper secondary (ISCED 3) students in general and vocational streams, 2003/2004

Allikas: Eurostat.
Source: Eurostat.

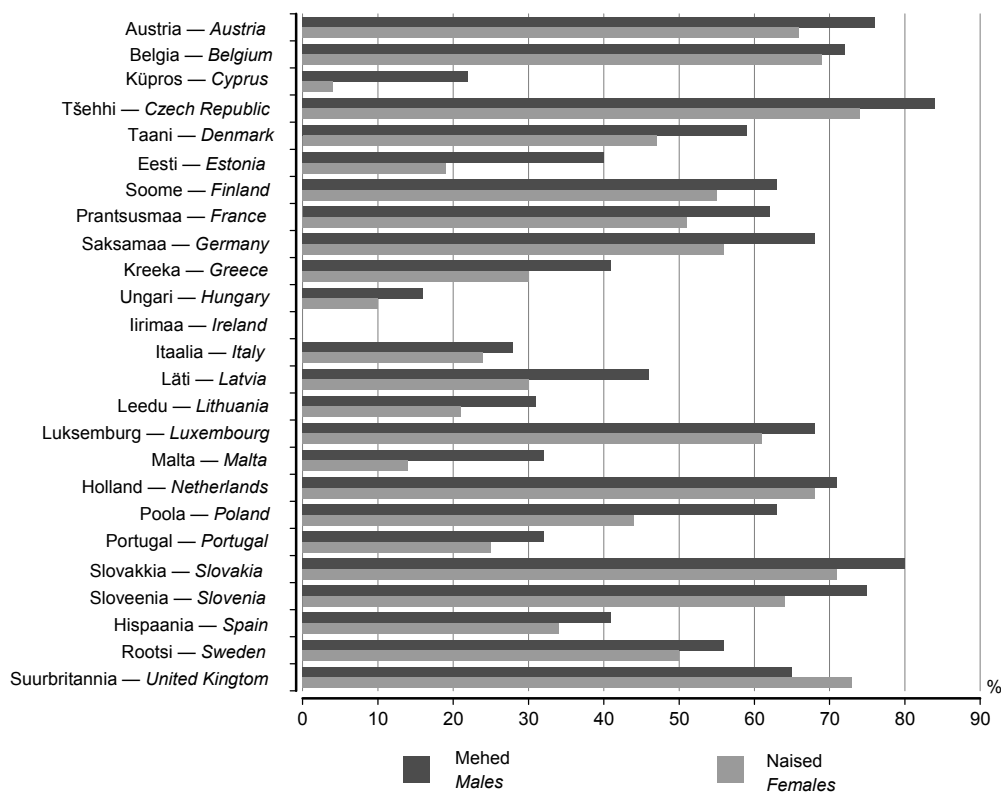
Euroopa Liidu riikides (v.a Suurbritannia) õpib ISCED 3 taseme kutsehariduses poisse tüdrukutest rohkem (diagramm 28). Teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes õpib Eestis poisse kutsehariduses tüdrukutest tunduvalt rohkem. Eestile järgnevad Poola, Malta ja Küpros.

2003. aastal oli Euroopa Liidu 25 riigi poiste keskmine kutsekeskhariduses õppimise määr 57%, Eestis 40%. Võrreldes 1990. aastate lõpuga on see määr Eestis vähenenud 5% ja Euroopas 6%. Eestis õpivad noormehed kutsekeskhariduses eelkõige loodus- ja täppisteadustes, põllumajanduses ning tehnika, tootmise ja ehituse aladel.

Euroopa Liidu 25 riigi tüdrukute keskmine kutsekeskhariduses õppimise määr oli 2003. aastal 54%, Eestis aga 19%. 1990. aastate lõpuga võrreldes on see määr Eestis vähenenud 4%, Euroopas aga vaid 1%. Enamik Eesti neidusid valib üldkeskhariduse ja hiljem kõrghariduse. Nagu Eestiski, on ka teistes Euroopa Liidu riikides üldkeskhariduse lõpetanute hulgas tütarlapse noormeestest tunduvalt rohkem. Eestis on üldkeskhariduse lõpetanud neidusid noormeeste kohta märksa enam kui Euroopa Liidus keskmiselt.

Diagramm 28 **Teise taseme ülemise astme (ISCED 3) kutseharidust omandavate meeste ja naiste osatähtsus Euroopa Liidu riikides, 2003/2004**

Diagram 28 *Percentages of male and female of upper secondary (ISCED 3) students enrolled in vocational streams, 2003/2004*

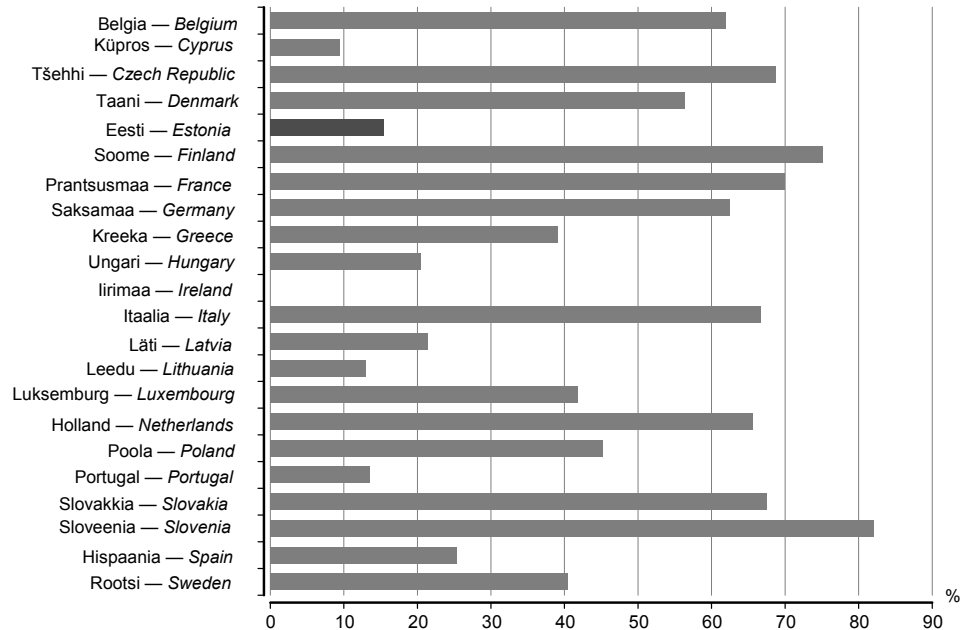

Allikas: Eurostat.
Source: Eurostat.

Kutsehariduse lõpetanute määr on vähese õppimise määra tõttu samuti madal Eestis (diagramm 29). ISCED 3 tasemel on see määr veelgi madalam vaid Küprosel, Leedus ja Portugalil (Iirimaa algalb kutseharidus ISCED 4 tasemel).

Diagramm 29 Teise taseme ülemise astme (ISCED 3) kutsehariduse lõpetanute osatähtsus lõpetamiseas rahvastikus, 2003/2004

Diagram 29 Upper secondary (ISCED 3) graduates as a percentage of the population at the typical age of graduation (gross ratios) in vocational streams, 2003/2004

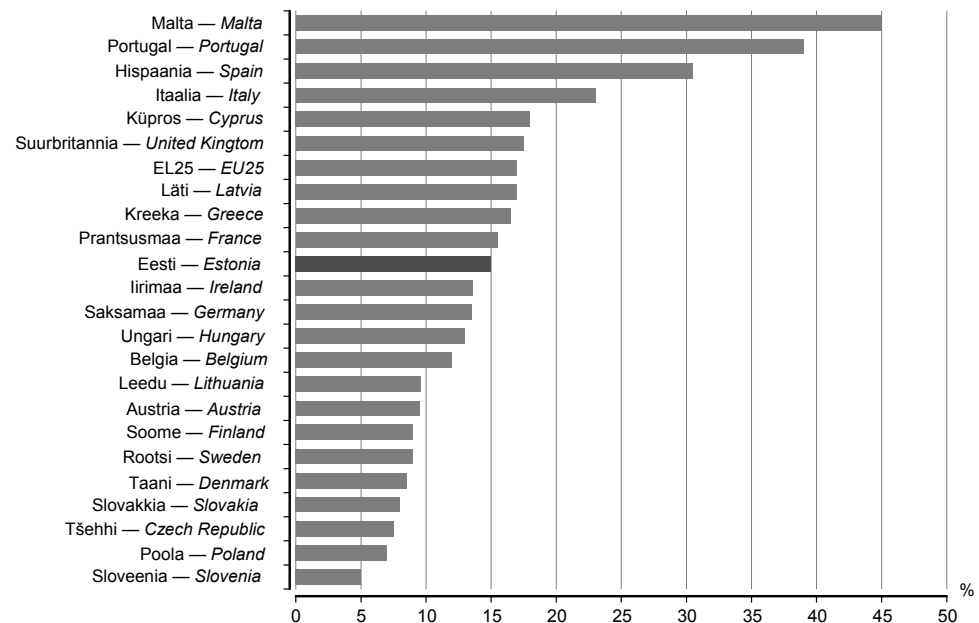

Allikas: Eurostat (Austria, Malta ja Suurbritannia andmed puuduvad).
Source: Eurostat (Data on Austria, Malta and United Kingdom are missing).

Euroopa Liidu riikides on probleemiks ka kutseharidusest väljalangenud. Riigiti saab võrrelda vaid teise taseme ülemise astme kutsehariduse ja üldkeskhariduse väljalangenuid kokku. Eri kutseharidustasemetete väljalangenute kohta eraldi usaldusväärset rahvusvahelist statistikat pole. Teise taseme ülemise astme haridusest (üldkeskharidus ja kutsekeskharidus põhihariduse baasil) väljalangemine on Eestis Euroopa Liidu keskmisest veidi väiksem (diagramm 30). Enim jääb kool pooleli Maltal, Portugalis ja Hispaanias. Võrreldes enamiku endiste sotsialismimaadega on Eestis kutsehariduse teisel tasemel rohkem katkestajaid. Arvestama peab veel, et Eestis jäetakse kutseharidus lõpetamata rohkem keskharidusejärgses, mitte aga teise taseme ülemise astme kutseõppes.

Diagramm 30 Teise taseme ülemise astme (ISCED 3) katkestanud, 2002/2003

Diagram 30 Upper secondary (ISCED 3) dropout rate, 2002/2003

Allikas: Eurostat.
Source: Eurostat.

Kutsehariduse rahastamist on teiste riikidega raske võrrelda, sest kutsehariduse liigid on erinevad. OECD riikide puhul ei saa üld- ja kutseharidust eristada. Võrrelda saab gümnaasiumi- ja kutsehariduse rahastamist kokku, mitte aga kumbagi eraldi. OECD statistikale vastava Eesti näitaja kohaselt rahastasid avalik ja erasektor 2003. aastal üld- ja kutseharidust kokku rohkem kui viie miljardi krooniga (4,1% SKP-st). 2001. aastal oli OECD riikide keskmine 3,8% SKP-st. Võrreldavad andmed on olemas ka põhihariduse kohta — Eesti näitaja oli 2,8% ja OECD keskmine 2,5% SKP-st. Üld- ja kutsekeskhariduse kulud kokku on Eestis ja OECD riikides samal tasemel — 1,3% SKP-st. Et põhihariduse rahastamise osatähtsus SKP-s oli Eestis suurem, võib oletada, et rohkem rahastati ka üldkeskharidust. Järelikult on Eestis kutsehariduse rahastamise osatähtsus SKP-s väiksem kui OECD riikides keskmiselt. (Eesti... 2005)

VOCATIONAL EDUCATION IN ESTONIA — CHANGES AND TRENDS

Meelis Aunap

Ministry of Education and Research of Estonia

Vocational education system and the policy of its formation have undergone many significant changes in Estonia as well as in other transition countries during the last decade. The changes concerned legislative bases on the general organisation of vocational education, financing principles, re-organisation of schools, as well as everyday organisational issues of vocational education, like forms and levels of study, organisation of practice, etc. All these changes have always been focused on the student who is always more or less influenced by the decisions made by the state and other institutions in the organisation of vocational education.

The competitiveness of our population in the international labour market today and in the future depends on the structure and operation of vocational education system.

The aim of vocational education (at a broader sense vocational education includes any training with which a certain profession, speciality or occupation is acquired, e.g. also higher education and adult education) in Estonia as in other countries is first and foremost the preparation of skilled labour and specialists for labour market to ensure the competitiveness and high productivity of the country's economy. Thus the country has a certain obligation to offer the so-called public utility that would not be offered solely by private sector, at least not in sufficient quantity and probably not in sufficient quality or in the fields necessary for the economy as in private sector the economic rules of free market are valid. § 29 of the Constitution of the Republic of Estonia provides the following: "The state shall organise vocational training and shall assist persons who seek employment in finding work" and § 37: "In order to make education accessible, the state and local governments shall maintain the requisite number of educational institutions. Other educational institutions, including private schools, may also be established and maintained pursuant to law". Consequently obtaining vocational education has been clearly enacted to everyone who wishes to obtain it; the state has the main obligation and responsibility in this respect.

The public organisation of vocational education means first and foremost working out and application of the corresponding legal acts. This also includes management of schools' buildings and assets, financing of studies and covering them from various sources and exercising supervision on conducting studies and educational work as well as on management and economic activities. Organisation of vocational training also includes management of the network of educational institutions, i.e. establishment, re-organisation, transfer into another ownership and closure of vocational educational institutions. In Estonia the above-mentioned activities are performed by the Ministry of Education and Research.

Legislation

Legislation in the field of vocational education in the re-independent Estonia can be talked about only since the second half of the 1990s. The Republic of Estonia Education Act provides the main principles of vocational education system. Education Act specifies the definition and level distribution of vocational education, basis for the operation of vocational educational institutions, types of documents certifying vocational education, etc. Education Act was adopted already in March 1992, Basic Schools and Upper Secondary Schools Act in September 1993 and Pre-school Child Care Institutions Act in June 1993, but Vocational Educational Institutions Act was adopted only in June 1995. The corresponding act set the basis for establishment, re-organisation and closure of public and municipal vocational educational institutions, for establishment of councils, organisation of studies and for specifying the principles for school management, budget-based management and financing of schools and for specifying the rights and obligations of schools and of state supervisory agencies. Pursuant to the amendments made in 1998, the Act applies to private vocational educational institutions so far as the Private Schools Act does not provide otherwise. (Annus

2003)^a The year 1998 was decisive with regard to vocational education as on 13 January 1998 the Government of the Republic approved the conceptual principles of vocational education that serve as a basis for the national strategy of vocational education and established the so-called “backbone” for the further reform of vocational education.

Professions Act that was passed in December 2000 provides the basis for the development of the requirements for professional qualifications and the conditions and procedure for the attestation and award of professional qualifications.

The last major turning point in legislation related to vocational education is the Vocational Educational Institutions Act Amendment Act of 24 November 2005, the Republic of Estonia Education Act Amendment Act, the Private Schools Act Amendment Act and the Health Insurance Act Amendment Act (entered into force on 1 January 2006), which brought along a number of principal amendments from the conceptual as well as organisational aspect of vocational education. The corresponding act provides the main innovations resulting from the development plan of the Estonian vocational education system for the years 2005–2008. These innovations enhance the possibilities of vocational training, making them more flexible, regulate the mechanisms for study costs and for financing training and provide larger participation of social partners in vocational training organisation. Besides other items, vocational training was defined more precisely and the levels valid up to now were abolished — vocational secondary education after basic education and vocational secondary education after secondary education. Instead of these levels a lot of more flexible types of vocational training were created, which among other things make vocational training accessible for persons without basic education and also vocational training after basic education without general secondary education. In addition to school-based form of study the so-called workplace-based or apprentice’s form of study was provided. One of the most relevant supplements is the right of persons who have finished their studies at a vocational secondary educational curriculum on the basis of basic education to continue their studies up to one academic year to achieve the level necessary for higher education (the so-called additional year). This change is a presumption that vocational secondary education would not be an obstacle for obtaining higher education as the volume of general subjects in vocational education is smaller than the volume in secondary education. Consequently the amendments of the act provided the legislation regulating vocational education with the changes relevant for the development of vocational education system, which will enlarge the possibilities of vocational training in compliance with the development of the country and of the whole world.

The acts are accompanied by implementing provisions in the form of Government regulations or regulations of the Minister of Education and Research. The central implementing provision of vocational education is the Vocational Education Standard (2006) providing uniform requirements on vocational and professional education based on the basic and secondary level education.

Vocational education reform

As mentioned above, more relevant re-organisation in vocational education in re-independent Estonia started in the second half of the 1990s. In 1996–2000, during the first years of the vocational education reform, which is still in process, it was clear that the system of vocational education used up to now is old-fashioned. A dialogue started between the teachers and social partners (mainly the representatives of labour market parties). Legal basis and conditions were established to direct the development of the system according to the changes occurring in Estonia, for more efficient use of the existing resources, for working out new curricula and for development of the vocational education institutions personnel. The following documents serve as a basis for the general framework of updating vocational education in Estonia:

- conceptual principles of vocational education (approved by the Government of the Republic on 13 January 1998);

^aThe final report of the survey „Organisation of the network of vocational educational institutions pursuant to the regional specialisation” (PRAXIS 2003) pp 17–18.

- *development plan for vocational education system in Estonia in 2001–2004 (approved by the Government of the Republic on 12 June 2001).*

At the beginning of 2005 the development plan for vocational education system in Estonia for the years 2005–2008 was completed in co-operation with more relevant social partners; it was approved by the Government of the Republic on 14 July 2005. The development plan continues the trends started in the previous period, adding more precise aims and new activities and planning the necessary measures and resources for this purpose.

The development plan also serves as a basis for legislative updating of vocational education in the course of which the necessary legal prerequisites for carrying out the changes are created. The Ministry of Education and Research is responsible for the fulfilment of the development plan. Every year the Ministry of Education and Research makes a conclusion of the accomplishment of the development plan and plans the activities for the next year. The results of the accomplishment of the strategy are also introduced to the social partners in annual forums. At present it is a little too early to assess the accomplishment of vocational education system development plan.

On the level of state a selection was made for preferential development of vocational education institutions from the pre-structural funds of the European Union (mainly Phare projects) and since the accession to the European Union also from the EU structural funds (European Social Fund and European Regional Development Fund). With the help of foreign aid equipment has been received, buildings of educational institutions and dormitories have been renewed, module-based curricula have been compiled, vocational education teachers have been trained, the system of vocational qualification has been developed, etc. To update vocational education, a number of new curricula have been worked out which are based on the valid vocational standards. Official standard curricula based on fields of study have been worked out, quality assessment system of vocational educational institutions has been launched and more flexible forms of study have been created for potential risk groups to guarantee access to vocational training (the so-called apprentice-training) to those who have had no such possibility up to now, as well as for guaranteeing the conformity of vocational education with other types of education. Projects provide grants to educational institutions with different form of ownership and size all over Estonia.

In addition to development of vocational development, in 2002 a plan for reorganisation of public vocational educational institutions was worked out for the years 2003–2004. In 2004, on the basis of the new development plan the next version of the reorganisation plan for the years 2005–2008 was worked out. Several reorganisations of vocational educational institutions have carried out according to these plans. In addition to reducing the number of public schools the reorganisations also involve two municipalisations (in Tallinn and Väike-Maarja). The last six years have been especially fruitful with regard to reorganisation of school network on the level of state. In 2000 the number of vocational educational institutions was 79, in 2006 the respective figure was only 48, this means that the number of vocational educational institutions had decreased by 31. The aim was to turn the network of vocational educational institutions optimal and efficient and to concentrate training in larger regional centres, as well as to diversify the form of ownership of educational institutions. The number of public vocational educational institutions has decreased from 62 to 34. Consequently the network of vocational educational institutions has become more efficient already now and for the year 2008 it would probably be thoroughly reorganised and is in accordance with the needs and requirements of the society — educational institutions will be located in such a way that vocational education is available for all who wish to attain it.

In spite of the fact that during the last ten years a great deal has been done in the field of vocational education, the reform cannot be considered finished. The quality of vocational training is still relatively uneven by educational institutions, the development of enterprise practice on uniform bases has not been launched successfully, which is one of the main drawbacks in the present vocational training. (Kvaliteedi... 2005)^a The qualification of vocational teachers does not yet comply with the needs of the present-day training; the high percentage of drop-outs from vocational educational institutions has not decreased.

^a Report of the State Audit Office „Guaranteeing of quality in vocational education”.

Reputation of vocational education

In the conditions of higher education boom of re-independent Estonia, vocational education has not enjoyed a high reputation. For example the total number of students in 1996–2005 has grown by about 2.3 times (amounting to 68,287 in 2005), but the number of students in vocational education has remained stable at ca 30,000 since the beginning of 1990s. The number of vocational education students was largest in the academic year 1996/97 (31,487 students^a) and staying at 29,000 during the last two years. Although all development plans of vocational education foresee the increase in the share of students in vocational education after basic education (according to the development plan for 2005–2008 the share of students in vocational education after basic education should be 38% in the academic year 2008/09), this aim has not been accomplished. Only about 30% of the graduates of the diurnal basic schools continue in vocational education.

Although state-commissioned education would enable more extensive admittance to the specialities of vocational education necessary from the point of view of labour market, several places remain often unfilled. The problem lies not in poor direction of the students' choices and counselling system (although much has to be done in this respect as well), but in the priorities of the state up to now — for a long time mainly general and higher education has been preferred and the share of vocational education expenditure in the total expenditure on education has continuously decreased (see the sub-chapter about financing). The co-operation between vocational educational institutions and enterprises is also inadequate. This is especially sharply felt in the weak organisation of practice. As a result the quality of vocational education has suffered which is probably the cause for relatively low reputation of vocational training among school graduates. However, due to the investments, amendments in the legislation and activities that will enhance the quality of vocational education in the near future there is hope to improve the reputation of vocational training among the youth and in the society in general.

Vocational education as a resource

At the beginning of the article the emphasis was laid on the relevance of vocational education in guaranteeing the international competitiveness and productivity of the state. No doubt that the labour market of Estonia and of the European Union requires more professionals and specialists with good vocational skills, as well as craft and related trades workers. According to the prognoses of the Ministry of Economic Affairs and Communications, the increase in the need for specialists (includes professionals, technicians and associate professionals) is the largest compared to other major groups of occupations. (Tõõjõu... 2006)^b In the major group of occupations of technicians and associate professionals the share of persons with vocational secondary and professional higher education is largest (secondary and tertiary education, whereas the specialists with tertiary education can be trained on the basis of vocational secondary education and work experience).

Training of the sufficient number of the above-mentioned specialists is not possible because of the education choices made by students, which in their turn are caused by a relatively low reputation of vocational education in comparison with other types of education. The choice of school graduates in favour of general secondary education is often made due to seeing vocational education as a "blind alley" — insufficient possibilities with regard to educational organisation and comparatively isolated curricula have not enabled further education on tertiary level or favoured extracurricular self-development. As a result, until the end of the 1990s, vocational education had lagged behind and its quality suffered. Public measures of the last years to improve the situation in vocational education (new possibilities for vocational training, increase in the financing of vocational education, adjustment of vocational coefficients, vocational education allowances, development of curricula, etc.) establish prerequisites for the development of vocational training and for the conformity of

^a Includes also students on levels 4–2 — the professional secondary education after secondary education or the third level education according to international statistics. The number of students of this educational level has continuously decreased, since the academic year 2003/04 there are no students (admission was terminated in 1999).

^b The prognosis for labour force need up to the year 2012. Ministry of Economic Affairs and Communications.

the qualification of graduates to the needs of the developing labour market, thus it could be stated that the worst days of vocational education in Estonia have passed. However, one must not rely only on the growth of the number of young people who continue their education in vocational training — lifelong learning is gaining more and more popularity with the transition to knowledge-based economy. Vocational educational institutions can and have to do a great deal with regard to improvement of adult education.

Financing of vocational education

It can be stated without exaggeration that a large share of the past and current problems of vocational education have been caused by under-financing of vocational education as a type of education in comparison with other types of education (general and higher education). The growth in the total expenditure on education^a has been relatively stable by years (excl. in 2000), but the growth in vocational education expenditure was significantly smaller until the year 2004 (in 1996–2004 the educational expenditure increased 2.4 times, vocational education expenditure 1.9 times). In 1996 the share of vocational education expenditure decreased from 11% of the total educational expenditure of public sector to 8% in 2004 (Diagram 1 on page 8).

As a percentage of GDP^b, for the year 2003, the financing of vocational education has decreased from 0.63% to 0.47%, which is one of the lowest indicators during years. In 2004 a certain improvement was foreseen, when capitation fee, allowances and foreign aid increased. This should have equalised the vocational education expenditure with other types of education during ten years. But unfortunately the foreign aid meant for the year 2004 was not used adequately and the expected improvement was not fully realised. In 2005 and 2006, foreign finances have been used for investments to a greater extent and public expenditures in vocational education have increased significantly. There are no detailed data about the implementation of the budgets for the years 2005 and 2006.

The share of vocational education is the smallest with regard to financing in comparison with other types of education, accounting for only about a tenth of the educational expenditure of the public sector (Diagram 2 on page 8). In 2004 the share of financing of higher education was 20%, the share of educational expenditure for general education was over a half — 61%.

In spite of the under-financing of vocational education up to now it can be stated that in 2004–2006 the resources allocated for vocational education in Estonia have increased. The open structural funds of the EU and the growth of expenditure allocated from the state budget to vocational education provide good opportunities to improve significantly the quality of vocational education, to update it and consequently to improve the reputation of vocational education. The prerequisite for this is the efficient use of these resources and their allocation into right (sustainable) places.

In addition to the rest of Europe Estonia has also recognised the relevance of vocational education in the advancement of the development of human resource. Hopefully the following years will provide the vocational education institutions with financial as well as intellectual contribution to fulfil the aims of the development plan of vocational education system on time.

^aExpenditure on education here concerns educational expenditure in the sense of international statistics, not the total financing of education. In Estonia the self-income of schools, expenditure on adult education, etc. are excluded from educational expenditure of the public sector.

^bGDP calculated according to old methodology.

VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Anu Külaviir

The number of vocational schools in Estonia has been constantly decreasing over the last ten years. At the beginning of the academic year 2005/2006, there were 61 vocational schools in Estonia; 44 of them were public schools, 3 municipal schools, and 14 private vocational schools. Compared to the year 1996 when 91 vocational schools were in operation, by the year 2005 the number of schools had decreased by 30. According to the preliminary data of the Ministry of Education and Research, the number of vocational schools has yet decreased by eight schools in 2006/07 compared to the previous school year. The main reason is the reform of the vocational school network for making the vocational education organisation more efficient and compact. Besides formal education, vocational schools also provide pre-training, in-service training and retraining, also training for students with special needs.

Schools with bigger student body are mostly located in county centres and are generally public schools. The number of private vocational schools has varied by years. During the ten last years the number of private vocational schools was the highest in 2002 when it reached 21. In recent years the number has decreased again (Diagram 3 on page 9).

Vocational education institutions by counties

Schools located in county centres, such as Tallinn, Tartu, Pärnu have students from many different cities and counties of Estonia. The share of students coming from the same region is larger in vocational education institutions that are located in periphery (Saare, Hiiu and Ida-Viru counties). An exception is Räpina School of Horticulture, which is the only vocational school in its field and where people are coming from farther regions, even from Pihkva and Petseri districts in Russia. Ida-Viru county is notable because there are more schools than in other districts with Russian as the language of instruction. (Annus 2003)^a

In 1996 38% of the vocational schools were located in Harju county (mostly in Tallinn), in 2005 their proportion increased to 45%. At the same time the number of vocational education institutions within ten years has decreased most in the counties with large centres, such as Harju, Ida-Viru and Tartu counties. This indicates that the vocational schools are concentrated in big cities. Table 1 on page 10 provides an overview of the location of vocational schools by counties:

Vocational education institutions by form of ownership and language of instruction

According to the Ministry of Education and Research, in 2005, in 52% of the total number of vocational schools (30 schools), the language of instruction was Estonian. The proportion of vocational schools where the language of instruction was Russian was 21% (12 schools) and the proportion of schools where Estonian and Russian were the languages of instruction was 27% (16 schools). The division of schools by the language of instruction has slightly changed in the recent years. Primarily the proportion of vocational schools with Estonian as the only language of instruction has decreased and the proportion of vocational schools with Russian as the only language of instruction has increased. The reason lies in rearrangements, during which many educational institutions with Estonian as the language of instruction were united or transformed into institutions of professional higher education. The number of schools where Estonian and Russian are the languages of instruction has stayed practically unchanged (mainly vocational schools located in Tallinn). (Aunap 2006a)^b

By form of ownership the proportion of schools with Estonian as the language of instruction is the highest among public schools — 61%; the proportion of schools with Russian and with Estonian/Russian as the language of instruction is 10% and 29%, respectively. Nearly two

^a Centre for Policy Studies PRAXIS "Organisation of the network of vocational education institutions pursuant to the regional specialisation" pp. 29–30.

^b The main indicators of vocational education. Tartu, 2006.

thirds of private schools are Russian-based. Table 2 on page 10 provides an overview about the language of instruction and forms of ownership. (Aunap 2006a)^a

The school network of vocational education should presumably get even more organised. According to the state vocational school reform plan for 2005–2008, by 2008 the number of independent vocational schools will decrease by about 20 (incl. the number of schools with less than 500 students will decrease from 20 (in 2005) to 5 (in 2008). As a result, unnecessary space will become vacant and also administration expenses and renovation costs thereof will be abolished. However, vocational training will be available in all counties. The capacity of the educational institutions must not be decreased any further, because in spite of the estimated decrease in the number of students, in addition to the current standard education a bigger emphasis will be laid on the adults' in-service training and retraining in vocational institutions. (ibid.)

Fields of studies in vocational education institutions

In 1996 the most popular broad group of study in vocational schools was technology, production and construction. In this broad group there were students in 59 schools, which accounts for 65% of the vocational schools. By the year 2000 these broad groups were taught in 48 schools, and this broad group was still the most common in all vocational institutions. By 2005 professions of the service broad group of studies were the most popular; these were taught in 38 schools (62% of all vocational schools).

Providing education in the broad group of studies of natural and exact sciences in vocational institutions has undergone the biggest changes within ten years. In 1996 the professions of this broad group of studies were taught only in five schools, in 2000 there were 29 schools with students studying natural and exact sciences, and in 2005 the number of schools where it was possible to study the professions in this broad group of studies decreased again, this time to 15 schools. The reason might be the changes in the number of students whose education gets financed by the state, which is determined primarily by social demand (the amount of youth that needs training), economic demand (demand for labour force of the respective profession) but also the size of groups and the popularity of the professions in the society.

Teaching the broad group of studies of agriculture has decreased continuously year by year. In 1996 the professions of agriculture were being studied in 22 schools, by 2005 the number of schools where it was being studied had decreased to 11. Table 3 on page 11 provides an overview of the broad groups of studies taught in the vocational schools.

Education, broad groups of studies and labour market are closely related. Great economic growth in Estonia in recent years and the increase in the average salary have taken the unemployment rate to the lowest level during the last 12 years, but in some areas, such as technology, production and construction there is a lack of employees. Thus, the unemployment today is not caused by the lack of jobs, but by the fact that people do not meet the demands of the labour market, which makes retraining necessary in higher education as well as in vocational education.

^aThe main indicators of vocational education. Tartu, 2006.

STUDENTS OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Tiiu-Liisa Rummo

The purpose of vocational education in Estonia is to qualify the young people to meet the needs of labour market — skilled workmen are always needed. Numerous endeavours have been made to enhance the image of vocational education among young people and to bring more of them to vocational education system. It is a decisive time in vocational education. Several vocational education institutions have merged lately, the financing has improved. The educational system is more flexible and friendlier and looks more attractive to youngsters. Besides the target group — the graduates of basic school or secondary school — opportunities are created for young people above the mandatory schooling age (aged 17) but without basic education and for people with special needs. For both groups, the certificate of vocational education graduation would give sound foundation to get a job in the future. The possibilities named above have been guaranteed on county-level.

Many changes have taken place in vocational education system within the last ten years. However, amendments in educational legislation or classification are a headache for an education statistician because it complicates significantly the presentation and preservation of statistics. The loops will emerge in time-series, the classifications and the “keys” between national and international classification need synchronizing. To provide internationally comparable data the institutional classification of education (vocational schools, vocational secondary schools, technical schools, etc.) was replaced by internationally acceptable level-based classification right after regaining independent statehood. Terms of ‘professional secondary education’ and ‘vocational education’ came into use. Differing from required educational attainment and post-graduation level, three different levels of professional secondary education and five levels of vocational education were distinguished. The change was necessary to guarantee the comparability with the International Standard Classification of Education. Due to vocational education reform since the academic year 1999/2000 three-level vocational education were introduced: vocational secondary education based on basic education (enables to continue studies in higher professional level after graduation), vocational secondary education based on secondary education and professional higher education. New entrants to vocational secondary courses started the studies by the new curriculum while students matriculating prior fall 1999 continued their studies by the old curriculum. That increased statistical confusion. (Heinlo 2001: 26–27)^a Due to higher education reform in the academic year 2002/2003, diploma courses and higher professional courses were joined and the result named ‘applied higher education courses’. This also meant that young people who had obtained secondary vocational education after basic education and wanted to continue their studies in higher education had to pass the state examinations first.

Recognition has come that such vocational education system is too rigid and new solutions worked out. The key-phrase of the planned system is flexibility — opportunities for the students with different needs, qualifications and desires.

The present publication does not cover the data of higher professional courses nor applied higher education courses that are covered in the publication of Statistics Estonia “Kõrgharidus. 1993–2003. Higher Education”. To facilitate readability and to keep time-series, the term ‘vocational education’ is used in the current publication to mark all levels of vocational and professional secondary education since 1996, if not mentioned differently (in some tables and illustrations more specific levels are used).

Admittance to vocational education

The current chapter illustrates the admittance to vocational education. Diagram 4 on page 13 demonstrates educational mobility within Estonian educational system. After graduating basic school, only 29% of young people apply to vocational education schools, in 1996 the indicator was 28%, in 2001 slightly lower — 26%. The majority of graduates prefer

^a Social Trends 2. Tallinn, 2001.

gymnasiums. According to experts the proportions are out of balance, the need for qualified workmen is vastly higher in labour market. Significant efforts have been launched to enhance the reputation of vocational education and to enlighten the youth on necessity and applicability of vocational education. New career consultation system is in the works. The new plan for development of vocational education system (Eesti... 2005)^a aims to increase the percentage of basic school graduates who apply to vocational education institutions at least to 38% by the year 2008.

In 2005 only 13% of young people continued their studies in vocational education system after gymnasium. The figure is slightly higher than 12% in the mid-nineties, but significantly lower than 21% in 2001. Low prestige of vocational education is to be blamed. White-collar jobs and higher education are more valued in our society, studies at university look more attractive to young people than in a vocational school.

The impression that vocational education is a dead end is another negatively influencing factor. More young people would probably apply for vocational schools if they had a belief that if they wished they could continue their educational road at university. Compared to 1996, the percentage of young people who apply for university has increased but it still stays very low. While 64% of the graduates of gymnasium continue their studies in higher education, only 9% of vocational school graduates do that. Thus, bridges between vocational education and other educational levels are needed. The latest development is additional training course for vocational school students who plan to apply for a university post-graduation.

7.5% of the vocational school graduates start to learn some other vocation. Still few but increasing amounts of youngsters come to vocational schools after higher education. The purpose is to complement acquired higher education with practical skills, to increase one's chances in job market or to learn a profession close to one's heart. The latter is common in the field of gardening which popularity has increased lately. In the context of lifelong learning the trend is highly creditable. The increasing age of the students of vocational schools supports the hypothesis that more and more people look around a year or more between moving from one educational level to another. They work or raise children or do something else. The students who move from higher education to vocational education are probably types who want to look around. This hypothesis is supported by the higher age of vocational education students.

Although the target group of vocational education is young people who have acquired at least basic or secondary education, from now on some vocational schools have special groups where they admit persons who have passed the minimum permitted school-leaving age but not acquired basic education. (Sisseastumine... 2007)^b In the academic year 2005/06 altogether 11,935 students were admitted to vocational education, 58% of them continued studies based on basic education, 42% on secondary education. Compared to 1996 the number of admitted students has decreased by 1,748 students, compared to the previous year the admittance has decreased 12%. The depletion is only ostensible and is the result of improved data collection methodology. Before the academic year 2005/2006 all the admittances were counted that took place in that year. Since 2005 only those admitted students are counted, who start their first year between the end of June and the beginning of November and who are in the schools' lists at the time of data collection. Previous statistics reflected only the admittances, not how many students really started their study. (Aunap 2006a)^c

Estonian vocational schools are located in a principle that wherever the youngster lives, she or he could start to learn a profession nearby. However, the net of vocational schools is being adjusted, the number of schools is reduced and remaining transferred to county centres or nearby. Not all professions are taught in every county but at least some alternatives must be guaranteed in youngster's home county (on the assumption that there are enough potential students). The selection of professions is much wider in larger cities. Thus, many of the students have moved there to learn their desired profession.

^a Development Plan for Estonian Vocational Education and Training System for years 2005–2008, Ministry of Education and Research, 2005.

^b The web site of the Ministry of Education and Research, January 2007. <http://www.hm.ee/index.php?044896>

^c The main indicators of vocational education. Tartu, 2006.

In nine counties the admittance has increased lately. Three main centres of vocational education are Tallinn, Tartu and Ida-Viru area. In larger cities, there are more inhabitants and more jobs, therefore many vocational schools are located there, thus the admittance is also higher there (Table 4 on page 15). Compared to 1996, the greatest increase has taken place in Tartu and Ida-Viru county, despite the fact that total admittance rate has dropped vastly. Although the number of vocational schools has decreased, it has only happened due to merging of the smaller vocational schools creating large vocational education centres (Tartu Vocational Education Centre, Ida-Viru Vocational Education Centre). The strategy has proved to be efficient and cost-effective. Large centres have modern equipment of high quality and therefore look more attractive in the eyes of potential students (e.g. Haapsalu Vocational Education Centre). For 2008 it is planned to renovate and modernize at least 40% of vocational schools to satisfy the needs of current standards. (Eesti... 2005)^a

Table 5 on page 16 represents the proportions of admitted students in the last ten years by field of study. Over the years the highest admittance has been in engineering and engineering trades, business and administration and personal services. Compared to 1996 the admittance to business and administration has dropped by 7%. However, the trend is pleasing. Instead of large quantities of businesspersons and executives, the vocational schools should produce skilled workers to be in accordance with the needs of labour market.

In computing, the most popular field at the beginning of the new century, the admittance has also dropped severely, although it is higher than in 1996. There was too clear overproduction in the field, the slowdown of producing IT-specialists is a positive phenomenon, especially in the light of steady growth of IT-graduates in higher education (except the previous academic year), which too, in a way, is a good trend — the graduates with university degree or diploma are probably stronger as specialists than those with vocational school training. In the future, the admittance in the field of computing in vocational education will remain on the same level it is now. The admittance of the year 2005/2006 has reached the critical point — no less students can be admitted. (Aunap 2006b)^b It is clear that in as computerised world as it is, a certain number of IT-specialists is always needed, therefore the number of state commissioned study-places is seen as permanent.

The admittance has significantly decreased in security services (border-guards, policemen, jail-guards, firemen). Contrarily, in the field of engineering and engineering trades the admittance has increased (by 5% since 1996), the same has happened in the field of architecture and building (by 4%) and in personal services (by 4%). The specialists of the fields named above are seen as requested in the future by labour market predictions (Abiks... 2006)^c. It is good to see that the desires of youth and the needs of labour market coincide in personal services and building, both are quite popular and respected among young people.

Analysing the admittance at vocational education by language of instruction, we can see that in academic year 2005/2006 7,984 (67%) of the new entrants started to study in Estonian, 3,951 (33%) in Russian. As Diagram 5 on page 16 shows, the proportions of the admittance by language of instruction have remained the same throughout the years. Compared to 1996 the percentage of entrants who preferred their studies in Russian has increased only by 3%. The highest admittance of Russian speaking students took place in academic year 2000/2001 (36%).

As mentioned before, the admittance to vocational education has increased among others in Ida-Viru county. The share of Russians is highest in that area and the trends influence the statistics of whole country. However, the increase in 2000/2001 was not due to the increase in Ida-Viru county (in that academic year the proportions did not change there), the change was a result of increase of Russian-speaking students in Tallinn.

Comparing the proportions of gender in admittance at vocational education the share of males has steadily stayed slightly higher in the last ten years and has even increased lately (Diagram 6 on page 17). Analysing the proportions of gender by the level of education, significant differences emerge. While more men are admitted to vocational secondary

^aDevelopment Plan for Estonian Vocational Education and Training System for Years 2005–2008. Ministry of Education and Research, 2005.

^b Government business of study placements, 2006/2007. Tartu. 2006.

^c Help for decider. Vocational education institutions 2006. Innove, 2006.

courses based on basic education (67% of men in 2005), on a higher level — vocational secondary courses based on secondary education — women have clear predominance (64% of women in 2005).

Enrolment in vocational education

In academic year 2005/2006 altogether 29,013 students studied at vocational education. According to preliminary data from the Estonian Education Information System (EEIS) the number of students has decreased by approximately 100 students in academic year 2006/2007. Compared to 1996 the number of students at vocational education has dropped by 8%. Because of the drastic decrease of the birth rate in 1990s, there will be a significant decrease in the number of basic school graduates. Therefore, a decline is also imminent in the number of potential vocational students. According to the experts the number of students in vocational education based on basic education will decrease to 15,000 by academic year 2011/12 (at the moment the number of the students is slightly over 19,000).

Rapid decline in the number of students at vocational education based on secondary education starts in the academic year 2008/2009 (at this moment there are approximately 9,500 students at that level). As mentioned before, by the estimations of the Ministry of Education and Research there is hope that in the future more basic school graduates will be directed to vocational education (at least by 9% more by 2008). However, new forms of vocational education have come into operation, therefore the popularity of them among the youngsters is problematic to predict. (Aunap 2006a; Eesti... 2005)^a

Diagram 7 on page 18 shows the distribution of the students of vocational education system through the years by more specific educational levels (vocational secondary education based on basic education and vocational secondary education based on secondary education are combined to one). The changes originate from reforming of the vocational education as mentioned earlier in this chapter. In 1999, vocational secondary courses were established. Professional secondary courses have ended and vocational courses practically disappeared. The latter was recreated in this academic year actually, so the share of it will be present again in future statistics.

Diagram 8 on page 18 distinguishes enrolled students by required level of education. As we can see, the proportion of vocational secondary education based on basic education has grown intensively, that of vocational secondary education based on secondary education on the other hand has decreased gradually since 2001.

While observing the age distribution of students in vocational education (Diagram 9 on page 19), no significant changes among younger students in the last ten years can be noticed. Small changes can be explained by changes in the age of starting the first class and in numeration of classes. Therefore the age of graduates of basic and secondary school has changed and the age of admittance at vocational schools, either based on basic education or secondary education, has also changed. At present, the average age on admittance to vocational secondary courses based on secondary education is 19 years, in 1996 it was 18 years. Similar trend appears in the age of the students of the vocational secondary courses based on basic education, the typical age on entering has increased from 15 in 1996 to 16 in 2005.

The percentage of 30-year-olds and older in vocational education has increased significantly. Most of the older students are women who are acquiring post secondary vocational education. Women have always been keener to learn new skills and broaden their knowledge. It is good to realise that people in their thirties are willing to change the field of study to learn something new and are not ashamed to study shoulder by shoulder with young people. In society where lifelong learning is highly respected, the trend is welcomed and accepted.

But how the percentages of students have changed by the fields of study? The question has been answered in the first part of the chapter partly. In Table 6 and Diagram 10 on page 20 we can see that the highest decrease has taken place in social sciences, business and law

^aThe main indicators of vocational education. Tartu, 2006; The Development Plan for Estonian Vocational Education and Training System for Years 2005–2008: interim summary. Ministry of Education and Research, 2006.

— by 8% during 10 years. Also the number of students of computing (in sciences) has decreased at the recent time. But in agriculture and services the percentage has increased by 3% during eight years, but if we look at 10-year-trend, we can see that the rise of the number of agriculture students is only 1%, but of students of services even 5%.

Due to rapid increase in the service sector, the field of services is seen as growing in plans of state commissioned study-places. Service sector has started to rule Estonian economy. The providers of all sorts of services are around more and more starting at hairdressers and cafés in the urban areas and ending at farms of tourism in the rural areas. Therefore it is natural that the number of students of services has to increase.

But why has the number of students increased in the field of agriculture again at the recent time? Planned state commissioned study-placements sees agriculture as enduring in longer terms. In agriculture and stockbreeding new curricula are expected that focus on modernizing agricultural process of manufacture and adapting new technologies. (Aunap 2006b)^a The field of agriculture has been very unattractive among the young people, the admittance has been lower than commissioned by state for years. To guarantee the competitiveness of agriculture sector and sufficient admittance, the Ministry of Agriculture of Estonia offers scholarship for all the students of the field since the academic year 2002/2003. The scholarships motivate the students and help to rise the scholastic proficiency, the interest to study in the field has risen significantly. To keep rural areas lively is not only for sake of people who live there but also for stable society, therefore the investments to the areas are relevant and grounded. (Tamkõrv and Normak 2007)^b

As mentioned earlier, there are less women in vocational education than men (Table 7 on page 21). When in 1996, there were 107 male students per 100 female students studying in vocational education schools, ten years later, in 2005 there were 124 male students per 100 female students. While men come to learn profession mostly post basic school or without basic education at all, the most of the young women start their studies in vocational education post secondary school. The trend rises from a result of higher participation of girls in secondary education but also from bigger choice of fields of studies for girls on level based secondary education (e.g. healthcare) that is not possible attend to without secondary education.

Of course, there are more students with tuition in Estonian than the ones with tuition in Russian, but the share of the latter has risen slightly in last ten years. The highest percentage of Russian speakers in vocational education was in the academic year 2000/2001 (36%), since then the percentage has started to decrease.

Analyzing the gender distribution by the field of study, vast differences emerge (Diagram 11 on page 21). The preferences are highly gender specific, as anyone of us would have probably guessed. There are substantially more boys in the field of engineering, manufacturing and construction, and a little more in the field of agriculture and sciences. Girls on the other hand prefer services, social sciences, business and law and of course healthcare. Humanities and arts are also slightly more attractive to them than to the boys.

Graduates of vocational education

According to the specification, a person has graduated vocational education institution if one has fulfilled the curriculum of the vocation. Concrete terms of graduation are different in the schools and are written in the curriculum. Usually the graduation requires passing all the requested examinations, tests and papers. Everyone, whose native language is not Estonian, must pass state examination in Estonian. With 60 points or more, the graduate will be given the certificate of the secondary level of language proficiency.

The state examinations requested on graduation of gymnasium are not mandatory but they are necessary if a person wishes to apply to higher education — admission to university is based on state examinations. If a graduate of vocational school has graduated gymnasium

^a Government business of study placements, 2006/2007. Tartu. 2006.

^b Field is the source of affluence only for educated agriculturist.

http://www.agri.ee/link.php?id=9260&filename=pld_on_rikkuse_allikas_ainult_haritud_pllumehele.doc.

one does not have to pass the exams again although is allowed to (in case the previous results were not satisfying enough).

The youngster who graduates vocational education based basic school will get Secondary Vocational School Leaving Certificate that gives her or him right to start working on their chosen speciality or continue the studies at higher professional education courses. The latter necessitates passing the state examinations. (Sisseastumine... 2007)^a Till academic year 2002/2003 entering higher education was simpler — the students who acquired vocational education based on basic education could continue the studies in higher professional education without state examinations.

The following pattern has emerged in the structure of vocational education during 10 years — from academic year 1995/1996 till 2001/2002 the number of graduates has grown, later decreased (except 2004/2005 when there were a little more of graduates than a year before). In 1995/1996 8,229 youngsters graduated from vocational education institutions, 2001/2002 the number of graduates reached to 10,911. But in 2004/2005 there were only 7,548 graduates — 8% less than in 1996 and 31% less than in 2002.

There have been more graduates in vocational and vocational secondary courses, less in former professional secondary courses. The proportion of female graduates has been slightly lower in vocational and vocational secondary courses except in the years 2001 and 2003, when the number of female graduates was higher than male students (Diagram 12 on page 22). There are more women among the graduates of vocational secondary courses based on secondary education and more male graduates of lower level courses. The female dominance was also prominent in professional secondary courses, especially in professional secondary courses based on secondary education. The last students graduated the courses in 2003.

36% of graduates of vocational and vocational secondary courses in 1996–2005 studied in Russian, the percentage among the graduates of professional secondary courses was lower — 21% (Diagram 13 on page 23). The highest percentage of Russian speaking students graduated from vocational and vocational secondary courses in 1997 — 40%, the lowest in 2003 (30%). Among the graduates of professional secondary courses the highest percentage was in 2001 (36%), in 2003 among the last graduates there were no Russian-speaking students.

Unfortunately, not all who attend to vocational education, graduate. Discontinuance of studies is a serious problem for a student, their parents, teachers, education analysts and politics. The problem is severe and persists in Estonia. In 2001/2002 17% of students in vocational education discontinued their studies, 2004/2005 the proportion was same, in between even higher (19%). From mid-nineties the percentage has increased steadily (12% in 1996/1997). The highest percentage of discontinuance has been in vocational secondary education based on secondary education (20% in academic year 2004/2005).

As it is characteristic in basic education, the same trend emerges in vocational education — 58% of the students who discontinue their studies are males. Analyzing the level of education of the discontinuers it appears that only 1/3 of the discontinuers in secondary vocational education based on basic education are women. However, in secondary vocational education based on secondary education women are dominating among the discontinuers (55%). One of the apparent reasons in terminating the studies is the childbirth.

By the field of study, the highest number of discontinuers in academic year 2004/2005 were in engineering (1,285), business and administration (804), personal services (772) and architecture and building (572). Proportionally, the highest rate of discontinuance appeared in computing (23.6%), business and administration (21.5%), arts (18%) and logistics (18%). Not until then comes engineering with 17.4%. The lowest discontinuance rate is in security services — 9.6% of all the students in the field. (Aunap 2006a)^b

One of the main causes for discontinuance in vocational education after basic education is probably the inflexibility of the system and rigid connection with secondary basic education with no exceptions. One of the reasons for discontinuance in vocational education after

^aThe web site of the Ministry of Education and Research, January 2007. <http://www.hm.ee/index.php?044896>

^bThe main indicators of vocational education. Tartu, 2006

secondary education is that many of the students apply to a vocational education institution only because she or he could not enter university. The next year they leave the vocational school and continue the studies in higher education. Of course there are more different causes. Due to application of more flexible approaches and new forms of study since the academic year 2005/2006 (more thorough since 2006/2007), we hope that discontinuance will start to decrease soon. (ibid.)

PEDAGOGUES OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Tiiu-Liisa Rummo

One of the quality guarantees of vocational education are definitely the teachers teaching in vocational education institutions. Our vocational education teachers have low motivation, their salaries are small, learning and thus also teaching environment in many schools is still not satisfactory. This is why young people do not want to come to teach in vocational schools and teachers are relatively old. However, young teachers with fresh ideas and modern skills and teaching methods would be best motivators for young people. Beyond doubt, young teachers would help rising the reputation and popularity of vocational education and entering the vocational educational system.

One of the priorities of the Member States of the European Union in the field of vocational education is to rise the level of vocational education through the ongoing development of teachers' skills, taking into account their specific needs and the changing role of vocational education. Teachers must have contemporary professional knowledge and skills and based on this take, the role of innovators. This is why also in Estonia the goal of the nearest future is to motivate teachers and specialists of vocational education to work in the vocational system being supported by flexible qualification requirements and comparable salary. The teachers of vocational schools shall be provided with flexible and alternative training and in-service training possibilities, in order to involve new teachers and raise teachers' level of qualification. Also, the aim is to apply new activators and interactive teaching methods and to update study environment of schools. (Eesti... 2005)^a

In statistics data considering teachers have been collected until the school year 2000/2001; unfortunately thereafter data about teachers are missing. From now on (since the school year 2005/2006) data about teachers of vocational schools exist again — they come from Estonian Education Information System. In the course of time changes have taken place both in data collecting method and teacher definition, whereas the trends of changes within time are possible to bring out only on very general level, and this can be done with a certain risk.

In general the number of teachers' positions in vocational educational institutions has remarkably decreased in the course of past ten years. In the school year 1996/1997 the number of full-time teachers in vocational education institutions was 1,634, from which general subjects were taught by 758 and special subjects by 876 teachers. In addition there were also part-time teachers (716). There were 900 vocational teachers. Thus the total number of teachers was 3,250. In 2005 there were altogether 2,503 teachers in vocational schools, from which 1,425 were vocational teachers and 1,078 general subject teachers. As compared to the school year 2000/2001 the number of teachers has decreased even more drastically, the number of teachers in vocational education being 3,780, thus 34% more than now.

The reduction in the number of teachers may give reasons both for sadness and joy. On the one hand, it gives reasons to worry about the fact that teachers are not enthusiastic about going to work in vocational schools. On the other hand, the reduction is above all connected with changes caused by reforming vocational education. As vocational schools are closed and merged, it is knowingly laying off human resources. The aim has been not to increase the number of teachers' positions but employ the potential of existing vocational teachers more effectively, as the staff of vocational education institutions has been regarded as too numerous and the management structures too large and inefficient. Reducing the number of teachers has remarkably helped to raise work efficiency in schools and normalised the teacher-student proportion. A negative tendency is the falling proportion of teachers with higher qualification and a considerable increase in the number of non-qualified teachers in vocational schools. (ibid.)

Table 8 on page 25 provides an overview with regard to age and gender of vocational teachers in the school year 2005/2006.

^a The Development Plan for Estonian Vocational Education and training System for Years 2005–2008. Ministry of Education and Research, 2005.

We can see that teachers over 55 years of age make up the major part — almost one third (30%). In 1996/1997 there were even 7% more (37%). 40–49-year-old teachers make up quite a numerous group (28%). Unfortunately there are very few teachers under 30 — only 10%. The same was in 1996/1997. Vocational schools have not been able to attract younger staff. Older teachers are not familiar with modern technologies and they lack both preparation as well as motivation to apply up-to-date teaching methods (Zelloth 2003). In vocational education as a whole, there is a shortage of male teachers, only 33% of the teachers are men. Men would be stronger teachers of vocational skills. It must be noted that the proportion of female teachers among general subject teachers is higher than among vocational teachers (67% and 59%, respectively). There are much more male teachers among vocational teachers than among general education teachers, which is still a reason for delight. In 1996/1997 school year there were 2% more male teachers in vocational education (35%).

Diagram 14 on page 26 shows the division of vocational teachers according to their professional grade. Most of the teachers (61%) have teacher's professional grade, then come senior lecturers (16%). Most alarming is the fact that there are 198 teachers without a professional grade, which is 8% of the teachers.

In addition to the professional grade an important quality indicator is also the level of graduated education. Most vocational school teachers have academic higher education (56%) (Table 9 on page 26), the majority of them have bachelor's degree. However, it would be much more useful if there were more teachers with vocational specialisation, as they would be able to teach practical professional skills better. It can be said that teachers with more technical type of education make up 60% and with more practical education 40%. In 1996/1997 the percentage of vocational school teachers with higher education was 75, which is 4% less than today. Thus, the educational level of teachers has slightly risen. Unfortunately we cannot tell how many of them graduated from an institution of professional higher education. In an ideal case, all vocational teachers should have pedagogic or vocational higher education.

PEOPLE WITH VOCATIONAL EDUCATION IN THE LABOUR MARKET

Tiiu-Liisa Rummo

According to the data of the Labour Force Survey 2005, the share of persons with vocational (professional secondary) education in the working-age (aged 15–74) population was 36.5%, 48.6% of them men and 51.4% women. Women have more often vocational education after secondary education, but men have mainly vocational education after basic education.

The current situation for people with vocational education in the labour market has been the subject of a great deal of discussion lately. The Estonian system of vocational education should provide a young person with the skills and open-mindedness that would help them, upon completion of their education, to find work in their field and to integrate quickly with work life. Instead, upon completion of school, a lot of these young people are currently finding that they are adding themselves to the list of the unemployed at the Labour Market Board.

During the first full-year after the completion of vocational education 74% of the graduates are now paying income tax, the rest are in the army, on child care leave, learning or unemployed. In the Development Plan for Estonian Vocational Education and training System for Years 2005–2008. (Eesti... 2005)^a the Ministry of Education and Research has the goal that 80% of the graduates will be successfully integrated into the labour market after one year.

But the unemployment rate of people with vocational education is decreasing and this gives hope for improved conditions in the labour market for those who are with good manual skills.

The changes that occurred in the Estonian society in the 1990s were accompanied by a weakening of the connection between education and social conditions. While during the Soviet times, the state controlled the transition from the educational system to work (job placement), this sort of control is absent in today's market society. Estonia is presently characterized precisely by structural unemployment, which means that people's educational level, work experience and skills do not meet the needs of the labour market. The labour market's expectation of the vocational education system is that it would supply them with young people with strong occupation related knowledge, but in reality it is difficult to find skilled workers and specialists with good job skills. If the availability of jobs and the education of people are not structurally coordinated with respect to each other, this translates into a waste of social resources.

An educated labour force serves to support the state in terms of its competitive advantage and innovativeness. But how educated does the labour force need to be? Is it necessary to have a background of higher education? Statistical data show that higher education backs successfulness in the labour market. But in the current labour market situation there is a need instead for a vocationally educated labour force, a well thought out and sufficiently specifically vocationally educated labour force, which is simultaneously also flexible, adjustable, and open and adaptable to changes. The difficulty rests in the fact that while ability to learn and flexibility lead to success, the narrowness of specialization may ensure a better job. Therefore the student needs to be talented in every respect in order to keep up with the competition, while a person who has this sort of talent prefers to take the route of gymnasium and academic higher education, rather than vocational education. In other words, people with vocational education would also benefit from competitive and developmental abilities, as well as readiness to exchange skills that are being continuously outdated with new ones. Such social skills often save young people with good vocational skills from unemployment.

Labour force participation rate is the share of the labour force (total number of the employed and unemployed) in the working-age population (15–74). In the case of those who have obtained vocational education with general secondary education and people with higher education, the participation rate is the greatest (84% and 82%, respectively, in 2005), and the smallest among those with or without primary education (9% in 2005). Of the population

^a Development Plan for Estonian Vocational Education and Training System for Years 2005–2008.

of people with vocational and professional secondary education, the lowest participation rate is among those who have obtained vocational education after basic education (60% in 2005) (Diagram 15 on page 27).

Upon looking at the educational level of employed people it can be said that the proportion of those with vocational and professional secondary education is relatively high (Diagram 16 on page 28). In recent years, however, there is a noticeable rise in the proportion of employed people with higher education due to the decline in the proportion of employed people with vocational and professional secondary education, but also employed people with the first level education.

In general a positive development is apparent in the Estonian labour market in recent years. In the year 2005 the employment rate, or the proportion of employed persons aged 15–74 was 58%. The situation is improving in the case of certain levels of vocational education — for example in the year 2005 there is a noticeable rise in employment due to decreased unemployment among people who have obtained vocational education with general secondary education — from 68% in 2004 to 72% in 2005 (Table 10 on page 29). Still, their employment rate remains less than the 75% recorded in 1997.

At the same time the employment rate has decreased among people who have obtained vocational education after general secondary education, but not due to the rise in unemployment. Of the people with vocational education, the lowest employment rate is among those who obtained vocational education upon completing their basic education (the employment rate was 54% in 2005), and for the first time the highest employment rate is among those who obtained vocational education with general secondary education (the employment rate was 72% in 2005). In previous years the highest employment rate for persons with vocational and professional secondary education was among those who had obtained the third level professional secondary education or vocational education after obtaining general secondary education.

Upon looking at the educational level of the unemployed, it becomes clear that the proportion of those with vocational education is the greatest, having grown from year to year (Diagram 17 on page 29) — 33% in 2005 as compared to 26% in 1997. This growth in proportion is occurring foremost due to people who have obtained vocational education with general secondary education, whereas the proportion of other people with vocational education is decreasing. People with professional secondary education, however, compared to those with vocational education, are in a noticeably better position in the labour market and the proportion of unemployment among people with professional secondary education following general secondary education is decreasing. The risk of remaining unemployed for the population with third level professional secondary education is relatively small.

In 2005, the unemployment rate or the proportion of unemployed in the labour force was 7.9% in Estonia, which is lower than the European Union's average (8.7%). Upon comparing the unemployment rates among people with different levels of vocational education, in 2005 the unemployment was greatest amongst those who had obtained vocational education with general secondary education (14%) surpassing even the proportion of people with basic education, which in contrast decreased a great deal. Nevertheless, compared to 2004 their unemployment rate has decreased significantly as the employment rate has risen, while still being higher than 10% in 1997 (Table 11 on page 30).

In previous years, it was more usual for the highest unemployment rate to be among people of working age with the first level education and not among those with vocational education. Upon comparing the unemployment rates of people with different vocational- and professional secondary education, from the year 2000 onward, the unemployment rate has been the highest among those with vocational education who have obtained their vocational and general secondary education at the same time. Are employers afraid that the simultaneous acquisition of general subjects leaves too little time for acquiring good vocational skills? Meanwhile, university admission commissions have discovered the opposite — that the obtaining of vocational skills does not leave enough time for obtaining a quality general secondary education, which forms the basis for being admitted to the university. Young people who are admitted to academic levels of higher education are mostly only those who focused purely on finishing their general secondary education. Thus the young people who have obtained vocational education with the general secondary

education get caught between the cogwheels — finding it hard to get work while experiencing obstacles to go to university. Changes to the system regarding this are now beginning to be made. For example, a new solution involves allowing students who have finished vocational secondary school to study for an additional year at the gymnasium, to make it easier to be admitted into higher education. In 2005, 9% of the young people who graduated vocational secondary education went to the higher school into bachelor or applied higher education study programmes at the same year. Compared to mid-1990s this indicator has increased 6 percentage points. Presumably and hopefully this percentage will grow in the future. Vocational education should not be an obstacle to obtaining a higher education. Although the majority of those who finish vocational school go to work, rather than continue their studies and this will evidently also be the case in the future, the number of these who continue to study could still be greater, as precisely those who became specialists with applied higher education after obtaining vocational education are very much in demand in the labour market.

Upon addressing the poor standing of people with vocational education in the labour market, the reality of the actual person with vocational education should not be forgotten — joblessness, employment in an area of specialization or level of education that does not correspond to their own education brings about disappointment and frustration in the individual, which in turn creates social problems (e.g. rising crime rate). Based on the “From School to Work” addition to the Estonian Social Survey conducted in 2005, 75% of the young people aged 15–35 with vocational and professional secondary education work in a field that is the same or similar to their own field of study. A quarter works in an entirely different specialty. 85% of young people with higher education work in the area of their field of specialization or something similar, despite of the fact that specialization in higher education is not as concretely applicable to the labour market as that of vocational education (philosophy, semiotics, culturology, etc.). For a person who has completed their vocational education, however, going to work in a different specialty is not always dependent on an absence of work in the area of their own specialization in the labour market, but on the young person’s own wishes. Evidently some young people choose the wrong area of specialization when they first enter school. Not working in one’s area of specialization may also be caused by low wages (seamstresses). According to statistical data from a survey conducted at one vocational school, which studied the behaviour of graduates in the labour market, for example, it has become apparent that not only seamstresses but also those who have completed their studies in technology of food and information technology often do not work in the area of their specialization. (Saar 2005)

According to survey “From School to Work”, 82% of young people who have completed their vocational education (including professional secondary education) claim that their educational level and work correspond with each other, whereas about 14% are of the opinion that their work presupposes an education level that is lower than their own. But 87% of young people who have completed higher education claim that their educational level and work correspond with each other. While young people with higher education do not want to settle for a job position that requires a lower educational level, more and more are forced to do so, as there are more people with higher education in the labour market while there may not be a sufficient amount of jobs available that correspond with their level of education.

Upon observing the satisfaction levels of young people aged 15–35 with vocational and professional secondary education, it can be said that 70% were generally satisfied with their work (Diagram 18 on page 31). Their level of satisfaction is noticeably lower than that of young people with higher education, but higher than that of young workers with general secondary education. Satisfaction was expressed to the greatest degree in relation to the location of the workplace (83%) and the least in connection to pay (35%). Satisfaction related to the location of the workplace, as the only satisfaction-related subclass is surprisingly even higher than the satisfaction of young people with other levels of education. Perhaps this has to do with the abundance and dispersal of job positions requiring vocational education, which makes it possible to work close to home, while job positions requiring higher education are concentrated in district centres, especially in downtown Tallinn, which requires the citizens of other cities and rural areas to commute to Tallinn. The reason for commuting also has to do with offers of better work-related prospects and levels of pay elsewhere, this especially in the case of job positions that require higher education.

Thus, a large proportion of employees whose jobs require a lifestyle of travel include people with higher education, whereas people with vocational education are more settled and express a higher level of satisfaction with work close to home. While dissatisfaction in relation to pay was also expressed by young people with other levels of education, there were noticeably more young people who were dissatisfied among those with vocational education as compared to young people with higher education. Even among the young people with general secondary education, satisfaction with pay was slightly higher. This demonstrates clearly the under-financing of the labour force with vocational education in the labour market. The next chapter takes a closer look at the pay of people with vocational education.

There is hope still for improvement in the situation of people with vocational education — for just as the unemployment rate as a whole has experienced a decrease since 2001 (currently being the lowest of the last ten years), the proportion of unemployed people with vocational and professional secondary education has also decreased (Table 11 on page 30). A decrease in unemployment is especially noticeable among people who obtained their vocational education after completing basic education — only 10% unemployment in 2005 compared to 17.2% in 2000. The lowest levels of unemployment are, as expected, among people with higher education, but even those who have obtained professional secondary education after completing general secondary education have a fairly stable position in the labour market (4% unemployment rate in both groups).

*Due to the great number of people with higher education in the labour market, even they might not be able to secure work that corresponds to their educational level. When the number of available people of working age with higher education exceeds the demands for them, it can happen, that they accept job positions that require a lower educational level, which automatically leaves people with vocational education jobless. This is something that various different theorists have also written about. According to the "model of waiting for a turn", for example, educational expansion does not automatically lead to better opportunities for employees in the labour market (Thurow 1975, *Generating inequality*). Two different queues exist: the queue of employees and the queue of available jobs. Although those workers whose level of education is higher are at the top of the list, this does not mean that they can enter into higher positions in the inner hierarchy, as the two queues do not necessarily correspond to each other. If, for example, there are more graduates of higher schools than there are available corresponding job positions, a certain portion has to settle for less favourable job positions. At the same time this decreases the chances for people with lower educational levels from finding work, as workers with higher educational levels become displaced further back in the queue (Braverman 1977, *Die Arbeit im modernen Produktionsprozess*). Thus the educational expansion has been accompanied by the proletarianization of higher education, meaning that unemployment among young people with higher education is growing, while there are also more young people with higher education who cannot find work that corresponds to their level of education (Blossfeld 1999, *Life Courses in the Globalization Process*).*

Still the population of people with vocational education need not be in great peril, as many people with higher education who do not find work that is worthy of their educational background in Estonia and will not settle for work that requires vocational education find work in other countries ("brain drain"). The "janitor with higher education" is still more a myth than a reality. Based on the data of the Estonian Social Survey conducted in 2005, the majority of young people aged 15–35 with higher education are working at jobs that demand an educational level that corresponds to their own (87%) and according to the data of the Labour Force Survey only 12% of the population of employees with higher education were working at blue-collar jobs in 2005. Even good skilled workers go to other countries to work at the first available opportunity, as the pay there is noticeably higher. Unfortunately there is a lack of precise and trustworthy data regarding how many people with vocational and higher education make their way to other countries. Only countries of destination collect data about the movement of the labour force.

Non-Estonians with vocational education, compared to Estonians with the same educational level, are at greater peril to remain jobless. According to the data of the Labour Force Survey, in 2005 the unemployment rate among 15–74-year-old non-Estonians with the

^asecond level vocational education was 17% — 11 percentage points higher than the corresponding indicator for Estonians (6%). Compared to the end of the 1990s, the situation for non-Estonians with vocational education has not changed, whereas for Estonians it has — the unemployment rate was 11% in 1999 while for non-Estonians it was 17%.

Now for a brief look at unemployment of the population of people of working age with vocational education by different age groups. It would seem that unemployment would be greater among older age groups of people with vocational education as a result of outdated education obtained from within the Soviet system. Statistical data, however, demonstrate that unemployment is more of a threat to young people who have finished vocational school, apparently due to lack of work experience. According to data from the Labour Force Survey, for example, among young people aged 20–24 with the second level vocational education the unemployment rate was 15% in 2005, while the corresponding indicator for those aged 40–55 was 11%. Therefore fresher education does not necessarily increase the chances to find work. Compared to the end of the 1990s, the situation for young people has worsened (unemployment for people aged 20–24 has increased by about one percentage point) whereas, for people aged 40–55 with vocational education unemployment has decreased (two percentage points).

Registered unemployment is always lower than that which is identified by the Labour Force Survey, but even registered unemployment is gradually decreasing. The difference between the number of unemployed and registered unemployed people has to do with the fact that not all unemployed people notify their unemployment status to the Estonian Labour Market Board. According to data of the Labour Force Survey the main reason for neglecting to register has to do with an opinion formed by these unemployed people that suitable work cannot be found at the Estonian Labour Market Board. This was identified as the main reason among 42% of the unemployed who failed to turn to the Estonian Labour Market Board in 2005. Often the people who do not register are unemployed people who do not have the right to unemployment benefit (Pettai 2006 — News Release of Statistics Estonia, 23.08.2006). The Estonian Labour Market Board also performs statistical studies of how many of the young people who have finished school in the spring have notified their unemployment status to the Unemployment Offices by October of the same year. Of those who have finished school, the greatest number of people who have registered themselves as unemployed are those who have finished vocational educational institutions, despite the fact that there is a great shortage of workers with vocational skills. Perhaps, while the field of work is the same, there is a preference for workers with higher education? Or is there a preference for older people with work experience over inexperienced young people who have recently finished vocational school? In this case it would seem that offering strong practical training at school would serve a redeeming role? For this reason apprenticeship training has been introduced as a new form of learning into the educational system. Apprenticeship training was started as a pilot project in 2003 as financed by the Phare 2002 programme. In 2004, 187 apprentices in 18 different fields of specialty entered into a curriculum of apprentice training in seven vocational education centres. In the process the curriculum has been continuously improved and developed further in collaboration with partnership-enterprises, such that the educated student could maximally meet the needs of the enterprise. The results of the project have been positive, as over 70% of programme participants have found jobs. (Abiks...)^a

But perhaps the cause of the problem lies somewhat in a wider social problem instead — maybe young people count themselves as unemployed because they aren't even interested in going to work? Perhaps they made a wrong choice for themselves right in the beginning. Or maybe young people with vocational education hope to find work quicker through the unemployment office than by their own efforts? It would also be interesting to find out whether young people with vocational education are willing to exchange jobs with older people with the same level of education who are leaving the labour force, who are working at relatively low-wages at unskilled jobs (according to the data of the Labour Force Survey there are many unqualified workers over 55 years of age) or do they choose unemployment instead?

^a Help for decider. Vocational education institutions 2006. Innove, 2006.

Upon looking at the registered graduates of vocational school by field of study (Table 12 on page 33) it can be said that the greatest number of registered unemployed are from four specific fields: engineering, business and administration, manufacturing and processing, as well as personal services. In 2006, there were among registered unemployed people the most young people who had finished vocational school in the field of personal services, but a lot of those who registered were also graduates in the field of engineering. In the year prior to this, however, the greatest number among registered unemployed were of young people with education in business and administration, followed by young people who had finished their education in the field of manufacturing and processing. The greatest proportion of unemployed in 2002 consisted of engineering graduates, which has, by 2006, decreased even 12 percentage points. Yet the corresponding statistics from 2006 may not actually reflect reality because, compared to previous years, there are a great deal of registered unemployed graduates whose field of study is unknown. This too serves as an indicator of something, if the young do not wish to reveal their specialty to the Estonian Labour Market Board — it may be assumed, therefore, that they are willing to take on jobs that do not correspond to their own field of study.

Among the unemployed graduates of engineering, the predominant are those who completed their studies in the field of car and machine repair (e.g. metal-workers), welders, electricians and mechanics. As for those who completed their studies in business and administration, the greatest number of registered unemployed are found among salespeople, business managers, secretaries, accountants and warehouse keepers. Of those who completed their studies in manufacturing and processing, the greatest number of unemployed are found among seamstresses and bakers/confectioners and of those who completed their studies in personal services a lot of jobseekers are cooks, hairdressers and tourist service personnel. If we look at this from the perspective of a background of future requests for study placements of vocational education in these four fields of study (from the perspective of the next 6–8 years) then the engineering field of study is treated as a growing one (a growth of requests for study positions by 60 for the 2006/2007 school year as compared to the previous year), business and administration is treated as a decreasing one (a reduction of requests for study placements by 88 for the 2006/2007 school year as compared to the previous year), manufacturing and processing field of study has been determined as remaining the same (a reduction of requests for study placements by 90 for the 2006/2007 school year as compared to the previous year) and personal service field of study is treated as a growing one (requests for study placements for the 2006/2007 school year is the same as the previous year). (Abiks...2006)^a

Planning for government financed study placements takes place on the premise of supplying a labour force that corresponds to the needs of the labour market. But the future needs of the labour market are rather difficult to predict, because in Estonia there are lots of small enterprises, who are not certain whether they will even exist in six years' time. Another problem is that those fields of study which are popular and those which are needed by the labour market do not overlap. Yet changing the value judgments of young people is not an easy thing to do and is a rather time consuming process. Young people prefer the so-called "soft fields of studies" in vocational education. Employers do state the type and the number of employees they need and what their requirements are, but applications are not being filled. Areas of specialty which require manual skills are not popular. (Narusk 2003)^b

According to statistical information about admissions to vocational education, business and computer sciences were meantime very popular fields of study. For now acceptance into these fields of study has decreased and the situation has stabilized. Following the request for study placements for vocational education of the 2006/2007 school year, business and administration as a field of study is treated as decreasing and the field of computer science is considered to remain the same. Upon requesting study placements it is possible to a certain degree to reduce the amount of requests for popular fields of study, but this cannot be done abruptly because, in addition to economic need, it is important to consider social need or the students themselves. People definitely cannot be forced into a field of study that they do not like. This sort of streamlining needs to happen slowly and by a gradual

^a Help for decider. Vocational education institutions 2006. Innove, 2006.

^b Päevaleht, 11.06.2003. Newspaper.

reshaping of students' attitudes, which is a rather time consuming process. Each person should still have the right to choose a specialty that is agreeable to them.

The majority of employed people with vocational and professional secondary education work in the tertiary sector or trade and service (Diagram 19 on page 34). In the last few years a decrease of proportion of people with vocational and professional secondary education has been noticed in the primary sector (agriculture, hunting, forestry and fishing) and a rise in the secondary sector (mining and quarrying, manufacturing, electricity, gas and water supply, construction).

The greatest amount of employed people with vocational and professional secondary education work in manufacturing (25%), followed by wholesale and retail trade; repair of motor vehicles (15%) (Table 13 on page 35). The greatest decrease, however, has been in their proportion of employment in agriculture, hunting and forestry (4 percentage points during eight years). Compared to 1997 there has been the greatest rise of proportion of employment in people with vocational and professional secondary education in hotels and restaurants (3 percentage points) and construction (2 percentage points). The rise in employment in hotels and restaurants appears to be related to the addition of places that supply housing and food which in turn is related to the growth in the number of tourists. In 1997, the number of accommodated foreign visitors was 540,000, in 2005 — 1,453,000. According to prognosis, there is a gradual growth in service and manufacturing sectors (new jobs), while the number of workers in the primary sector continues to decrease. The main decrease in employment in the primary sector arises from agriculture and fishing. According to the prognosis of the Ministry of Economic Affairs and Communications the number of persons employed will grow close to 625,400 by the year 2012. (Töbju...2006). According to the data of the Labour Force Survey the number of persons employed has increased to 650,000 already for the 2nd quarter of 2006. The qualification of the labour force will begin to play a continuously greater role, as increasingly more skilled workers and specialists are sought.

Regarding groups of occupations, most employed people with vocational and professional secondary education are of course blue-collar workers — craft and related trades workers, plant and machine operators and assemblers, service workers and shop and market sales workers and people in elementary occupations (66% in 2005) (Diagram 20 on page 35 and Table 14 on page 36). At the same time quite a lot of them are also white-collar workers — professionals, associate professionals and technicians, legislators, officials and managers. If among the total of employed persons the number of white-collar workers increases and blue-collar workers decreases, then in the employment of people with vocational and professional secondary education the proportion of white-collar workers has slightly decreased from year to year (3.4 percentage points as compared to 1997), the only exception being professionals, who have increased proportionally. Accordingly the proportion of blue-collar workers has increased, with the exception of skilled workers in agriculture and fishing, who have decreased proportionally 3 percentage points compared to 1997, and craft and related trades workers.

Now for a quick glance at those people who are inactive. People are considered to be inactive if they are not working and also are not looking for work (students, pensioners, homemakers, discouraged persons, etc.). In 2005 there were 389,000 of such people (of the age group 15–74) in Estonia. Upon viewing the educational level of inactive people, it can be seen that the greatest number of them are found among people with the first level education, although the proportion of these has steadily decreased (Diagram 21 on page 36). While the proportion of inactive people with general secondary education and higher education has slightly increased, in general no such increase can be seen among the share of inactive working age people with vocational and professional secondary education. Compared to 1997, a small increase has occurred only among the inactive people with post-secondary vocational education. The proportion of inactive people with vocational and professional secondary education is about 26%.

A comparison of changes in labour status of people with vocational and professional secondary education with that of eight years ago, it appears that the labour force participation rate of these people has decreased. Among the people who have obtained vocational education with general secondary education and professional secondary

education following basic education it has remained unchanged. For the former the employment rate has decreased and the employment rate has increased, while for the latter there has been no great change in employment and unemployment rates, although in the meantime, in 2000, participation in the labour force experienced a slight increase due to a growth in the unemployment rate. The labour force participation rate has decreased the most (6.3 percentage points) among people with vocational education obtained after secondary education, mostly due to the decrease of employment but also due to the decrease in the unemployment rate. Despite changes that have taken place in the meantime, the labour force participation rate has decreased (4.7 percentage points) among persons who have obtained vocational education after completing basic education, this primarily due to the decrease in the unemployment rate. Thanks to the decrease in unemployment, the labour force participation rate of people who obtained professional secondary education after completing secondary education has also decreased a little (1.4 percentage points). Compared to the mid 1990s, the situation for people of working age with vocational and professional secondary education has improved, for their unemployment has somewhat decreased. Only the unemployment rate for people who obtained vocational education with general secondary education has increased compared to 1997, but over the last year even their unemployment rate has decreased considerably.

Vocational education does not correspond to the needs of the market economy, but in the meantime many steps have been taken to solve the situation and the condition of people with vocational education in the labour market is improving. Most work places in today's labour market situation obviously presuppose skill-based education, but it cannot be claimed that there is no need for people with higher education in the labour market. These two go hand in hand and there cannot be one without the other. Vocational and higher education cannot be opposed for the reason that applied higher education is the natural continuation to vocational and professional secondary education. The employer has an increasingly greater need for workers with higher education with thinking skills who are open to learning, as the quickly developing economy and society demand people of intelligence. The movement towards an increasingly greater integration of vocational and higher education is also supported by the fact that those people who have both vocational and higher education are valued the highest in the labour market. There are employers who seek the employees who, in vocational school, have mastered the concrete working methods of their specialty and thereafter obtained an engineering education. These are specialists who are very much in demand, because they are knowledgeable about the entire production cycle. (Laev 2006a)^a

According to the statistics from vocational schools themselves a tendency for the contrary can also be noticed — young people with higher education are entering into studies in vocational school, because they choose to exchange their academic specialty for a practical profession. This decision to study in vocational school is also made to supplement higher education, so as to increase success in the labour market. For example, upon starting one's own firm, it is also necessary to learn more about accounting. Whereas five years ago it was rare to see a young person with higher education to be seen at a vocational school, now there are slightly more of such young people (Laev 2006b)^b (according to the data for 2005 of the Estonian educational information system still under 1% of the graduates of the higher school at the same year).

It is essential that vocational education should not be inferior to other types of education, it should not be the reason for unemployment or poverty. Great pains have been taken to improve the vocational educational system and a lot of work is yet to be done in this area. The reshaping of people's opinions and attitudes will take time and is by no means easy. However, improvement can already be seen in the world of vocational education and hopefully the reputation of vocational education is still going to improve in the coming years.

^a Päevaleht, 16.08.2006. Newspaper.

^b Päevaleht, 04.12.2006. Newspaper.

EARNINGS OF PEOPLE WITH VOCATIONAL EDUCATION

Piia-Piret Eemois

The strong positive relationship between education and earnings is one of the most well established relationships in nowadays society. Better-educated workers earn higher wages, have greater earnings growth over their lifetimes, experience less unemployment, and work longer. Salary from the main job is one of the most important components of income as it comprises the biggest share of total income and is therefore considered to be one of the main components to help in fight against poverty. In this chapter, hence, concentration is only on salaried workers and their monthly net salary from the main job^a. The main perspective is to bring out the relevance of competency and knowledge of vocational school graduates, using salary as an indirect indicator, and compare it to other educational levels.

In everyday life in Estonia it is common to think that the higher education you have the more you earn. In addition, work is not only considered as a tool for earning it also defines one's social life and self-realisation. Therefore more and more young people prefer a university degree rather than vocational education.^b In today's materialistic society vocational education has been referred to as education with small financial prospects. To affirm or disclaim this statement one has to investigate in detail the tendencies in incomes of people with vocational education.

During 1997–2005 the monthly net salary of vocational school graduates has doubled, from 2,000 EEK to 4,000 EEK (Table 15 on page 38). Compared to people with other levels of education the tendency in incomes remains the same; around double salary rise is common also for people with other educational backgrounds. The rise has been slightly higher for those with scientific degree and for those without secondary school or vocational education, rising 2.5 times during 1997–2005 in both educational levels.

Over the past nine years, earnings' differences in earnings have slightly changed among workers with different levels of educational attainment. Each successively higher educational level is associated with an increase in earnings. As can be seen on Diagram 22 (page 39), the difference between earnings of people with vocational education and higher education has not changed much in 1997–2005; earnings of people with higher education being around 1.5 times the monthly salary of the those vocational education. The salary difference with vocational graduates is the biggest among salaried workers with a scientific degree; the latter having on average double higher salaries. Monthly salaries of vocational school graduates and upper secondary school graduates have been almost the same throughout the years from 1997 to 2005. During the same period, the relative earnings of the least educated workers have slowly risen (from 0.7 to 0.9) and are only none slightly lower than the earnings of salaried workers with vocational school education.

As more and more people continue their studies in different institutions of higher education, this more highly-educated population enters into occupations demanding higher education, yielding higher average earnings and demand for skilled workers with specific vocational education. The demand for skilled workers and increase in the number of university graduates has, however, not yet changed the relative earnings by educational attainment. Nevertheless, due to growing labour force shortage the rate of vocational graduates

^a *Earnings* are observed as median monthly net salary that a salaried worker gets from his/her main job after deducting all taxes. Any other components of income and income from other household members are not considered in calculations. Also earnings from second jobs are not counted in earnings definition. Attention should be drawn on the fact that salary is not brought down to the fulltime working hours. More emphasis has been laid on real life situations and on people's true material facilities. Due to the same reason median salary is used instead of average salary. The former shows the salary from which half of the people get bigger and half smaller salary and reflects therefore more adequately true economic state.

Population consists of salaried workers aged 15–74 as the concentration is only on monthly salary. Data used for calculations is taken from Estonian Labour Force Survey 1997–2005.

^b *Education level* is taken as the highest education obtained at the time of the survey and is divided into five groups. People with **no upper secondary or vocational education** have only basic education, primary education or none of these. **Vocational school** graduates have obtained vocational (professional secondary-) education after and/or during primary or secondary education. People with **secondary education** have obtained general secondary education. Professional higher education together with applied higher education and bachelor's degree is taken as **higher education**. Also master's degree and doctoral degree are taken into higher education unless they are considered separately as **scientific degree**.

attaining a job requiring lower educational level than the one obtained has decreased slightly throughout the years 1997 to 2005 (from 3% to 2%). Due to the increase in the share of highly educated population the number of vocational graduates attaining a job requiring a higher education than the one obtained has decreased during the same period (from 18% to 15%).

The form of working time also influences earnings in great way. Median earnings for vocational graduates who worked full-time were two times higher than median earnings for part-time workers (Diagram 23 on page 40). A similar tendency is common also for other educational levels. However, the lower the educational level the bigger the difference between the salaries of full-time and part-time workers. The majority of vocational graduates, (on average 93% during observed nine years) work full-time. However the commitment to work full-time varies with other demographic factors, such as sex and age. Women's attachment to the labour force has been more irregular than men's due mostly to competing family responsibilities. Very young people and very old people are more likely to work part-time, mainly due to studies and fall of working ability respectively. According to education, vocational graduates and upper secondary school graduates have the highest rates of full-time workers. When taking into account the fact that earnings are not brought down to full-time working hours, and there are more full-time workers among people with vocational education than among other educational levels, relative full-time earnings' differences compared to higher education levels would be even bigger.

Earnings' estimates based on all workers include some of the variability due to the form of working time. This should be taken into account when considering earnings throughout the whole chapter. Yet, regardless of the form of working time, the educational advantage remains.

Working in shifts is an alternative to those not willing or not being able to find a job on fixed working-hours. For unskilled workers the main reason for choosing working in shifts is higher salary during non-usual working hours. Among vocational school graduates working in shifts has, however, almost no influence on earnings. Nevertheless, working time regime has slightly bigger influence on monthly net salary. Vocational school graduates sometimes working in the evenings (from 6 to 12 in the evening) or at nights (from 12 to 6 in the morning), have slightly higher monthly salary than those never or frequently working during the same time. Apparently most of the people sometimes working in the evenings or at night, are working overtime.

It has been a tendency over the years that men have higher median earnings than women with similar educational attainment. Among salaried workers with vocational education aged 15 to 74, the female-to-male earnings ratio has been constantly around 0.72 from years 1997–2005. This wage ratio occurred with little variation at every level of educational attainment, being on average the lowest among upper secondary school graduates (0.68), and highest among workers with higher education or a scientific degree (0.80). The reflection of the general finding that the ratio between female and male earnings is largest at low levels of education and least at high levels of schooling indicates the fact that females benefit more from higher education than males.

However, the female-to-male earnings ratio is slightly higher among younger than among older workers. This pattern of male and female earnings ratio being largest among workers between 30 to 45 years has been the same throughout all the recent years. The age difference in earnings ratio between men and women is, however, relatively small among earnings gap between men and women. Diagram 24 on page 41 illustrates the variation in female-to-male earnings ratio by age and education level.

In general salaries vary quite much across occupation and economic activity of the enterprise. The same tendency can be seen among vocational school graduates. According to economic activity the highest salaries among vocational graduates were in the fields of public administration and defence, and electricity, gas and water supply throughout all the years from 1997– 2005. The salaries have been lowest for vocational graduates working in the field of agriculture, hunting and forestry, and hotels and restaurants. The same tendency in earnings' differences across economic activity can be seen also in total population. The only exception being real estate, renting and business activities where the salary in total population is higher than the total median but among vocational graduates lower than the

corresponding median. The rise in salaries during the years 1997–2005 was highest in the field of agriculture, hunting and forestry, rising 2.8 times from 1,300 EEK to 3,600 EEK.

According to occupation, legislators, senior officials and managers have the highest monthly net salary among vocational school graduates throughout 1997–2005 (Table 16 on page 42). Earnings are lowest for elementary occupations, service workers and shop and market sales workers. Comparing the earnings of legislators, senior officials and managers to the earnings of elementary occupations indicates that the 3-times salary difference in the year 1998 has dropped to 2-times difference in the year 2005. The earnings' differences across economic activity are substantially lower than one across occupations. Nevertheless, gaps between both, economic activity and occupations, closing rapidly.

There is a slight difference in earnings between Estonians and other nationalities. This is, however, due to the fact that educational attainment differs by nationality. By looking at earnings within each education category, earnings' differences persist and slightly widen with increase in educational level (Diagram 25 on page 42). Estonians earn more than other nationalities at almost every level of educational attainment with the exception of workers with no upper secondary school education where monthly net earnings are almost the same or slightly higher for non-Estonians. Among workers with vocational education Estonians earn on average 11% more; in 2005 the monthly net salary for Estonians was 4,208 EEK per month, compared with about 3,800 EEK earned by other nationalities. Over the years these differences have not changed much.

Throughout the years 1997–2005, there have been considerable regional differences in earnings among vocational school graduates (Diagram 26 on page 43). The highest median monthly net salary is in Harju county (excluding Tallinn) but also in Tallinn the earnings have been higher than average median earnings for vocational school graduates. The raise of monthly net salary from 1997–2005 in Tallinn and Harju county, however, has been 1.8 times compared the average of 2.0. The biggest raise of earnings has been in Põlva county where the salary has raised 2.9 times from 1,400 EEK to 4,000 EEK in last 9 years. Compared to Estonian median earnings one of the lowest earnings relative to whole Estonian average among people with vocational education are found throughout 1997 to 2005 in Ida-Viru county where earnings have been on average 0.82 from Estonian median net salary. Harju county and Tallinn are the only regions where median earnings among vocational graduates during last 9 years are higher than Estonian average median earnings. Earnings' difference between Harju and Ida-Viru county has been around 1.5 times during last 9 years. Though there seems to be no tendency of gap closing between different counties.

According to the analysis above it seems that having higher education leads to higher returns. However, educational level is not the only factor influencing earnings; other factors such as ability, ambition and other human qualities affect the relationship of education and earnings. The estimated returns brought out in previous analyse might in some respect falsely predict the economic benefits that less-educated persons would receive if they acquired additional schooling. If those with low levels of education are also those with low ability or ambition, they can expect to receive from any additional schooling less economic benefits than those with the same educational level but with high ability or ambition. Therefore, blindly investing in additional education may not be an effective way to fight against widening income inequality.

VOCATIONAL EDUCATION IN INTERNATIONAL COMPARISON

Tiiu-Liisa Rummo

Compared to other European Union countries Estonia can be characterised with a relatively low participation rate in vocational education. In the end of 1990s (1998) the participation rate in the group of 14–16-year-old schoolchildren was 11% and in the group of 17–19-year-olds 25% (the European Union average figures were respectively 22% and 37%). In 2003 the vocational education participation rate of the second level's upper stage was 30% in Estonia, considerably falling behind many other countries of the European Union (Diagram 27 on page 44) — EU25 average was 47%. In some countries the co-operation between vocational education system and labour market is stronger, which is why young people have the courage to decide in favour of vocational education. For example in Germany (in 2003 the participation rate in vocational education was 62%) strong labour market protection guarantees youth's studies at vocational schools. Young people get theoretical preparation on the level of secondary vocational education at educational institutions; they receive practical training in enterprises, which in turn are supported by the state. An arrangement like this helps young people enter labour market more smoothly. In German educational system selection takes place already very early — schoolchildren are sent either to vocational or to secondary education when they are 11–12 years old. An educational system like this stratifies the young already in an early age, restricting their choices and influencing their whole further life (Saar 2004b).^a Typical of German speaking countries certain established professional standards for vocational school graduates allow employers hire new employees on the basis of their school-leaving certificates and these standards also guarantee that new employees meet their expectations (Saar 2004a: 91–117).^b Besides Germany the domination of secondary vocational education can be also observed in Austria, Netherlands, Czech Republic, Slovenia and Great Britain. In Netherlands the connections between employers and educational system are very tight as well. As in Estonia general secondary education is chosen by the majority of students also in Cyprus, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, Portugal and Spain. In Ireland vocational education on ISCED 3 level is not provided.

In all European Union countries (except Great Britain) more boys than girls study at ISCED 3 level vocational education (Diagram 28 on page 45). But when comparing with other European Union countries, in Estonia the proportion of boys studying at vocational schools is much bigger than the proportion of girls; Poland, Malta and Cyprus follow.

In 2003 the participation rate in vocational education among boys as an average of 25 EU countries was 57% and in Estonia 40%. As compared to the end of 1990s the corresponding rate has dropped 5% in Estonia and 6% in Europe. Boys' areas of specialisation in vocational training are in the first place science and exact sciences, agriculture and technical subjects, production and construction.

At the same time the girls' participation rate in vocational education in 2003 as an average of 25 EU countries was 54% and in Estonia only 19%; as compared to the end of 1990s Estonia's rate has dropped 4% in Estonia but in Europe only 1%. The majority of girls in Estonia choose general secondary education and later higher education. Among general education graduates there are much more girls than boys and this is the case not only in Estonia but also in other countries of the European Union. In Estonia the number of female general education graduates in comparison with the number of male graduates is remarkably higher than the corresponding average number in the European Union.

In relation with the low participation rate in vocational education the number of vocational education graduates in Estonia among the population of the same age (Diagram 29 on page 46) is low as well — this rate on level ISCED 3 is lower than in Estonia only in Cyprus, Lithuania and Portugal (in Ireland vocational education starts with level ISCED 4).

^a Päävaleht, 23 December 2004.

^b Youth Entering the Labour Market (Noorte siirdumine tööturule). Tallinn 2004.

Clearly, one problem in the countries of the European Union is vocational education dropouts. Unfortunately, a comparison between countries is only possible with the dropouts of the upper stage of the second level of vocational education and general secondary education together; a reliable international statistics about vocational education dropouts separately are missing. The number of dropouts of the second level upper stage education (general secondary education and secondary vocational education on the basis of basic education) is slightly lower in Estonia than the European Union average (Diagram 30 on page 46). The number of dropouts is highest in Malta, Portugal and Spain. At the same time there are more second level dropouts in Estonia than in the majority of former socialist countries. In fact, there are more vocational education dropouts among post-secondary than among second level upper stage vocational education in Estonia.

Also, it is difficult to compare the financing of vocational education with other countries, as educational categories are considered differently. For example with OECD countries it is not possible to distinguish between general and vocational education. Thus, it is possible to compare secondary and vocational education financing together, not each one separately. When finding an indicator corresponding to OECD statistics, it comes out that in 2003 public sector and private sector financed general and vocational education all together for more than five billion kroons, which is 4.1% of GDP. OECD countries' average in 2001 was 3.8% of GDP. Comparative data exists also for basic education — Estonia's indicator is 2.8% of GDP and OECD average is 2.5% of GDP. Thus, the costs on general and secondary vocational education together in Estonia and in OECD countries are on average on the same level — 1.3% of GDP. At the same time, knowing that the proportion of financing of the basic education to GDP was higher in Estonia, it can be assumed that the proportion of general secondary education financing was also bigger. Accordingly, the proportion of vocational education financing to GDP is still smaller in Estonia than in OECD countries on average (Eesti...2005)^a.

^a The Development Plan for Estonian Vocational Education and training System for Years 2005–2008. Ministry of Education and Research, 2005.

Tabel 1 **Kutsehariduse õpilased soo, õppekeele ja -vormi järgi, 1996–2005**
 Table 1 *Students of vocational education by gender, language of instruction and type of study, 1996–2005*

Haridusaste, õppeaasta	Kokku	Naised	Mehed	Eesti õppekeelega	Vene õppekeelega	Päeva- või täiskoomus-õpe*	Õhtu-, kaug- või osakoormusõpe*
<i>Level of study, academic year</i>	<i>Total</i>	<i>Females</i>	<i>Males</i>	<i>Tuition in Estonian</i>	<i>Tuition in Russian</i>	<i>Diurnal/full-time* courses</i>	<i>Evening/correspondence/part-time* courses</i>

Kutse- ja kutsekeskharidusõpe —

Vocational and vocational secondary courses

1996/1997	18 091	7 901	10 190	11 055	7 036	17 554	537
1997/1998	18 563	8 056	10 507	11 590	6 973	17 966	597
1998/1999	19 387	8 287	11 100	12 351	7 036	18 605	782
1999/2000	25 039	11 398	13 641	15 996	9 043	23 252	1 787
2000/2001	28 339	13 073	15 266	17 993	10 346	25 517	2 822
2001/2002	29 274	13 038	16 236	18 944	10 330	26 761	2 513
2002/2003	28 012	12 783	15 229	18 408	9 604	25 453	2 559
2003/2004	28 181	12 532	15 649	18 433	9 748	25 812	2 369
2004/2005	29 915	13 080	16 835	19 523	10 392	28 000	1 915
2005/2006	29 013	12 969	16 044	19 628	9 385	27 823	1 190

Keskeriõpe — Professional secondary courses

1996/1997	13 396	7 280	6 116	10 773	2 623	9 864	3 532
1997/1998	12 753	7 020	5 733	10 014	2 739	9 068	3 685
1998/1999	11 803	6 401	5 402	8 890	2 913	8 658	3 145
1999/2000	6 108	3 228	2 880	4 441	1 667	4 239	1 869
2000/2001	2 533	1 041	1 492	1 629	904	1 987	546
2001/2002	539	218	321	359	180	488	51
2002/2003	83	19	64	68	15	83	-
2003/2004	2	2	-	2	-	2	-
2004/2005	..	..	..	..	..	..	..
2005/2006	..	..	..	..	..	..	..

KOKKU — TOTAL

1996/1997	31 487	15 181	16 306	21 828	9 659	27 418	4 069
1997/1998	31 316	15 076	16 240	21 604	9 712	27 034	4 282
1998/1999	31 190	14 688	16 502	21 241	9 949	27 263	3 927
1999/2000	31 147	14 626	16 521	20 437	10 710	27 491	3 656
2000/2001	30 872	14 114	16 758	19 622	11 250	27 504	3 368
2001/2002	29 813	13 256	16 557	19 303	10 510	27 249	2 564
2002/2003	28 095	12 802	15 293	18 476	9 619	25 536	2 559
2003/2004	28 183	12 534	15 649	18 435	9 748	25 814	2 369
2004/2005	29 915	13 080	16 835	19 523	10 392	28 000	1 915
2005/2006	29 013	12 969	16 044	19 628	9 385	27 823	1 190

* Alates 2004/2005. õppeaastast jaotatakse sisseastunud täis- ja osakoormusega õpilasteks, eelmiste aastate sisseastunute õppevormid on päeva-, õhtu- ja kaugõpe.

* Students entering studies at the 2004/2005 (or later) academic year, have full-time or part-time study forms. Those, entering earlier, have the following study forms: diurnal, evening, correspondence.

Tabel 2 **Kutsehariduse õpilased vanuse järgi, 1996–2005**
 Table 2 *Students of vocational education by age, 1996–2005*

Õppeaasta	Vanus kokku	< 13	14	15	16	17	18	19	20	21	22–25	26–29	≥ 30
<i>Academic year</i>	<i>Age total</i>												
1996/1997	31 487	83	81	2 940	4 821	5 007	6 244	4 105	2 268	1 371	2 238	1 089	1 240
1997/1998	31 316	64	51	2 283	4 856	4 951	6 023	4 401	2 673	1 358	2 280	1 222	1 154
1998/1999	31 190	59	21	1 465	4 387	4 979	6 042	4 690	2 695	1 580	2 524	1 240	1 508
1999/2000	31 147	34	10	996	4 193	4 887	6 178	5 004	2 934	1 525	2 483	1 229	1 674
2000/2001	30 872	-	8	627	3 440	4 844	6 034	5 143	2 992	1 600	2 655	1 366	2 163
2001/2002	29 813	-	8	523	3 271	4 882	5 869	5 013	2 954	1 435	2 437	1 303	2 118
2002/2003	28 095	-	4	561	3 572	4 631	5 276	4 401	2 639	1 294	2 111	1 203	2 403
2003/2004	28 183	-	1	346	3 704	4 933	5 037	4 594	2 593	1 447	1 879	1 099	2 550
2004/2005	29 915	-	1	298	3 820	5 455	5 363	4 453	2 941	1 442	2 218	968	2 956
2005/2006	29 013	-	3	592	4 195	5 476	5 037	4 198	2 525	1 349	1 948	862	2 828

Tabel 3 **Kutsehariduse õpilased maakonna järgi, 1996–2005**
Table 3 *Students of vocational education by county, 1996–2005*

Maakond County	1996/ 1997	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006
Eesti	31 487	31 316	31 190	31 147	30 872	29 813	28 095	28 183	29 915	29 013
Harju	13 970	13 448	12 777	12 062	11 641	10 934	10 402	10 096	10 576	9 932
Tallinn	13 317	12 773	12 111	11 476	11 057	10 295	9 781	9 485	10 077	9 757
Hiiu	113	119	139	157	188	147	105	145	177	145
Ida-Viru	5 292	5 220	5 374	5 930	6 237	5 957	5 387	5 441	5 675	5 373
Jõgeva	944	955	983	1 006	1 030	1 046	899	974	922	878
Järva	1 028	1 073	1 121	1 187	1 240	1 314	1 276	1 317	1 396	1 345
Lääne	311	367	336	313	319	348	258	251	286	416
Lääne-Viru	1 254	1 312	1 438	1 450	1 311	1 204	1 253	1 170	1 362	1 438
Põlva	364	402	370	362	364	387	484	558	591	715
Pärnu	1 618	1 699	1 871	1 753	1 708	1 746	1 735	1 693	1 761	1 470
Rapla	715	738	676	708	783	827	797	809	975	945
Saare	568	672	734	750	766	792	773	876	948	960
Tartu	2 683	2 647	2 735	2 879	2 743	2 777	2 552	2 749	3 063	3 273
Valga	393	441	496	479	456	467	485	513	515	546
Viljandi	1 340	1 352	1 267	1 221	1 201	1 139	1 103	1 104	1 217	1 164
Võru	894	871	873	890	885	728	586	487	451	413

Tabel 4 **Vastuvõtt kutsehariduses soo, õppekeele ja -vormi järgi, 1996–2005**
Table 4 *Admittance to vocational education by gender, language of instruction and type of study, 1996–2005*

Haridusaste, õppeaasta	Kokku	Naised	Mehed	Eesti õppekeelega	Vene õppe- keelega	Päeva- või täiskoormus- õpe*	Õhtu-, kaug- või osakoormusõpe*
Level of study, academic year	Total	Females	Males	Tuition in Estonian	Tuition in Russian	Diurnal/full- time* courses	Evening/ correspondence/ part-time* courses

Kutse- ja kutsekeskharidusõpe — Vocational and vocational secondary courses

1996/1997	8 159	3 626	4 533	5 087	3 072	7 787	372
1997/1998	8 164	3 529	4 635	5 351	2 813	7 645	519
1998/1999	8 255	3 640	4 615	5 450	2 805	7 791	464
1999/2000	12 728	6 111	6 617	8 415	4 313	11 249	1 479
2000/2001	12 571	6 003	6 568	8 055	4 516	10 988	1 583
2001/2002	12 496	5 704	6 792	8 188	4 308	11 343	1 153
2002/2003	13 357	6 144	7 213	8 759	4 598	12 171	1 186
2003/2004	13 417	6 092	7 325	8 942	4 475	12 343	1 074
2004/2005	13 617	6 000	7 617	8 993	4 624	12 753	864
2005/2006	11 935	5 485	6 450	7 984	3 951	11 465	470

Keskeriõpe — Professional secondary courses

1996/1997	5 524	3 132	2 392	4 512	1 012	4 185	1 339
1997/1998	4 540	2 598	1 942	3 596	944	3 054	1 486
1998/1999	4 383	2 550	1 833	3 292	1 091	3 076	1 307
1999/2000	..	..	..	..	..	..	..
2000/2001	..	..	..	..	..	..	..
2001/2002	..	..	..	..	..	..	..
2002/2003	..	..	..	..	..	..	..
2003/2004	..	..	..	..	..	..	..
2004/2005	..	..	..	..	..	..	..
2005/2006	..	..	..	..	..	..	..

KOKKU — TOTAL

1996/1997	13 683	6 758	6 925	9 599	4 084	11 972	1 711
1997/1998	12 704	6 127	6 577	8 947	3 757	10 699	2 005
1998/1999	12 638	6 190	6 448	8 742	3 896	10 867	1 771
1999/2000	12 728	6 111	6 617	8 415	4 313	11 249	1 479
2000/2001	12 571	6 003	6 568	8 055	4 516	10 988	1 583
2001/2002	12 496	5 704	6 792	8 188	4 308	11 343	1 153
2002/2003	13 357	6 144	7 213	8 759	4 598	12 171	1 186
2003/2004	13 417	6 092	7 325	8 942	4 475	12 343	1 074
2004/2005	13 617	6 000	7 617	8 993	4 624	12 753	864
2005/2006	11 935	5 485	6 450	7 984	3 951	11 465	470

* Alates 2004/2005. õppeaastast jaotatakse sisseastunud täis- ja osakoormusega õpilasteks, eelmiste aastate sisseastunute õppevormid on päeva-, õhtu- ja kaugõpe.

* Students entering studies at the 2004/2005 (or later) academic year, have full-time or part-time study forms. Those, entering earlier, have the following study forms: diurnal, evening, correspondence.

Tabel 5 Vastuvõtt kutsehariduses koolitusala (ISCED 97) järgi, 1997–2005
Table 5 Admittance to vocational education by field of study (ISCED 97), 1997–2005

Koolitusala	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	Field of study
Kokku	12 704	12 638	12 728	12 571	12 496	13 357	13 417	13 617	11 935	Total
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	81	43	-	-	-	-	-	-	-	Teacher training
Kunstid	444	396	307	252	217	388	373	389	427	Fine and applied arts
Humanitaaria	29	26	18	-	-	12	10	11	-	Humanities
Ärindus ja haldus	2 367	2 366	2 699	2 250	2 052	2 199	1 942	1 908	1 711	Commercial and business administration
Õigus	213	208	7	-	-	-	-	-	-	Law and jurisprudence
Arvutiteadused	309	363	883	1 369	1 453	1 430	956	680	549	Mathematics and computer sciences
Tehnikaalad	2 680	2 639	2 584	2 613	2 691	2 691	3 185	3 495	2 938	Engineering and engineering trades
Tootmine ja töötlemine	1 892	1 714	1 623	1 726	1 632	1 676	1 656	1 399	1 141	Manufacturing and processing
Arhitektuur ja ehitus	1 212	1 241	1 175	1 162	1 153	1 340	1 299	1 505	1 597	Architecture and building
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	430	411	393	354	442	468	773	802	644	Agriculture, forestry and fishery
Tervis	68	142	52	149	102	68	280	261	255	Health
Sotsiaalteenused	282	287	190	172	122	117	113	155	111	Social services
Isikuteenindus	2 063	2 161	2 099	2 013	1 952	2 127	2 115	2 220	2 038	Personal services
Transporditeenused	215	275	263	296	297	377	267	253	242	Transport services
Keskkonnakaitse	30	30	30	30	48	77	82	119	100	Environmental protection
Turvamine	389	336	405	185	335	387	366	420	182	Security services

Tabel 6 Kutsehariduse lõpetanud soo, õppekeele ja -vormi järgi, 1996–2005
Table 6 Graduates of vocational education by gender, language of instruction and type of study, 1996–2005

Haridusaste, õppeaasta	Kokku	Naised	Mehed	Eesti õppekeelega	Vene õppekeelega	Päeva- või täiskoormusõpe*	Õhtu-, kaug- või osakoormusõpe*
Level of study, academic year	Total	Females	Males	Tuition in Estonian	Tuition in Russian	Diurnal/full-time* courses	Evening/correspondence/part-time* courses

Kutse- ja kutsekeskharidusõpe — Vocational and vocational secondary courses

1995/1996	5 296	2 398	2 898	3 208	2 088	5 148	148
1996/1997	5 545	2 404	3 141	3 314	2 231	5 282	263
1997/1998	5 670	2 539	3 131	3 526	2 144	5 273	397
1998/1999	5 783	2 631	3 152	3 667	2 116	5 429	354
1999/2000	6 308	3 020	3 288	3 980	2 328	6 153	155
2000/2001	7 475	3 929	3 546	4 833	2 642	6 789	686
2001/2002	10 470	4 967	5 503	6 530	3 940	9 759	711
2002/2003	8 038	4 042	3 996	5 617	2 421	7 347	691
2003/2004	7 049	3 369	3 680	4 654	2 395	6 390	659
2004/2005	7 548	3 637	3 911	4 876	2 672	7 170	378

Keskeriõpe — Professional secondary courses

1995/1996	2 935	1 829	1 106	2 285	650	2 281	654
1996/1997	2 950	1 818	1 132	2 532	418	2 286	664
1997/1998	2 867	1 906	961	2 314	553	2 255	612
1998/1999	2 759	1 774	985	2 199	560	2 259	500
1999/2000	2 258	1 475	783	1 771	487	1 630	628
2000/2001	1 478	615	863	950	528	1 138	340
2001/2002	441	201	240	328	113	409	32
2002/2003	43	8	35	43	-	43	-
2003/2004	..	..	..	..	..	..	..
2004/2005	..	..	..	..	..	..	..

KOKKU — TOTAL

1995/1996	8 231	4 227	4 004	5 493	2 738	7 429	802
1996/1997	8 495	4 222	4 273	5 846	2 649	7 568	927
1997/1998	8 537	4 445	4 092	5 840	2 697	7 528	1 009
1998/1999	8 542	4 405	4 137	5 866	2 676	7 688	854
1999/2000	8 566	4 495	4 071	5 751	2 815	7 783	783
2000/2001	8 953	4 544	4 409	5 783	3 170	7 927	1 026
2001/2002	10 911	5 168	5 743	6 858	4 053	10 168	743
2002/2003	8 081	4 050	4 031	5 660	2 421	7 390	691
2003/2004	7 049	3 369	3 680	4 654	2 395	6 390	659
2004/2005	7 548	3 637	3 911	4 876	2 672	7 170	378

* Alates 2004/2005. õppeaastast jaotatakse sisseastunud täis- ja osakoormusega õpilasteks, eelmiste aastate sisseastunute õppevormid on päeva-, õhtu- ja kaugõpe.

* Students entering studies at the 2004/2005 (or later) academic year, have full-time or part-time study forms. Those, entering earlier, have the following study forms: diurnal, evening, correspondence.

Tabel 7 Kutsehariduses lõpetanud koolitusala (ISCED 97) järgi, 1998–2005
Table 7 Graduates of vocational education by field of study (ISCED 97), 1998–2005

Koolitus-ala	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	Field of study
Kokku	8 537	8 542	8 566	8 953	10 911	8 081	7 049	7 548	Total
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	106	93	74	-	-	-	-	-	Teacher training
Kunstid	239	206	292	177	209	136	173	210	Fine and applied arts
Humanitaaria	8	19	23	8	14	11	6	12	Humanities
Ärindus ja haldus	1 605	1 491	1 761	1 763	1 721	1 418	1 307	1 085	Commercial and business administration
Õigus	166	148	130	75	7	-	-	-	Law and jurisprudence
Arvutiteadused	65	134	455	900	678	650	476	491	Mathematics and computer sciences
Tehnikaalad	1 648	1 669	1 692	1 753	2 407	1 561	1 561	1 493	Engineering and engineering trades
Tootmine ja töötlemine	1 083	1 353	1 110	1 236	1 632	1 075	950	1 010	Manufacturing and processing
Arhitektuur ja ehitus	848	813	694	596	1 189	739	756	806	Architecture and building
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	378	312	207	205	324	349	293	291	Agriculture, forestry and fishery
Veterinaaria	14	18	-	-	-	-	-	-	Veterinary
Tervis	374	111	102	75	115	102	75	124	Health
Sotsiaalteenused	163	171	167	198	129	108	80	92	Social services
Isikuteenindus	1 325	1 446	1 397	1 387	1 976	1 377	818	1 337	Personal services
Transporditeenused	179	180	188	238	262	168	221	147	Transport services
Keskkonnakaitse	18	22	16	23	20	31	59	53	Environmental protection
Turvamine	318	356	258	319	228	356	274	397	Security services

Tabel 8 Kutsehariduse lõpetanud maakonna järgi, 1996–2005
Table 8 Graduates of vocational education by county, 1996–2005

Maakond County	1995/ 1996	1996/ 1997	1997/ 1998	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005
Eesti	8 231	8 495	8 537	8 542	8 566	8 953	10 911	8 081	7 049	7 548
Harju	3 941	3 937	3 810	3 976	3 940	3 665	4 484	3 195	2 863	3 039
Tallinn	3 617	3 552	3 395	3 512	3 542	3 233	4 009	2 708	2 413	2 837
Hiiu	21	22	23	33	42	62	63	35	32	51
Ida-Viru	1 214	1 353	1 259	1 160	1 215	1 677	2 035	1 269	1 118	1 454
Jõgeva	142	236	198	197	215	253	309	209	246	211
Järva	241	229	223	253	278	265	459	386	344	305
Lääne	95	122	150	121	73	55	120	76	41	60
Lääne-Viru	343	292	307	360	440	476	443	417	303	292
Põlva	86	71	102	78	85	95	86	141	186	107
Pärnu	606	612	732	643	528	609	604	576	464	325
Rapla	183	181	189	178	119	143	217	208	126	171
Saare	43	126	156	183	187	203	301	215	209	243
Tartu	657	696	755	724	811	761	1 048	790	680	744
Valga	187	122	89	140	126	96	152	106	102	127
Viljandi	363	325	419	328	338	370	372	272	231	280
Võru	109	171	125	168	169	223	218	186	104	139

Tabel 9 Kutsehariduse katkestanud õpilased, 1996–2005
Table 9 Discontinuers in vocational education, 1996–2005

Õppeaasta Academic year	Õpilased Number of students	Katkestanud Number of drop-outs	Katkestanute osatähtsus, % Share of drop-outs, %
1995/1996	29 438	3 712	13
1996/1997	31 487	3 675	12
1997/1998	31 316	3 896	12
1998/1999	31 190	3 979	13
1999/2000	31 147	4 301	14
2000/2001	30 872	4 845	16
2001/2002	29 813	5 126	17
2002/2003	28 095	5 367	19
2003/2004	28 183	4 953	18
2004/2005	29 915	5 044	17

Tabel 10 Kutseharidusega tööealine rahvastik (15–74) haridusastme ja hõiveseisundi järgi, 1997–2005

Table 10 Working-age population (15–74) with vocational education by level of education and labour status, 1997–2005
(tuhat — thousands)

Haridusaste, aasta	Tööjõud			Mitte-aktiivsed	Kokku	Tööjõus osalemise määr, %	Tööhõive-määr, %	Töötuse määr, %
	kokku	hõivatud	töötud					
Level of study, year	Labour force total			Inactive persons	Total	Labour force participation rate, %	Employment rate, %	Unemployment rate, %
	total	employed	unemployed					
Kutseharidus pärast põhiharidust — Vocational education after basic education								
1997	45,7	38,9	6,8	25,1	70,8	64,5	54,9	15,0
1998	45,5	39,5	6,0	25,0	70,5	64,6	56,1	13,2
1999	46,7	39,0	7,7	22,9	69,6	67,1	56,1	16,4
2000	43,8	36,3	7,5	22,4	66,2	66,1	54,8	17,2
2001	39,1	32,9	6,2	24,9	64,0	61,2	51,5	15,9
2002	39,6	34,5	5,1	25,4	65,1	60,9	53,1	12,9
2003	42,8	37,8	5,0	27,9	70,7	60,5	53,5	11,6
2004	44,4	39,5	4,9	26,5	70,9	62,7	55,7	11,1
2005	37,9	34,1	3,8	25,4	63,3	59,8	53,9	10,0
Kutseharidus koos üldkeskharidusega — Vocational education with secondary education								
1997	56,6	51,0	5,6	11,3	67,8	83,4	75,1	9,9
1998	59,1	52,4	6,7	10,3	69,4	85,1	75,5	11,3
1999	59,5	50,1	9,4	11,2	70,7	84,1	70,9	15,7
2000	59,9	49,3	10,6	12,7	72,7	82,5	67,9	17,7
2001	59,9	49,2	10,7	13,8	73,7	81,2	66,7	17,9
2002	58,5	48,9	9,5	13,0	71,5	81,9	68,5	16,3
2003	60,7	52,4	8,3	14,2	74,9	81,1	70,0	13,7
2004	59,7	49,6	10,1	12,9	72,6	82,3	68,3	17,0
2005	64,8	55,6	9,2	12,5	77,4	83,8	71,9	14,2
Kutseharidus pärast üldkeskharidust — Vocational education after secondary education								
1997	43,9	39,3	4,6	9,0	52,8	83,0	74,4	10,4
1998	44,3	39,7	4,5	10,0	54,3	81,5	73,2	10,2
1999	44,7	40,0	4,8	11,8	56,5	79,2	70,7	10,6
2000	48,1	42,6	5,5	14,1	62,2	77,4	68,5	11,4
2001	53,7	47,7	6,0	13,7	67,4	79,6	70,8	11,1
2002	52,9	48,1	4,8	14,0	66,9	79,1	71,9	9,1
2003	54,1	48,3	5,9	13,0	67,2	80,6	71,9	10,8
2004	51,8	46,5	5,3	14,4	66,2	78,2	70,2	10,2
2005	45,9	41,8	4,1	14,0	59,8	76,7	69,8	9,0
Keskeriharidus pärast põhiharidust — Professional secondary education after basic education								
1997	75,6	70,4	5,2	28,3	103,9	72,8	67,8	6,9
1998	75,1	69,7	5,4	27,0	102,2	73,5	68,3	7,2
1999	77,6	69,8	7,7	26,7	104,3	74,4	67,0	10,0
2000	79,0	69,5	9,5	26,9	105,9	74,6	65,6	12,1
2001	75,8	67,1	8,7	28,1	103,9	73,0	64,6	11,5
2002	76,5	70,7	5,8	26,6	103,2	74,2	68,5	7,6
2003	69,9	65,4	4,5	26,2	96,1	72,7	68,1	6,4
2004	67,1	63,3	3,7	28,2	95,3	70,4	66,5	5,5
2005	66,1	61,9	4,2	25,4	91,5	72,2	67,6	6,4
Keskeriharidus pärast üldkeskharidust — Professional secondary education after secondary education								
1997	78,4	73,4	4,9	24,9	103,3	75,9	71,1	6,3
1998	74,3	69,6	4,7	22,9	97,2	76,5	71,6	6,3
1999	71,2	64,8	6,4	20,8	92,0	77,4	70,4	9,0
2000	74,1	67,7	6,4	21,0	95,1	77,9	71,2	8,6
2001	76,0	68,1	7,9	19,5	95,5	79,5	71,3	10,4
2002	71,9	66,0	5,9	21,8	93,7	76,7	70,4	8,2
2003	71,0	65,4	5,6	23,9	94,9	74,8	68,9	7,8
2004	70,0	64,8	5,2	21,8	91,8	76,2	70,6	7,4
2005	67,6	64,8	2,8	23,2	90,8	74,5	71,4	4,1

Tabel 11 Kutseõppeasutuste pedagoogid vanuserühma ja soo järgi, 2005/2006

Table 11 Pedagogues of vocational institutions by age group and sex, 2005/2006

	Kokku		Kutseõpetajad		Õpetajad	
	Total		Vocational teachers		Teachers	
	mehed	naised	mehed	naised	mehed	naised
	males	females	males	females	males	females
Vanuserühmad kokku	817	1 686	582	843	235	843
Age groups total						
Alla 25 — Under 25	24	45	14	13	10	32
25–29	66	119	48	48	18	71
30–39	109	316	80	182	29	134
40–49	173	523	130	281	43	242
50–55	136	248	94	125	42	123
Üle 55 — 56 and over	309	435	216	194	93	241

KIRJANDUS LITERATURE

- Abiks otsustajale. Kutseõppeasutused 2006. (2006). Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove. Tallinn. [www] http://www.innove.ee/ee/files/Abiks_otsustajale_2006.pdf (11.01.2007).
- Annus, T. jt. (2000). Ülevaade Eesti haridussüsteemist. Haridusministeerium, Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform, Kutsehariduse ja Tööhõive Seirekeskus. Tallinn.
- Annus, T. jt. (2003). Kutseõppeasutuste võrgu korraldamine lähtuvalt regionaalsest spetsialiseerumisest. Lõppraport. SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. Tallinn. [www] <http://www.praxis.ee/data/Koolivgrk.pdf> (10.01.2007).
- Aunap, M. (2006a). Kutsehariduse valdkonna statistika põhinäitajad. Haridus- ja Teadusministeerium. Tartu. [www] <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=4950> (10.01.2007).
- Aunap, M. (2006b). Koolituskohtade tellimus 2006/2007. õppeaastal. Haridus- ja Teadusministeerium. Tartu. [www] http://www.rajalaidja.ee/web/failid/Koolituskohtade_tellimus.doc (10.01.2007).
- Eesti inimarengu aruanne 2001. (2001). Tallinn. [www] <http://www.gi.ee/~tarmo/nhdr/2001/3.1.html> (11.01.2007).
- Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008. (2005). Haridus- ja Teadusministeerium. [www] <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=3812> (11.01.2007).
- Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008 täitmise vahekokkuvõte. Kutsehariduse foorum sotsiaalsetele partneritele. (2006). Haridus- ja Teadusministeerium. Tallinn. [www] <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=5287> (11.01.2007).
- Heinlo, A. (2001). Muudatused kutsehariduses. — Sotsiaaltrendid 2. Statistikaamet. Tallinn.
- Kvaliteedi tagamine kutsehariduses. (2005). Riigikontrolli kontrolliaruanne. Tallinn. [www] http://www.riigikontroll.ee/upload/failid/ka_7055_kutsekvaliteet_upirso_10.03.2005_lopp.pdf (10.01.2007).
- Laev, S. (2006a). Kutsekoolide lõpetajaid ootab gümnaasium. — Päevaleht. [www] <http://www.epl.ee/artikkel/351000> (12.01.2007).
- Laev, S. (2006b). Kõrgharidusega noored avastavad kutsekoole. — Päevaleht. [www] <http://www.epl.ee/artikkel/365132> (12.01.2007).
- Narusk, A. (2003). Tiia Randma saadaks noored kutsekooli. — Päevaleht. [www] <http://www.epl.ee/artikkel/238000> (12.01.2007).
- Pettai, Ü. (2006). Tööhõive viimase 12 aasta suurim. Statistikaameti pressiteade. [www] <http://www.stat.ee/179854> (12.01.2007).
- Saar, E. (2004a). Haridus ja töötus: noorte tööturule lülitumine Eestis võrreldes Euroopa Liidu riikidega. / Rein Vöörmann (toim). Noorte siirdumine tööturule: probleemid, vastuolud, kitsaskohad. TPÜ RASI sotsiaalse stratifikatsiooni osakonna toimetised.
- Saar, E. (23.12.2004b). Müüt tulusast kutseharidusest. — Päevaleht. [www] <http://www.epl.ee/artikkel/281313> (13.01.2007).
- Saar, J. (17.02.2005). Õmblejad ei lähe tööle koolis õpitud erialale. — Postimees. [www] <http://www.postimees.ee/180205/esileht/majandus/157980.php> (13.01.2007).
- Sisseastumine kutsekooli. (2007). Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekülg. [www] <http://www.hm.ee/index.php?044896> (11.01.2007).
- Zelloth, H. jt. (2003). Monograafia. Eesti kutsehariduse, täienduskoolituse ning tööhõiveteenuste süsteemide ja struktuuride kohta. [www] <http://www.innove.ee/ee/files/Monograafia%20eestik.pdf> (13.01.2007).
- Tamkõrv, S., Normak, M. (2004). Põld on rikkuse allikas ainult haritud põllumehele. [www] http://www.agri.ee/link.php?id=9260&filename=pld_on_rikkuse_allikas_ainult_haritud_pllum_ehele.doc (11.01.2007).
- Tööjõu vajaduse prognoos aastani 2012. (2006). Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeerium. Tallinn. [www] <http://www.mkm.ee/doc.php?41167> (10.01.2007).

Kutseõppeasutused õppevaldkonna ja omandivormi järgi, 2005/2006
Vocational education institutions by field of study and ownership form, 2005/2006

Kutseõppeasutus <i>Educational institutions in vocational education</i>	Õppevaldkond	Field of study
Riigikoolid State schools		
Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus <i>Astangu Vocational Rehabilitation Centre</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Eesti Mereakadeemia <i>Estonian Maritime Academy</i>	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool <i>G. Ots Tallinn Music School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
H. Elleri nim. Tartu Muusikakool <i>H. Eller Tartu Music School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
Haapsalu Kutsehariduskeskus <i>Haapsalu Vocational Education Centre</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus <i>Ida-Virumaa Vocational Education Centre</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Kaitseväe Võru Lahingukool <i>Võru Battle School of the Defence Forces</i>	Teenindus	<i>Services</i>
Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool <i>Kehtna Economy and Technology School</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Kohtla-Järve Meditsiinikool <i>Kohtla-Järve Medical School</i>	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
Kuressaare Ametikool <i>Kuressaare Vocational School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Luu Metsanduskool <i>Luu Forestry School</i>	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
Lääne-Virumaa Kutsekõrgkool <i>Lääne-Virumaa Higher Vocational School</i>	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
Muraste Piirivalvekool <i>Muraste Border Guard School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
Narva Kutseõppekeskus <i>Narva Vocational Training Centre</i>	Teenindus	<i>Services</i>
	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool <i>Olustvere School of Service and Rural Economics</i>	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus	<i>Services</i>

Kutseõppeasutused õppevaldkonna ja omandivormi järgi, 2005/2006
Vocational education institutions by field of study and ownership form, 2005/2006

Järg — Cont.

Kutseõppeasutus <i>Educational institutions in vocational education</i>	Õppevaldkond	Field of study
Paide Kutsekeskkool <i>Paide Vocational Secondary School</i>	Loodus- ja täppisteadused	Sciences
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Social sciences, business and law Services
	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökool <i>Põltsamaa School of Home and Farming</i>	Põllumajandus	Agriculture
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Social sciences, business and law Services
	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Pärnumaa Kutsehariduskeskus <i>The Vocational Centre of Pärnu County</i>	Tervis ja heaolu	Health and welfare
	Loodus- ja täppisteadused	Sciences
	Põllumajandus Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Agriculture Social sciences, business and law Services
Rakvere Kutsekeskkool <i>Rakvere Vocational Secondary School</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
	Tervis ja heaolu Teenindus	Health and welfare Services
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	Social sciences, business and law
Rummu Erikutsekool <i>Rummu Special Vocational School</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	Social sciences, business and law
Räpina Aianduskool <i>Räpina School of Horticulture</i>	Humanitaaria ja kunstid	Humanities and arts
	Põllumajandus Teenindus	Agriculture Services
	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Sillamäe Kutsekool <i>Sillamäe Vocational School</i>	Loodus- ja täppisteadused	Sciences
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Social sciences, business and law Services
	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Sisekaitseakadeemia <i>Estonian Public Service Academy</i>	Teenindus	Services
Suuremõisa Tehnikum <i>Suuremõisa Technical School</i>	Humanitaaria ja kunstid	Humanities and arts
	Põllumajandus Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Agriculture Social sciences, business and law Services
	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Tallinna Balletikool <i>Tallinn Ballet School</i>	Humanitaaria ja kunstid	Humanities and arts
Tallinna Ehituskool <i>Tallinn Construction School</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Tallinna Kergetööstustehnikum <i>Tallinn Technical School of Light Industry</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool <i>Tallinn Lasnamäe Mechanics School</i>	Teenindus	Services
Tallinna Majanduskool <i>Tallinn School of Economics</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
	Loodus- ja täppisteadused	Sciences
Tallinna Pedagoogiline Seminar <i>Tallinn Pedagogical Seminar</i>	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus Teenindus	Social sciences, business and law Services
	Tervis ja heaolu	Health and welfare

Kutseõppeasutused õppevaldkonna ja omandivormi järgi, 2005/2006
Vocational education institutions by field of study and ownership form, 2005/2006

Järg — Cont.

Kutseõppeasutus <i>Educational institutions in vocational education</i>	Õppevaldkond	Field of study
Tallinna Polütehnikum <i>Tallinn Polytechnic School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Tallinna Teeninduskool <i>Tallinn School of Service</i>	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool <i>Tallinn Health College</i>	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
Tallinna Transpordikool <i>Transport School of Tallinn</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Tallinna Tööstushariduskeskus <i>Industrial Vocational Training Centre of Tallinn</i>	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Tartu Kunstikool <i>Tartu Art School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
Tartu Tervishoiu Kõrgkool <i>Tartu School of Health Care</i>	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
Türi Tehnika- ja Maamajanduskool <i>Türi School of Technology and Rural Economy</i>	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Valgamaa Kutseõppekeskus <i>Valga County Vocational Training Centre</i>	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
Vana-Antsla Kutsekeskkool <i>Vana-Antsla Secondary Vocational School</i>	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool <i>Vana-Vigala School of Technology and Service</i>	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool <i>Viljandi Joint Vocational Secondary School</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Võrumaa Kutsehariduskeskus <i>Võru County Vocational Education Centre</i>	Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Services Engineering, manufacturing and construction</i>
Õisu Toiduainetööstuse Kool <i>Õisu Food Industry School</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Munitsipaalkoolid <i>Municipal schools</i>		
Tallinna Kopli Ametikool <i>Kopli Vocational School of Tallinn</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>

Kutseõppeasutused õppevaldkonna ja omandivormi järgi, 2005/2006
Vocational education institutions by field of study and ownership form, 2005/2006

Järg — Cont.

Kutseõppeasutus <i>Educational institutions in vocational education</i>	Õppevaldkond	<i>Field of study</i>
Tartu Kutsehariduskeskus <i>Tartu Vocational Education Centre</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Põllumajandus	<i>Agriculture</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
Väike-Maarja Õppekeskus <i>Väike-Maarja Training Centre</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
Väike-Maarja Õppekeskus <i>Väike-Maarja Training Centre</i>	Teenindus	<i>Services</i>
	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Erakoolid <i>Private schools</i>		
Arvutikutsekool Inter <i>Computer Vocational School Inter</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
Decollo Kutsekool <i>Decollo Vocational School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
Eesti Esimene Erakosmeetikakool <i>The First Estonian Private Cosmetic School</i>	Teenindus	<i>Services</i>
Eesti Hotelli- ja Turismimajanduse Erakool <i>Estonian Private School of Hotel and Tourism Management</i>	Teenindus	<i>Services</i>
Eesti Kosmeetikute ja Juuksurite Erakool <i>Estonian Beauticians and Hairdressers Private School</i>	Teenindus	<i>Services</i>
Iluravi Rahvusvaheline Erakool <i>Beauticians International Private School</i>	Teenindus	<i>Services</i>
Informaatika ja Arvutustehnika Kool <i>School of Informatics and Computer Engineering</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
Juuksurite Erakool Maridel <i>Private School of Hairdressers Maridel</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
	Teenindus	<i>Services</i>
Juuksurite ja Kosmeetikute Erakool Jusven <i>Beauticians and Hairdressers Private School Jusven</i>	Teenindus	<i>Services</i>
L.G.Kaubandus-ja kulinaariakool <i>L.G. School of Trade and Culinary Art</i>	Teenindus	<i>Services</i>
M. I. Massaažikool <i>M. I. Massage School</i>	Tervis ja heaolu	<i>Health and welfare</i>
Pärnu Saksa Tehnoloogiakool <i>Pärnu German School of Technology</i>	Loodus- ja täppisteadused	<i>Sciences</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>
Rakendus kunsti Erakool <i>Private School of Applied Arts</i>	Tehnika, tootmine ja ehitus	<i>Engineering, manufacturing and construction</i>
	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
R-Stamp Kool <i>R-Stamp School</i>	Humanitaaria ja kunstid	<i>Humanities and arts</i>
	Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	<i>Social sciences, business and law</i>

Eesti õppekavade liigitus

EESTI ÕPPEKAVADE LIIGITUS	ISCED-97 TASEMEKATEGOORIAD
0-aste — alusharidus	Esimesele tasemele eelnev haridus, 0-aste
1. aste — põhikooli I–VI klass	Esimese taseme haridus, 1. aste
2. aste — põhikooli VII–IX klass	Teise taseme alumise astme haridus, 2. aste
3. aste — kutseõpe erivajadustega ja põhihariduseta noortele	Teise taseme alumise astme haridus, 2. aste
3. aste — gümnaasium (X–XII klass)	Teise taseme ülemise astme haridus, 3. aste
3. aste — kutsekeskharidusõpe ja kutseõpe põhiharidusega noortele	Teise taseme ülemise astme haridus, 3. aste
3. aste — kutsekeskharidusõpe ja kutseõpe keskharidusega noortele	Teise taseme järgne, kolmanda taseme eelne haridus, 4. aste
4. aste — keskeriõpe põhiharidusega noortele	Teise taseme ülemise astme haridus, 3. aste
4. aste — keskeriõpe keskharidusega noortele	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
5. aste — rakenduskõrgharidusõpe	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
5. aste — kutsekõrgharidusõpe	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
5. aste — diplomioõpe	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
6. aste — bakalaureuseõpe	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
7. aste — magistriõpe	Kolmanda taseme haridus, 5. aste
8. aste — doktoriõpe	Kolmanda taseme haridus, 6. aste

Estonian classification of education

ESTONIAN CLASSIFICATION OF EDUCATION	ISCED-97 LEVELS
0 — preprimary education	Level 0 — preprimary education
1 — grades 1–6 of basic school	Level 1 — primary education or first stage of basic education
2 — grades 7–9 of basic school	Level 2 — lower secondary or second stage of basic education
3 — vocational courses for youth with special needs or without basic education	Level 2 — lower secondary or second stage of basic education
3 — gymnasium (grades 10–12)	Level 3 — (upper) secondary education
3 — vocational secondary education and vocational courses for youth with basic education	Level 3 — (upper) secondary education
3 — vocational secondary education and vocational courses for youth with secondary education	Level 4 — post-secondary non-tertiary education
4 — professional secondary education courses for youth with basic education	Level 3 — (upper) secondary education
4 — professional secondary education courses for youth with secondary education	Level 5 — first stage of tertiary education
5 — applied higher education courses	Level 5 — first stage of tertiary education
5 — professional higher education courses	Level 5 — first stage of tertiary education
5 — diploma courses	Level 5 — first stage of tertiary education
6 — bachelor courses	Level 5 — first stage of tertiary education
7 — master courses	Level 5 — first stage of tertiary education
8 — doctor courses	Level 6 — second stage of tertiary education

Koolitusala (ISCED-97)*Fields of study (ISCED 1997)*

Koolitusala (ISCED-97)	Fields of study (ISCED 1997)
Üldõppekavad	General programmes
01 Põhiõppekavad	01 Basic programmes
08 Kirja ja arvutusoskus	08 Literacy and numeracy
09 Isikuareng	09 Personal development
Haridus	Education
14 Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	14 Teacher training and education science
Humanitaaria ja kunst	Humanities and arts
21 Kunstid	21 Arts
22 Humanitaaria	22 Humanities
Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus	Social sciences, business and law
31 Sotsiaal ja käitumisteadused	31 Social and behavioural science
32 Ajakirjandus ja infolevi	32 Journalism and information
34 Ärimus ja haldus	34 Business and administration
38 Õigus	38 Law
Loodus ja täppisteadused	Sciences
42 Bioteadused	42 Life sciences
44 Füüsikalised loodusteadused	44 Physical sciences
46 Matemaatika ja statistika	46 Mathematics and statistics
48 Arvutiteadused	48 Computing
Tehnikaalad, tootmine ja ehitus	Engineering, manufacturing and construction
52 Tehnikaalad	52 Engineering and engineering trades
54 Tootmine ja töötlemine	54 Manufacturing and production
58 Arhitektuur ja ehitus	58 Architecture and building
Põllumajandus	Agriculture
62 Põllumajandus, metsandus ja kalandus	62 Agriculture, forestry and fishery
64 Veterinaaria	64 Veterinary
Tervis ja heaolu	Health and welfare
72 Tervis	72 Health
76 Sotsiaalteenused	76 Social services
Teenindus	Services
81 Isikuteenindus	81 Personal services
84 Transporditeenused	84 Transport services
85 Keskkonnakaitse	85 Environmental protection
86 Turvamine	86 Security services